SANT FRANCESC

ALGU ha notat que aquest centenari franciscà era commemorat des de tots els camps on l'espiritualitat és conreada. Aital universalitat de l'homenatge al Pobrissó de la Umbria, que no desfà la seva pertinença central a l'Església Catòlica, ben lluny d'engelosir-nos, ens emple de goig, com totes les mostres de la transcendència del Cristianisme sobre totes les diferenciacions en l'espai, en el temps i fins en la ideologia.

El secret d'aquesta universalitat de l'encís franciscà no és cap secret. La santedat, acusació roent de la presència de Déu en un home, és sempre un fet de valor universal, i per això mateix, la prova suprema, definitiva i immediata de la divinitat de la Religió cristiana. En Sant Francesc, unà major expansivitat de temperament i un encís poètic de trobador de l'amor divina, han fet més coneixedora l'atracció irresistible de la santedat, facilitant-li el millor acompliment de la seva missió d'atansament dels homes a Déu.

En ell, potser com en cap altre, hom ha pogut percebre aquell deliciós esborronament que causa sempre la contemplació de la pràctica de l'Evangeli. Hem d'aturar la ploma per no escriure de l'Evangeli al peu de la lletra, *expressió que fàcilment podria ésser ben dita i mal comtresa. Però massa cert que és, malauradament, que els compromisos amb què ens lliguen les exigències del nostre cos, en primer lloc, i després encara les rutines de la convivència enfarfeguen el nostre Evangeli amb apostilles qui n'esbraven l'esperit i l'eficàcia normativa. Els preceptes, i àdhuc els consells, de pobresa, de castedat, d'humilitat, de caritat, de mansuetud, ens entren, d'infants, amb tota llur roentor literal, però la interpretació acomodatícia, la conciliació amb la requesta innúmera i avilidora dels sentits de la carn i de l'urc de l'esperit, ben prompte n'esterilitzen l'eficàcia en nosaltres. A moments, l'Evangeli, tal com sona, ens arriba a semblar una exageració i les seves recomanacions més altes (donar-ho tot als pobres i seguir Jesucrist, parar la*

galta esquerra a qui ens percudeixi la dreta, cedir mantell i tot a qui ens pledegi la túnica) es veuen sollades pel fang d'afegidures irreverents.

I bé, l'Evangeli al peu de la lletra (salvat el sentit figurat, on ho sigui) no és una exageració, testimonis tots els Sants, testimoni dels més visibles, Sant Francesc. Quan apareix el Sant i duu a la pràctica la literalitat de l'Evangeli, despullant-se àdhuc dels vestits davant el seu pare, per poder dir amb més veritat: Pare nostre qui estau en el cel, *l'esborronament de sublimitat que ens esponja de cap a peus demostra ensems la divinitat de l'Evangeli al peu de la lletra i la raquitiquesa de les nostres interpretacions acomodatícies. Quan, per exemple, invoquem la distinció entre la pobresa efectiva i la pobresa d'esperit per retenir gasivament el nostre diner, ens fem la illusió d'ésser pobres en l'esperit i rics en el cos i ens morim sense arribar a comprendre que la pobresa d'esperit mai no és tan difícil, i, si s'arriba a assolir, tan heroica, com entre mig dels tresors d'aquest món.*

Però a aquesta comprensió de l'Evangeli al peu de la lletra, només hi arriba l'amor. Els Sants són els grans enamorats. No hi fa res que el món calumnii l'amor, confonent-lo amb el gran egoisme del plaer; l'amor serà sempre la més heroica de les abnegacions. Qui estima, no s'estima. L'amor de Déu fa que l'home es menyspreï a si mateix. L'amor dóna a Sant Francesc la summa simplicitat de veure totes les coses en funció de Déu, de contemplar en èxtasi de caritat com les coses surten totes contínuament de les mans del Creador, duent-se'n una claror i un escalf divins qui les fan superiors a elles mateixes i germanes sota la paternitat de Déu, dins la família de la Creació. Heus aquí l'única amor qui ho estima tot, qui contempla tota cosa submergida dintre la roentor blanca del sobrenatural i sent l'aroma pairal de la Trinitat i del Verb encarnat en les coses més altes i en les més humils, en l'estel i en la mosca, en el sol i en el llop, en l'ocell i en el peix, i en el cuc, i en l'aigua que rossola ran de terra. La Mort mateixa és germana nostra, tant com la vida. Sant Francesc ha refós talment la seva feble vida en aquesta flama universal, que els éssers inferiors la hi reconeixen, i tornen a la germanor de l'home per gràcia d'amor de Déu, més perfectament que en Adam qui la tingué en força del seu domini. Es ací, i només que ací, tota la poesia franciscana.

Res d'estrany que d'aquest abrandament surti una ascètica, i una sociologia, i una filosofia. Mestre de tots els camins, superador de totes les dificultats, solució de tots els problemes, endevinador per intuïció de tots els remeis, és l'amor. Quan l'home qui vol fer vida espiri-

tual no ama, o ama poc, ha d'apuntalar l'edifici interior amb totes les vigilàncies i enrobustir-lo amb totes les virtuts singulars. Que aparegui, però, l'amor, i les suplirà i superarà totes, perquè ell és l'armadura fèrria de l'edifici qui amb la normalitat de la força sense esforç n'aguanta la soliditat. L'amor és la drecera de la santedat i la seva simplificació. Ama, i fes el que vulguis.

Heus aquí per què aquest rústic inflamat és el mestre dels savis, il·luminat per aquella flama blanca i immòbil de l'amor, més penetrant que tots els llums de la intel·ligència. Sant Francesc és el mestre de Sant Bonaventura, llavors que aquest basteix la seva gran filosofia basada en la integració sobrenatural de tota essència creada, el mestre de Ramon Llull quan endevina per amor el privilegi de la Immaculada Concepció i quan proposa l'inflamament d'amor apostòlica per convertir tots els infidels, el mestre de Lleó XIII, terciari franciscà, quan dicta les normes immutables de la justícia social, el mestre d'Ozanam, l'historiador de la poesia franciscana, quan vol vivificar amb una eficàcia proselitista el cristianisme dels seus contemporanis.

Altíssim mestratge al qual només arriba la puresa interior. Les adherències exteriors ensutzen l'esperit i li lleven polidesa, claredat, percepció. Llançar de si tota cosa externa, restar pur amb només la febre que encén en nosaltres la flama de Déu cremant en matèria purissima, viure sols en l'esperit, heus aquí la summa bellesa de l'home.

Recordem que En Gaudí, en un d'aquells gairebé litúrgics desdejunis que celebra anyalment, després de la missa de comunió de la festa titular, el Cercle Artístic de Sant Lluc, digué com a conclusió de la seva meditació en veu alta:

—L'elegància és la pobresa.

LA CONVERSIÓ I SANT FRANCESC

Es un fet innegable la importància de dia en dia creixent dels estudis religiosos. De la natura digué la saviesa antiga: *Naturam expellas furca tamen usque recurret.* Igual s'esdevé amb la religió; la qual, en conseqüència, no és un artifici, sinó un fenomen natural. La ciència religiosa s'assembla a un arbre vigorós en contínua creixença. Les branques augmenten i es multipliquen insospitadament. Entre les branques recentment aparegudes, molt important és ja l'anomenada *psicologia religiosa.*

En efecte, el fenomen religiós, que és objecte de tantes disciplines (Teologia, Filosofia, Sociologia, Història, Antropologia, etc.), ha interessat també la Psicologia a tal punt, que n'ha resultat una especial disciplina: la *psicologia religiosa.* Concepte i nomenclatura per tothom avui dia acceptats, màxime després del VI Congrés de Psicologia de Ginebra (1909), on, a través d'aspres controvèrsies i explicacions de totes bandes, no exclosa la catòlica, restà finalment fixada l'orientació moderna en la matèria. Només cal assenyalar—per tal d'evitar-los—un perill i un error. I és una falsa i errònia *neutralitat* respecte de la *transcendència* en el camp religiós. Perill que no han vist prou clar ni allunyat com calia alguns del nostre mateix camp.

La psicologia religiosa es basa sobre la possibilitat de l'examen científic del fenomen o fet del sentiment, o millor, de la vida psíquica religiosa. Aquesta nova disciplina estudia, analitza, interpreta o explica aquesta vida; es declara, però, incompetent respecte del valor objectiu del fenomen; ni afirma, ni nega, ignora només l'eventual—per nosaltres certa—existència d'una realitat al defora nostre, i superior a nosaltres, amb la qual la vida religiosa psíquica pugui trobar-se enllaçada. En conseqüència, no és ni pretén d'ésser una disciplina exhauridorament explicativa del fenomen. Creu poder explicar-lo a bastament amb les pròpies forces, i recorda el principi de Hoffling: "Creure que un fe-

nomen minva en la seva valor quan és comprès, no és sinó superstició o un escepticisme immoral" *.

Si ultra la realitat psicològica, hi ha o no una altra realitat (en la Teologia: Déu, Fe i Gràcia), la Psicologia religiosa no se'n preocupa. La qual cosa, tanmateix, no significa admetre la famosa teoria de Stuart Mill anomenada d'"els residus o romanalles", defensada endebades per Bertrand al dessusdit Congrés de Ginebra; segons la qual, d'un fenomen religiós resta només a Déu ço que no pot explicar-se amb les causes naturals, psicològiques, fisiològiques o històriques. No, no és aquest el criteri i l'orientació de la nova psicologia religiosa. Si Déu intervé en la vida psíquica religiosa, com, i fins a quin punt, la psicologia ho ignora: ella s'ocupa exclusivament del fenomen religiós.

Ara bé; aquesta actitud que, ben compresa i convenientment explicada, és legítima, de fet i pràcticament no va exempta de greu perill i de lamentable error. El perill i error seria el mateix, en sentit contrari, que trobaria aquell teòleg, el qual, ni afirmant ni negant la vida psicològica, i només ignorant-la, volgués explicar-la amb la sola acció de Déu, de la Fe i de la Gràcia. Entre els autors, i són nombrosos, tot i trobar-se encara al bressol la psicologia religiosa, que podríem citar [1], ben clars són els que gosaríem a posar a les mans d'aquells qui no tinguessin una preparació teològica suficient, o, si més no, el guiatge d'una persona amiga i competent en la matèria.

I en realitat, aquells mateixos psicòlegs qui, com a tals almenys, es declaren neutrals respecte de tota qüestió filosòfica o religiosa i qui, per tant, creuen trobar-se en llurs anàlisis al marge de tota influència positivista, o immanentista, o idealista, o kantiana, o bergsoniana, o encara teològica, en establir llur principi fonamental, ço és, que les conclusions i dades de l'anàlisi psicològica religiosa, no exhaureixen la realitat religiosa, sinó que es limiten a la realitat psicològica de la religió, no negant, en conseqüència, ni afirmant tampoc la existència d'altres realitats connexes, causals o interferents; de fet, però, en examinar i analitzar els fenòmens psicològics religiosos, ja collectius, ja principalment individuals, opinen, conclouen i sentencien com si, tot pensat i pesat, la psicologia per ella sola pogués donar-ne una explicació completa i satisfactòria. Un veritable teòleg modern dirà: Jo no puc resoldre el cas que se'm presenta, sigui actual, sigui històric, amb les soles dades de la

---

* Filosofia della religione, Bocca. Torino, 1905, cap. III.

[1] Podria recomanar-se l'obra del P. Th. Mainage, *La Psychologie de la Conversion*, París, 191[illegible] és clar que un de l'altre camp la trobarà, no sense fonament, un xic tendenciosa en favor del catolicisme. No obstant, fins els adversaris la respecten i citen amb freqüència. Per això la recomanem a qui, no podent endinsar-se en aquests estudis, vulga formar-se un criteri segur.

Teologia [2]. Haig de consultar també la psicologia. I els psicòlegs en general tenen la pretensió d'emprar un procediment i una pràctica contrària. Aquesta podrà ésser còmoda, però no és ni prudent ni, al nostre entendre, científica. La cosa resultarà més clara a manera que descabdellarem la nostra idea entorn del fenomen peculiar psicològic de la vida religiosa que s'anomena la *Conversió*.

I

I primer de tot, què cosa s'entén per *Conversió* dins el camp de la psicologia religiosa? [3].

Conversió, psicològicament parlant, "és un canvi més o menys radical i profund de la consciència tocant al problema religiós, no especulativament considerat, sinó viscut, és a dir, com a visió personal, sentiment i pràctica de la religió". Comencem per declarar que aquesta definició, si tal és, i tal com és, bona o dolenta, és nostra. Els elements, però, que la componen no ho són. Declarem el nostre pensament.

Es en primer lloc la Conversió un *Canvi*. Ho expressa la paraula grega μετανοια, que empra sovint el Sagrat Text i que la Vulgata tradueix per *penitència* (Math. III, 8 i Lc. XIII, 3, 5; Act. Ap. II, 38.) Fèu penitència, ço és, canvieu de judici, parer, voluntat.

El canvi, però, ha d'ésser *en direcció oposada*. Car si és gradualment en la mateixa direcció, no serà canvi, sinó progrés. El progrés és una de les lleis i fenòmens fonamentals del camp psicològic religiós i també de l'ascètic i místic.

---

[2] Recentment el Sant Ofici s'ha ocupat del cas del famós P. Pius de Pietrelcina. No ha emès judici sobre els fets psíquics naturals o sobrenaturals que en ell es verifiquen. Però, per diverses raons, ha reclamat els fidels a la prudència.

[3] Ens limitem al camp teològic. Sap tothom que en altres disciplines hom parla de *conversió*. En lògica, tenim la *conversió* de preposicions; en Filosofia, "ens et bonum convertuntur"; en la mateixa psicologia patològica, S. Freud parla de la *conversió* histèrica; i en Teologia, és clàssica i fonamental la idea de *conversió*.

Hem anomenat el Professor Freud, del qual el Dr. Manuel Moragas i Gràcia s'ocupà dies enrera a "La Veu de Catalunya" (12 agost 1926) a propòsit d'una Monografia del Dr. Emili Mira.

Parla el docte articulista del determinisme psíquic del *dinamisme* essencial dels processos mentals en general i de l'*inconscient* en particular (d'altres l'anomenen subconscient), del fenomen de la *sublimació* i de la famosa qüestió entorn a la *Libido*.

Estem d'acord a reconèixer la importància i vàlua del capdavanter de la psicoanàlisi, com també de Jung i d'Adler, que cita l'illustre Dr. Moragas, i de tants altres. Creiem, tanmateix, oportú de notar, no per cert amb significació oposicionista, lluny d'això, sinó amb tendència pràctica des del nostre punt de vista científico-religiós, que l'estudi de les susdites obres no pot desacompanyar-se de l'estudi o coneixement de la Filosofia i, en certs casos, de la Teologia, si es pretén d'arribar a conclusions, no unilaterals, sinó complexives i amb major garantia de veritat.

El canvi també deu ésser *radical* o *profund;* que si tal no fos, tindríem ço que s'anomena *retorn,* o bé la *conversió transitòria* o *aparent.* Expliquem-nos. S'esdevé sovint, parlant de convertits, que la persona, ni en les seves idees, ni en la seva afectivitat, mai no abandonà el sistema religiós que o per naixença o per primera educació rebé. Comença més tard, per diverses causes, a admetre amb major o menor adhesió interna idees o sentiments contraris. La contrarietat, però, o no era radical, o no era, ço que és molt freqüent, tan sincera i íntima com la persona volia ella mateixa creure i dar entenent als altres. Una circumstància qualsevol (en parlarem més endavant), provoca la crisi, els ulls i la consciència s'obren a una nova llum; una nova vitalitat afectiva fa extremir l'ànima.

En el llenguatge ordinari, en el mateix llenguatge teològic i àdhuc de vegades en el llenguatge psicològic, aquest fenomen és apellat també *conversió.* D'altres, però, volent acuradament distingir i classificar els fets psicològics, l'anomenen *retorn.* Poc importa el vocable.

Tal vegada, al contrari, és dins un mateix sistema, ço és, en la mateixa direcció, que es produeix el canvi, però és tan radical, tan profund, que equival a una revisió total de la vida, a una liquidació completa del passat per iniciar una vida vertaderament novella. Són, per exemple, les grans Conversions a la Santedat d'una persona que, o no era pecadora, o, si ho era, es movia tanmateix dins l'ordre religiós.

En aquest cas, com, i encara més, en l'altre del canvi en direcció oposada radical, profunda, total, l'home entra en una nova realitat; es troba davant un nou panorama, té una altra visió de la vida. El convertit, com si rebés una nova facultat, un nou ull, un nou sentit, com deia Bossuet [4], i amb la nova facultat viscuda una altra facultat afectiva, sigui concomitant, sigui subsegüent, sigui, si es vol, en un cert sentit almenys, precedent a la primera. No és ara el moment d'escatir ni profunditzar semblants problemes.

Al contrari, molt sovint tenen lloc en la consciència humana canvis, el quals perquè no són radicals o profunds, no engendren la *conversió.* Aquesta, si es presenta, és aparent només, o transitòria. La sotragada no és prou forta, la commoció no és prou intensa, la il·luminació no és prou clara, qualsevulla que en sigui la causa.

---

[4] Ací ens trobem davant un gravíssim problema en el camp mateix de la Teologia. Com i per què es verifica en l'home la nova il·luminació per la qual, sense detriment de la seva llibertat, admet la fe. No aludim l'antiga controvèrsia de la concòrdia de la gràcia i de la llibertat, per bé que ens movem en aquesta òrbita. Es tracta d'altres qüestions modernament agitades i discutides a propòsit del fet de la conversió, i de l'obra de la fe i de la gràcia, tenint compte de les recents investigacions psicològiques. Ajudant Déu, tractarem aquesta qüestió en un altre treball que m'ha estat demanat per a una altra publicació de casa.

Bé és veritat que, qualque volta, el canvi és més que suficient, almenys en la part intellectiva, mentre la part afectiva i factiva o pràctica resta feble.

Es clar que, en aquest cas, una certa relativa feblesa, cal admetre-la, així mateix, en la part intellectiva. Hi ha lluites, clarors, caigudes, reculades, inconstància, però no insinceritat. El canvi és inicialment suficient i àdhuc psicològicament tard o d'hora esdevindrà complet i definitiu.

Però si és el cas d'aquells qui, no solament en la part afectiva i pràctica, ans encara en la intellectual i visiva de l'ànima, tot sentint-se a estones illuminats, a estones agitats i perplexos, no arriben, però, a la veritable crisi i, sobretot, no la resolen, el canvi que en deriva no constitueix el fenomen psicològic de l'anomenada *conversió*. Manca el veritable tomb o canvi de consciència.

El qual, encara, com afegiem, s'entén respecte del problema religiós. I això per una arbitrarietat doctrinària, no sense qualque fonament, tanmateix, en les coses. Hom parla sovint de conversió filosòfica, política... Es, però, en la consciència de tothom que les expressions són llavors extensives. El camp propi, perquè és el més freqüent i el més important, de la conversió és el religiós.

No obstant, podem parlar encara de la conversió política, màxime si és a base nacional o ètnica. El fenomen és freqüent en la societat moderna. Famoses són aquestes conversions en el modern moviment nacional jueu. Quan el canvi en aquest ordre és radical i profund, engendra el veritable patriota. Indiferent és a l'objecte l'actitud pràctica, ço és, la via que el patriota elegirà per tal de convertir en realitat l'ideal del seu poble. La via podrà ésser encertada i segura, o difícil, i àdhuc perdedora. Serà en tal cas errada, no traïció. En canvi, aquí tenim també les conversions superficials i aparents. O es tracta de ficció, o d'un dinamisme psicològic bord o feble, incapaç d'engendrar el fenomen del vertader patriota.

Hi ha, per acabar, un altre fenomen en aquest ordre d'idees que Starburk anomena *contra-conversió*. Es el passatge de la religió al lliurepensar.

Que tal fenomen sigui possible en gent ignorant i inculta, o en tota classe de persones, iniciant-se, però la *contra-conversió* en l'època de la pubertat o de la joventut, ho admetem. En gent madura, intelligent i culta, la dificultat, psicològicament parlant, ens sembla tan gran que confina en la impossibilitat. Tanmateix, no gosem a declarar-nos tan radicals. Alguns en sabem per la història. Típic és el del filòsof Jouffroy, i a Itàlia el del sacerdot Ardigò, qui finí la vida suïcidant-se. D'al-

tres en coneixem de vivents encara. Però hem dubtat sempre de llur sinceritat; més encara: no hi creiem.

Semblant fenomen se'ns presenta en política. I qui creu en la sinceritat d'aquestes contra-conversions (que tals per nosaltres poden ésser només les que són a base ètnica), quan el moviment o canvi és en direcció contrària a la realitat ètnica a la qual el protagonista pertany? O aquest mai no fou sincer, o no ho és certament en la seva *contra-conversió*.

Tot això bastarà a declarar la nostra idea entorn del concepte de la *conversió*.

Cerquem ara d'escatir-ne la gènesi i la natura sempre des del punt de mira psicològic.

Des del punt de mira de la psicologia diem; puix és cosa prou coneguda que la història, la sociologia, la mateixa filosofia, s'ocupen del fenomen de la vida religiosa individual o collectiva en general, i en particular del fet de la *conversió*. Ni fou menyspreada la medicina, i fins la patologia. En realitat, totes les dades i conclusions d'aquestes diverses disciplines podran ésser, alguna vegada, útils i avantatjoses. Mai no serà cosa sobrera de conèixer íntimament les situacions, així collectives com individuals, en tot llur abast i influència per arribar a formarse i emetre un judici complexiu, exacte o acostat, al més possible, a la realitat en semblants matèries.

Però avui, com ja hem apuntat, es tracta d'aplicar al fenomen psíquic que s'anomena vida religiosa, les conclusions de la psico-anàlisi. Es a dir entrem de ple en la teoria de l'*Inconscient*, de Freud, que d'altres apellen *Subconscient*.

La nostra exposició—no cal insistir-hi—ha d'ésser per força cenyida i sintètica, que temem que desplaurà als iniciats en aquesta disciplina. Però la natura del present treball així ho imposa.

L'axioma escolàstic que descriu la potència intellectiva humana "tamquan tabula rasa in qua nihil est scriptum", ço que molts avui així, tan nuament, no admeten, ningú ja no ho aplica a l'activitat psíquica de l'home.

Ni és epifànica només, mecànica o aparent, la consciència nostra, ni tampoc la consciència exhaureix tota l'activitat psíquica nostra. Existeix una esfera psíquica al marge de la consciència, un camp de latència psicològica. Es la regió de l'*Inconscient* o del *Subconscient*.

Es cosa probable, per no dir segura, que subconscient i conscient es troben tostemps en contacte, i s'estableix un continu passatge de l'un a l'altre. El conscient s'immergeix contínuament en la subconsciència per

les aptituds, tendències, disposicions que hi fa néixer o enforteix i vigoritza; i el subconscient s'agita, es mou i tendeix vers la consciència.

Seria inexacte d'afirmar que tota la vida conscient derivi del subconscient; però, quan tal és el cas, que no és rar, el psíquic conscient ve a ésser l'acabament i la perfecció del subconscient. En altres paraules, el conscient representa la selecció de la massa psíquica, la qual és per aquell intensificada, precisada, organitzada, estructurada, adaptada a la realitat, a la vida. L'activitat de la consciència és concretadora, precisadora, combinadora, organitzadora de la massa en cert sentit informe i caòtica; però no passarà, com de seguida direm, del subconscient.

El qual, en conseqüència, es mou en direcció de la consciència i no viceversa. Volem dir que la perfecció psíquica no és en el subconscient, sinó en la consciència, per obra de la voluntat i de la llibertat, prescindint, ara com ara, de la natura de la voluntat i de la llibertat.

Els grans homes, els genis, no són pas tals pel predomini del subconscient. Es teoria passada de moda aquella que en el geni albira una anormalitat i quasi una espècie de follia. En els homes extraordinaris, hi ha gairebé sempre una riquesa de dinamisme subconscient; però és el dinamisme conscient que el duu a maturitat i el valoritza.

El procés i el moviment no va de la virilitat vers la infantesa, sinó de la infantesa vers la virilitat i plenitud. No és negant aquesta llei que Jesucrist deia que el regne de Déu (la suprema perfecció humana) és dels infants. "Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia, parvuli estote; *sensibus autem perfecti estote* (I Corint, XIV, 20). I Sant Pau no parla pas aquí dels sentits corporals.

Hi ha una espècie d'inconsciència infantil que és la més alta expressió de la consciència; i tal situació psicològica és l'al·ludida en la sentència del Mestre.

Però quina és, més determinadament, l'estructura d'aquesta esfera psíquica de la *latència*, del *subconscient?*

En veritat que la cosa és gairebé latent, o, si tant no, obscura encara i llunyana de la certesa científica. Tanmateix, les dades fins ara obtingudes permeten d'establir que l'estructura del subconscient (Inconscient freudià) resulta de sentiments, percepcions, tendències, aptituds, instints, representacions, idees i àdhuc d'uns quasi judicis, raonaments i fins volers. Donem a tot aquest cúmul o conjunt de realitats subconscients l'apellatiu de *disposicions*.

Ara bé. La massa subconscient és ensems dinàmica i diferenciada, ço és, distribuïda en una sèrie de grups o categories. El dinamisme del subconscient, la tensió constant de les disposicions de la latència, no és l'energia en acte volguda, adaptada, viscuda, del conscient; és un im-

puls o atracció o tensió, més o menys contínua, més o menys enèrgica. I, encara, actua en direcció determinada; és, com dèiem suara, diferenciada, ço és, desplaçada en grups o categories, de les quals, segons els individus, les unes són més dinàmiques, més enèrgiques, més actives que les altres. Aquest doble dinamisme de la consciència i subconsciència integra l'activitat psíquica amb contactes mutus, passant d'un camp a l'altre l'activitat, l'impuls, el corrent i, en conseqüència, també l'estructura.

D'on prové, adés la consonància i harmonia entre el conscient i l'inconscient, adés el conflicte i la lluita, que es desenrotlla ben diversament segons el dinamisme i energia de l'un o de l'altre.

El subconscient esdevé conscient i el conscient passa a l'esfera del subconscient, originant aptituds, disposicions i tendències, conseqüència, en el cas concret, de la vida psíquica conscient.

Així és que hom ha imaginat l'estructura de la massa subconscient a manera d'una estratificació a nivells diversos segons l'època de formació, advertint, però, que no es tracta d'una cosa morta sinó vital.

Al costat d'aquest concepte, diem-ne cronològic, podríem formular-ne d'altres per categories o, com diuen en psicologia, *conjunts*, "complexus", o sistemes psíquics, entre els quals un dels més importants és el *religiós*. *Complexus* o sistemes psíquics que es troben al fons de la persona psíquica conscient o inconscient. En altres paraules, una de les activitats psíquiques més profundes, universals i enèrgiques, així en el camp de la consciència com en el de la subconsciència, és l'activitat religiosa; el *complexus* o sistema psíquic religiós. El qual, igual que els altres sistemes i més, encara, generalment que els altres, consta d'elements de representació (intellectuals) i afectivo-motors.

Ens faríem certament interminables si havíem d'exposar, fos només amb amplitud relativa, el procés psicològic dins el camp en gran part hipotètic de la moderna psicologia.

Una cosa, però, cal remarcar amb la màxima diligència; i és que comsevulla que en nosaltres s'inicii—suaument o amb esclat—l'activitat psíquica subconscient, qualsevulla que en sigui la causa ocasional o la causa motiva, el procés del passatge del camp de l'inconscient al camp de la consciència, tot i devolupant-se sovint a través d'una sèrie d'estats més o menys inconscients, no esdevé plenament incorporat a la persona conscient, no passa a ésser conscient, sinó per obra de la voluntat, del franc voler, de l'energia més nostra. Podrà donar-se una explicació filosòfica vertadera o falsa de ço que és el franc voler, però avui per tothom és ja axiomàtic el principi de Nietzche (més enllà del Bé i del

Mal): El determinisme és una mitologia. En la vida no hi ha sinó voluntats fortes i voluntats febles.

* * *

Arribats a aquest punt, podem ja profunditzar en el concepte de la *Conversió*:

a) Com s'esdevé en nosaltres la Conversió?

b) Què és, íntimament considerada?

c) Es un fenomen normal o un fenomen patològic?

I en demanar com s'esdevé en nosaltres la conversió, no aludim la seva etiologia, ço és, les causes ja fisiològiques (principalment la pubertat), ja psíquiques externes, individuals o collectives (propaganda, prèdiques, disputes, litúrgia, cant, sistema doctrinal), ja psíquiques internes (auto-imitació, contrastos, sofriment físic i moral). Volem referir-nos al procés intern psicològic. Amb les quals paraules, és clar, no excloem l'acció del *transcendent*, ço és, de la Fe, de la Gràcia, de Déu en una paraula. Adhuc admetent com a veritats inconcusses les dades de la psicologia religiosa, no hi ha cap dificultat que Déu operi en nosaltres la conversió servint-se de la mateixa activitat psíquica, tal i com suara dèiem que es manifesta. ..

Salvada ja l'acció divina, sempre que Déu de fet intervingui, direm que la conversió pot verificar-se en nosaltres en primer lloc per *renaixença* i nova sistematització del complexus religiós. Aquest es trobava no pas destruït, sinó submergit, en estat de somnolència, en el subconscient. Una causa qualsevol el desvetlla; s'inicia el procés dinàmic de penetració en el conscient, en el qual finalment entra mitjançant *acceptació* del convertit, el qual resol així l'etern problema de l'existència. Tal subconscient, o fou viscut abans per la persona, o per les generacions passades; d'on es trobà fins ara en estat de somnolència o de son profunda. Un crit potent (com, i per què, és una altra qüestió) el desvetlla i el fa entrar en la consciència, sigui sobtadament (conversió repentina que alguns no admeten sinó com excepció molt extraordinària), sigui paulatinament, que és la llei ordinària. Aclarim aquesta *conversió* religiosa amb la conversió racial o nacional.

Si un mallorquí, per exemple, illustrat i culte, es troba davant la figura de Ramon Llull (gran convertit també), davant aquesta noble, potentíssima personalitat glorificadora de tot un poble, ben difícil serà que no es senti incorporat per sempre a la realitat espiritual que aquell

representa. El mateix diríem d'un valencià davant Auziàs Marc, figura no obstant més secundària, o davant Sant Vicents Ferrer, figura gegantina, també (encara que—en l'ordre purament humà—inferior, ens sembla, a Ramon Llull). Si el complexus racial, en desvetllar-se, cedeix davant un altre complexus psicològic, o davant una altra realitat d'interés egoístic, vol dir que aquell era feble o bordissenc.

Tenim una altra forma de conversió apellada *substitució* del "complexus psicològic", el qual—recordem-ho encara—consta d'una part ideativa i d'una altra d'afectiva i motriu. Ara bé: en virtut de la llei de *desassociació* psíquica [5], la substitució d'un "complexus" per un altre pot ésser o total, o parcial, és a dir, o del complexus en bloc, o d'un de sos components, per exemple, el component afectiu, o el component ideològic. D'on, el canvi o *conversió* a base principalment intellectual, i canvi o *conversió* a base principalment afectiva. "Ripensiamo, diu Sante de Sanctis, (La Conversione, pàg. 117), il passaggio di non pochi uomini politici di tutti i paesi, dall'umanitarismo all'intervento guerresco, o dal comunismo al fascismo: non è forse lo stesso *pathos* che si sposta da un sistema di rappresentazioni e di concetti a un altro sistema? Non è forse chiaro che il nuovo sistema è un semplice *surrogato* del primo?

In questi ultimi tempi abbiamo assistito a trasferimenti quanto mai demostrativi, nel campo della politica. I pellegrinaggi (patriotici), i martiri, il tempio e l'altare della Patria, le sagre, le orazioni, le cerimonie, le propiziazioni, le laudi, i giuramenti in ginocchio (D'Annunzio), le reliquie, la sacra salma, il morto santo (soldato ignoto); tutte cose che fecero versar lacrime a tante anime sensibili e che esaltarono di pura passione tanti spiriti lirici, non sono che concetti o sentimenti o parole o gesti *trasferiti* dal subcosciente religioso al cosciente patriotico."

Són notabilíssimes les conversions a base intellectual del Protestantisme al Catolicisme, principalment a Anglaterra. Basta citar els noms de Wiseman, Newman, Faber i Benson. No hi ha dubte, però, que aquestes nobles ànimes estaven dotades d'una extraordinària afectivitat. Util seria de llegir en aquest camp de conversions, per bé que no el recomanem, perquè en dissentim fonamentalment, l'opuscle de W. Heinsius, pastor protestant, "Krisen Katholischer Frommigkeit und Konversionen zum Protestantismus".

Així, doncs, per tal de presentar abreujadament alguns exemples, tenim el transferiment del subconscient religiós al conscient patriòtic, d'aquest a aquell, d'una forma de religió a una altra, com del Protes-

---

[5] Per *desassociació* s'entén el resoldre's o dissoldre's dels sistemes psíquics en llurs components elementals.

tantisme al Catolicisme, que és més freqüent i en circumstàncies ben respectables tractant-se de gent culta, i del Catolicisme al Protestantisme en circumstàncies tanmateix generalment contràries.

Tals transferiments són o normals, o patològics, ço és, en persones normals o anormals. Les característiques i les conseqüències ho manifesten.

Sublimació.—El passatge suara tot just dissenyat del subconscient a la consciència en el fenomen de la conversió segueix un procés ascensional, ennoblidor, perfeccionador, que s'anomena *sublimació.*

La qual, d'altra banda, és un procés psíquic normal, ordinari, quotidià. Les sublimacions semi-inconscients es congrien i maduren en nosaltres a la contínua, mateix que el fenomen contrari de la *perversió* i *corrupció.*

El cas típic és la sublimació de la *libido,* la importància de la qual en la moderna psicologia religiosa és prou coneguda.

La monogàmia és una sublimació respecte de la poligàmia: el matrimoni respecte de l'amor lliure. En el mateix matrimoni, tenim graus de continència meravellosa, obra d'una magnífica sublimació de l'amor conjugal. Es més. A l'amor és intrínseca una força sublimadora. La pubertat és per natura pròpia artista i sublimadora. Si tal virtut li manca, és per deficiència intellectual o artística. Els grans poetes han estat meravellosos sublimadors de l'amor. Les grans creacions científiques i artístiques no han estat mai inspirades per la corrupció.

Com, tanmateix, de vegades en el conflicte l'amor descendeix fins a la corrupció—corrompent-se, però, ell també—no és ara el cas de resoldre-ho.

Això vol dir que l'amor és per virtut pròpia ascensional. L'instint sexual i l'amor carnal no són sinó un estadi, i per cert inferior, de l'amor.

Significa això que admetem les teories de Paulhan, per exemple, i sobretot de Freud sobre la sublimació de la libido? De cap manera, si no és en un sentit que ara direm.

Segons Paulhan [6], el misticisme deriva de l'amor: l'amor és el resultat d'una espiritualització sempre incompleta de l'instint sexual.

L'espiritualització és com una coordinació de tendències i idees superiors a la unitat sintètica de les necessitats orgàniques i dels apetits. Prepara l'espiritualització, la *idealització* que purifica i sublima la tendència.

---

[6] Les transformations sociales des sentiments. - París, 1920.

"Cal observar, diu Freud, que just els instints sexuals són d'una extraordinària plasticitat, si així puc parlar. Un pot prendre el lloc d'un altre, un pot prendre la intensitat dels altres. Quan la realitat imposa la renúncia a satisfer un apetit, trobarà compensació plena a satisfer-ne un altre. Així és que es presenta com una xarxa de canals comunicants plens de líquid a desgrat de llur subjecció al primat genital. A més, els instints parcials de la sexualitat, així com la tendència sexual que en resulta, tenen una gran facilitat de canviar d'objecte, vol dir de canviar-lo amb un altre de més fàcilment assolible. Aquesta transferibilitat i disposició a admetre subrogats, deu obrar potentment contra l'acció patogènica de la renúncia [7]. Entre aquests processos que garanteixen contra la malaltia per causa de la renúncia, n'hi ha un qui ha pres una gran importància cultural; i consisteix que la tendència sexual deixa la seva meta i en pren una altra de relacionada, sí, *genèticament* amb l'abandonada, però no sexualment; i per això l'anomenarem social. Aquest procés, l'apellem sublimació."

La sublimació seria, doncs, segons Freud, com una acumulació d'energia substreta a les tendències inhibides; d'on resulta un enfortiment i vigor de la tendència inhibidora, o, per emprar les paraules d'un deixeble de Freud, "el refrenament consisteix a subordinar certs valors de la *libido* que es troben a un baix nivell, la qual cosa permet d'utilitzar la mateixa energia i portar-la a un nivell superior mitjançant el procés de la sublimació".

Però la base i fonament seria la *libido*, entesa no tan grosserament com molts pel vocable potser sospitaríeu, sinó com acumulació i càrrega dels instints sexuals.

Ara bé. De cap manera no ens adherim a aquesta teoria. No solament la vida psíquica en general, però ni tan sols la vida afectiva, no és una pura sublimació de la *libido*. L'amor espiritual, ço és, de la part espiritual nostra, no és ni pot ésser *substancialment* una pura sublimació. Molt menys encara pot ésser-ho la caritat divina, que és d'ordre sobrenatural. Bé és veritat, com dèiem al començament, que la psicologia, com a tal, no es preocupa de la filosofia ni de la teologia. Mes heus ací una prova del perill de semblant tendència.

No obstant, salvada l'acció espiritual, salvada sobretot l'acció i l'entitat sobrenatural en nosaltres, cap inconvenient no trobaríem a admetre una compenetració de la vida natural psíquica i de la vida d'ordre superior. Succeiria llavors el que succeeix amb l'empelt. Quan empel-

[7] En subjectes normals, capaços de natural sublimació, la renúncia afavoreix el desplegament de poderoses energies en tots els camps de l'activitat humana, principalment de l'estudi, sense detriment especial de la salut.

tem un cep, per exemple, o una olivera, o un ametller, resulta un fenomen biològic curiós. Les arrels són les mateixes, la soca és la mateixa; mes en el punt on l'empelt s'opera comença una nova vida, la qual, tanmateix, no destrueix la precedent, ans hi recolza, mentre d'altra banda la transforma i *sublima*. Anàlogament s'esdevé en el nostre cas. D'on al nostre entendre—i la idea, que sapiguem, és nostra—, tindríem una doble *sublimació*. La sublimació de la força de la gràcia, la qual provocaria, ajudaria i transformaria la sublimació natural psíquica, i aquesta sublimació a son torn facilitaria l'obra superior de la gràcia. Cap repugnància intrínseca en aquesta síntesi o meravellós connubi.

Es cosa a tothom palesa que, així els escriptors ascètics i místics com la mateixa Sagrada Escriptura, empren en les coses de l'esperit un llenguatge que sembla manllevat a la vida psíquica en el camp de la libido transformada i sublimada.

Un punt, doncs, de contacte entre la psicologia i la teologia seria, ens sembla, pueril i anticientífic de negar-lo. Resti, però, ferm que ultra la psicologia i per damunt d'ella, hi ha realment una vida sobrenatural. Que en alguns, tal volta, la vida sobrenatural sigui només aparent, i que siguin purament psíquics certs fenòmens que d'altres atribuiran al transcendent de la teologia, passi; més encara, així és de fet. Afegirem, encara—i ningú que sigui al corrent d'aquestes qüestions i dels treballs i estudis per la canonització dels Sants, no en prendrà escàndol—, que en els mateixos homes de vida sobrenatural intensa i extraordinària —els Sants—no tot sempre, ni que alguns ho pensin, és de fet obra de la gràcia. I podríem, encara, aprofitant l'avinentesa, estendre la discussió a d'altres camps més planers de la vida d'aquests personatges, ço és, al camp de llur activitat, en la qual no es pot dubtar de llur rectitud i sana consciència, si realment són sants; però és lícit de dubtar algun cop de l'encert de llur obra. Però això són punts delicadíssims que no és ara el moment de tractar.

En la mateixa esfera ideològica i especulativa, o més exactament en l'operació—directa, almenys— de la intel·ligència, la teologia admet una certa i àdhuc una ferma àdhesió a la veritat revelada que pot semblar de vegades fe, i no ho és: és fe natural i no fe sobrenatural. On tenim un altre cas en què el fenomen sembla causat per una força exterior superior, mentre és un fenomen purament psíquic. Per això, bé podria alguna vegada succeir que una conversió a base intel·lectual no fos, encara que ho semblés, sobrenatural, sinó natural només, ço és, purament psicològica.

Concloure'n, però, que la psicologia ha de negar, o almenys ignorar la gràcia, és cosa il·lògica i anticientífica.

Cal advertir, també, que en tothom i més encara en el tipus normal, intervingui o no una força o causalitat transcendent, la sublimació, obra de la renúncia, de la inhibició, de la repressió, acumula una extraordinària energia, transportant-la, elevada i sublimada, a un camp superior. La renúncia, fins i tot psíquicament, no afebleix, ans el contrari, vigoritza i origina sovint l'heroisme. La qual cosa, noti's bé, no ha d'entendre's exclusivament de la *libido* a la qual molts, si no teorèticament—que és insostenible—sí que pràcticament limiten el fenomen de la sublimació. Deixant ara com ara les controvèrsies i disputes relatives, i renunciant, en conseqüència, a cercar un denominador comú de totes les energies psíquiques, no hi ha dubte que ultra la *libido* [8] existeix potentíssima en nosaltres la passió del poder i del domini: el *Wille zur Macht*—que no equival, per bé que tampoc no l'exclou, a la passió de l'autoritat. I ací tenim igualment la renúncia, la inhibició, la superació i la conseqüent sublimació.

La renúncia veritable, la superació i la sublimació lleva i elimina, amb major o menor eficiència, de la tendència, el *Jo,* substituint-hi, en el Sant, per exemple, Déu, la causa de Déu, el regne de Déu, l'Església, les ànimes.

En un *veritable* i *gran patriota,* la sublimació purament natural, al *Jo,* que es nega, substitueix la pàtria. La força acumulada per tal renúncia és enorme, la qual tant és més gran com més la tendència inhibida és enèrgica i vigorosa i sincera la renúncia. Fan en bona fe pietat aquells qui despatxant-se com a patriotes en el camp o polític o literari, per un no-res mouen aldarull que disfressen de dignitat o potser d'interès per la causa, mentre no és sinó una mesquina i menyspreable afirmamació del nostre insignificant *jo.*

Dues observacions, encara, necessàries i imprescindibles en aquesta matèria que no hem fet més que esflorar.

Es la primera la *intervenció de la voluntat* en el procés de renaixença, de transferiment i de sublimació del "complexus" religiós.

Per Freud i deixebles, la sublimació és sempre un procés del subconscient (inconscient). Només la *Werurteilung o Urteiloverwerfung,* ço és, condemna, és conscient. En altres paraules: per un acte conscient, la persona condemna i rebutja la seva vida psíquica inferior en vista d'un ideal més noble; però l'impuls o el dinamisme sublimador és sempre inconscient. Tampoc no acceptem sense distinció tal doctrina.

---

[8] Per alguns, de fet, precisament la *libido* seria aquest comú denominador. Però qualsevol veu que llavors la significació del vocable seria tan general i de tal abast que equivaldria a destruir la seva significació específica.

Deixem, encara una volta, les qüestions de la gràcia i restem en l'ordre purament natural.

No hi ha dubte que en el subjecte on el dinamisme sublimador no es trobi o sigui molt feble, la voluntat—excitada comsevulla—en sos esforços de sublimació es trobarà en continus conflictes i molt probablement no reeixirà, si el conflicte que en deriva és notable.

La sublimació, tanmateix, pot ésser voluntària i ben voluntària; i com més la voluntat serà enèrgica, més segura serà la reeixida. No hi ha dubte, cal convenir-hi, que la riquesa de la tendència sublimadora, o sigui la riquesa del complexus religiós desvetllant-se i protendent a la sublimació, si s'escau en subjectes normals i de gran voluntat, donarà com a resultat les grans conversions que tal volta culminaran en la santedat. De manera que la vida conscient religiosa així entesa, iniciada potser en la conversió, lluny d'ésser un símptoma de feblesa o anormalitat psíquica, és, el contrari, reveladora d'una voluntat potent i enèrgica. La santedat, com a tal, no és cap desequilibri, ni cap malaltia. Qui tal afirmés avui, es demostraria, per ésser benignes, un anacrònic. La vida psíquica religiosa, àdhuc per la psicologia purament neutral, no és cap malaltia, cap anormalitat, cap desequilibri. Es un fenomen psíquic com el de l'art, de la cultura, del patriotisme, per exemple. Pot intervenir-hi, por manifestar-se, com en altres camps, en aquest també, la normalitat i l'anormalitat; però no es confon ni identifica amb aquesta.

I hem arribat així a la segona i última advertència.

La vida psíquica religiosa, podríem destriar-la en *ordinària* i *intensa*. Aquesta pot ésser *normal* o *anormal*. La normal, *natural* o *sobrenatural*. Qualifiquem eventualment d'anormal només la vida intensa religiosa, car l'ordinària, encara que pugui oferir alguna anormalitat, pràcticament és d'escassa importància.

Entenem per vida religiosa intensa i extraordinària al nostre objecte, aquella en què es manifesten els fenòmens psíquics de *projecció-identificació* (Einfühlung), *fusió mística, negació* i *anullació* de la pròpia personalitat; *despersonalització, presència i contacte* amb l'objecte terme de la vida íntima; *visions, audicions, èxtasis*... Això en la vida interna; i en la vida de relació exterior els projectes d'activitat, de reforma...

Ara, doncs, els teòlegs saben prou bé que aquests fenòmens, si realment provenen de Déu, tenen una significació pròpia, presenten caràcters ben peculiars i produeixen efectes perfectament distingibles. No sempre, però. Es possible, creiem que és un fet que, àdhuc en persones santes, no sempre sigui possible de distingir ço que és de Déu i ço que

és fenomen purament psíquic, i—no voldríem escandalitzar ningú—diguem fins patològic. Cap dificultat intrínseca que una persona subjecta a *alguna anormalitat* psíquica pugui ésser santa!

Però ara restem en el camp de la psicologia pura.

Què cosa exactament sigui anormalitat psíquica en els seus graus i matisos, què cosa sigui la vera follia, és qüestió avui mateix molt discutida; i ens allargaríem excessivament si volíem només citar les diverses escoles, autors i obres que se n'ocupen.

Una cosa cal notar acuradament, i és que en persones *normalíssimes*, poden iniciar-se i presentar-se alguns fenòmens psíquics religiosos que no responguin a la realitat. Però, llavors, la *consciència normal* no permet que aquell inconscient esdevingui conscient, el capbuça, per dir-ho així, i el submergeix de nou amb un acte inhibitori dins el fons de l'inconscient, i no permet que intervingui en la vida que no faria sinó pertorbar.

Si és així, potser el lector demanarà per què en els Sants aquells fenòmens freqüentíssims passen a la consciència i intervenen en la vida. No és aquesta una nova prova palesa de l'anormalitat religiosa?

Res d'això. La mateixa psicologia religiosa que es declara assenyada, seriosa i neutral, ho explica així. El sant, qui *ordinàriament* és una persona normalíssima, en son esperit ha admès prèviament l'existència del *transcendent*. Quan, doncs, ell experimenta els susdits fenòmens, pot serenament—*suppositis supponendis*—atribuir-los a aquella realitat transcendent prèviament admesa. D'on la fórmula: Fenomen psíquic més acció del transcendent autoritza i imposa el passatge *serè, tranquil, segur* i *benefactor* del subsconscient a la vida conscient amb totes les *conseqüències personals* i *collectives*. A posta subratllem les últimes paraules. Puix per a referir-nos només a les obres i empreses de caràcter social, és cosa admesa que certes idees genials, tal vegada fins fracassades, no són de cap manera indici de desequilibri en el vident, sinó d'impreparació i immaturitat en l'ambient. Deia Déu a sos profetes: "Vés i parla a aquest poble però no t'escoltarà, car té orelles per a no sentir-hi i ulls per a no veure-hi".

No obstant, un dels indicis més segurs per a judicar de la normalitat de certes reformes, o empreses, o orientacions collectives, obra del geni, és precisament l'adaptabilitat, la proporcionabilitat, l'harmonia i correspondència entre el projecte i la realitat social, dins, naturalment, un determinat ordre d'idees.

Resulta d'això que, tractant-se de les conversions extraordinàries, ço és, d'aquells homes de vida intensíssima mística qui foren, a més, grans reformadors o iniciadors de nous corrents religiosos, àdhuc psicològi-

cament parlant i prescindint de la causa vera del canvi, que és obra de la gràcia, és cosa anticientífica i arbitrària parlar d'anormalitat o de follia.

I I

SANT FRANCESC

Al Congrés de la Societat Freniàtrica de Nàpols (1899), l'illustre psiquiatra Silvio Venturi presentà el tipus del *foll* o *boig relatiu* en aquelles persones, reputades sovint anormals, les quals en realitat no són sinó els condensadors del pensament social, sovint incompresos o menyspreats.

Del mateix Jesucrist llegim al cap. III v. 21 de Sant Marc: "Et cum audissent sui exierunt tenere eum; dicebant enim; Quoniam in furorem versus est."

En els nostres dies, no manquen afirmacions semblants inspirades per un esperit ben divers. Es coneguda, entre altres, l'obra de Benet Sanglé *La Follie de Jésus*. Val a dir, però, que aquesta obra és encara més estulta i anticientífica que impia. Fins aquí ha estat portada la discussió entorn de l'individu més illustre de la humanitat que nosaltres confessem i adorem com a Déu. Cap meravella que altres figures siguin també discutides, entre les quals, tothom ho sap, ocupa lloc de preferència Sant Francesc d'Assís.

Sant Francesc és un *gran convertit* en la significació més completa que psicològicament té la frase. Es un anormal? L'insult de foll i mentecapte escoltà Francesc més d'un cop durant la seva vida; la qual, a més, es mogué sempre en una atmosfera de lirisme, de pathos profundíssim, amb gestos i capteniments del tot singulars; contemplà les seves obres contrariades i incompreses i en gran part modificades. Però aquest home fou alhora objecte del respecte més sincer i entusiasta, rebé l'homenatge de la gent més assenyada, més alta i més noble per estament i lletres; el seu lirisme, la passió de la seva ànima, anà acompanyat d'una puresa i noblesa úniques; i les seves obres, a les quals atragué ingenis patents de la seva època, són avui mateix pel món envejades i per tothom admirades i lloades; però no per tothom compreses i imitades. La incomprensió és múltiple. Qui no comprèn el protagonista, qui no comprèn ni el protagonista ni la seva obra.

Deixem de banda algunes caricatures sacrílegues que en nostres dies hem presenciat de l'obra franciscana, que revolten tota ànima ho-

nesta, i que per diverses raons no volem alludir més concretament. El mateix homenatge que la Itàlia oficial volia retre a Sant Francesc, no era digne d'ell; únicament perquè glorificant-lo en realitat volia glorificar-se ella mateixa, que es personificava en aquell gran italià. Però Sant Francesc és per damunt de tot un home de Déu, des de la seva conversió. La conversió de Sant Francesc!—Que potser no és un enigme històric—dirà algun lector—o una qüestió encara *sub iudice?*

Segons el que per conversió s'entengui. Si per tal entenem el passatge de la vida pecaminosa a una vida ajustada a la llei cristiana, admetem la qüestió. Si per conversió entenem un tomb total, un canvi radical de vida, Sant Francesc és un gran convertit.

Coneguda és la controvèrsia sobre el primer punt. Recentment, encara el P. Miquel d'Esplugues [9] sembla decantar-se a admetre en Sant Francesc una joventut no del tot exemplar. Rebutja amb tota justícia les arbitràries afirmacions d'aquells qui han pretès d'explicar el canvi radical i tomb complet de l'heroi per una causa fisiològica d'exhauriment nerviós, imputable a la disbauxa i al foraviament. Tal afirmació resulta històricament arbitrària, i, prescindint d'altres arguments, impossible des del punt de vista exclusivament psicològic, com amb molta justesa remarcava el P. Fredegand d'Anversa, O. C., en la conferència que no fa gaire donà a Roma. La disbauxa fins a l'exhauriment s'oposa àdhuc en el més gran convertit a la riquesa lírica, a la frescor divina, a l'exuberància vital, a la compenetració vibratòria, tan característica de tota la vida de Francesc.

La qüestió, a base dels documents contemporanis, que són en el cas els fefaents, no ens sembla pas del tot resolta, ni potser ho serà mai. Per la nostra part, però, i recolzant en les dades històriques, creiem que la joventut de Francesc fou joiosa, animada, ardent i festívola, però en matèria de castedat del tot o quasi del tot incontaminada.

Així, doncs, és inútil de parlar de la conversió del gran assisenc? Ben al contrari. La regirada del seu esperit fou completa; el tomb, total; el canvi, de socarrel. Tomb i canvi radical, total, diem. Però, quin concretament?

Examinant la història i la vida del nostre heroi a la llum dels documents d'autoritat indubtable [10], el complexus psíquic subconscient, esdevingut conscient, ço és, acceptat viscut, en la vida preconversional, és,

---

[9] Estudis Franciscans, Maig, 1926, p. 347.

[10] Els més segurs són els primitius. Les llegendes del Celano, la dels Tres Companys i la vida de S. Bonaventura. Vide "Conferenze Franciscane de Mons. M. Faloci Pulignani. Conferenza II". Es recomanable aquesta obra del meu car docte amic especialista en qüestions franciscanes.

en primer lloc, una exuberància vital, un esguard optimista i afectuós de la natura, una exaltació lírica i amor de tot allò que viu o existeix (que vida i existència en el seu esperit són una sola cosa), que ens recorda entre nosaltres la figura d'En Maragall. Aquesta afirmació no necessita proves.

En segon lloc, un entusiasme cavalleresc amb somnis d'amor i d'aventures. Amà particularment una dona? Ho ignorem: creiem que no. Però una aspiració confusa i intensa, la vibració ardent i casta de l'amor, sembla innegable.

En tercer lloc, els somnis de grandesa i de glòria i de domini: el *Wille zur Macht*. Francesc, en la vida alegre, clamorosa i altretant dispendiosa, en banquets, festes i passejades, era sempre el primer, el cap de colla. El primer en la joia, el primer en les despeses, el primer en el luxe i cura de la persona, el primer a dirigir les gestes.

Les mares dels companys de Francesc, engelosides, en parlaven malignament amb Na Pica, mare de Francesc. Mes ella: "I qui penseu que és el meu fill? Bah! Avui el segueixen els jovençans parions seus. Però veureu, veureu ço que ell serà endavant" [11]. Fou en aquests temps dels triomfs de la joventut de Francesc que, passant aquest un dia per davant el temple de Minerva, que avui encara hom pot veure a Assís, un home ximple se li atansà i estenent son mantell per terra sota els peus d'aquell dient: "Aquest jove serà un home gran i tothom l'honorarà" [12].

Presoner dels perusins després de la batalla infausta a la seva pàtria [13], com allí en mig de sos companys d'infortuni continués serè, joiós i festiu, aquests se'n meravellaven. "I per què, digué Francesc; d'altres coses veureu. No sabeu que jo un jorn seré adorat per tot el món?" [14].

Aquesta és l'índole de Francesc que ell canvià. Destruint-la? No; sublimant-la. Com? La natura, gaia, fresca i bella, aombrant-se un moment i com immergint-se en una nit de fredor i fosca, ressorgeix després en son esperit palpitant de vida divina, immaculada, íntegra i castificadora.

L'opulència i la riquesa envelleix en la seva ànima, s'arruga i enllletgeix, i no atrau la seva amor Es la pobresa, Dona abandonada, menys-

---

[11] Llegenda Tres Companys, n. 2.

[12] S. Bonaventura, Leg. I, 1.

[13] Els assisencs, dividits en dos partits, havien enderrocada la fortalesa i baluart de la ciutat per tal que no caigués en mans del partit contrari. La conseqüència de la divisió fou la dissort de tots.

[14] S. Bonaventura, I, 3.

preada i insultada pel món, que conquista el cor de Francesc, el qual, ver cavaller del món sobrenatural, heroicament la fa seva, i la defensa, i la protegeix, i la glorifica.

I la glòria, la potència, el domini? Es transformen fins a l'anullació completa. Esguardeu el quadre del Giotto a la volta del Creuer de la Basílica assisenca. El frare agenollat davant l'Obediència, la qual amb el dit a la boca li imposa silenci: silenci de la boca i silenci de l'esperit. Els àngels assistents qui en els quadres de la pobresa i de la castedat estan drets, ací flectats de genolls i meravellats més que sorpresos, publiquen amb llur actitud de reverència la grandesa i heroisme de l'anullació sublimada.

El foc abrusador del seu cor, la flama ardent de la seva ànima, el pathos opulent de la seva natura, tot es transforma elevant-se i sublimant-se en una amor divina, concentrada en la persona de Crist, per mitjà del qual es perdia en Déu. Aquesta fou la meta, aquest el terme, aquesta la natura de la seva sublimació. Un gran pintor espanyol, Murillo, l'ha amb son pinzell cantada en la famosa i inspirada tela de l'amplex de Francesc i Jesucrist Clavat a la Creu. El món (la vida psíquica passada) sota sos peus, Francesc allarga sos braços a Crist qui desclava la seva dreta per unir a si en la transformació mística el seu amant. "Christo confixus sum Cruci. Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus".

D'aleshores ençà, tota la natura, creatures visibles i invisibles, sensibles i insensibles, la collectivitat i l'individu, el temps i l'eternitat, tot ho veié, sentí, visqué en Crist i tot volgué que en Crist visqués.

Tal fou la conversió i la consegüent sublimació de Francesc en una sèrie ininterrompuda de contínues ascensions, la qual en la seva vida individual, culmina en el Mont Alvernià, i en la seva vida social, en l'obra franciscana.

Però quin és l'origen, quina la causa, quina, finalment, la natura del fenomen? Es una conversió sobtosa? A qui pertany la iniciativa i la direcció del canvi, al subconscient o a una voluntat conscient, enèrgica, poderosa, que té en son poder el control i el domini de la vida pròpia? La seva intervenció intensa en la vida collectiva del seu temps fou obra d'un apassionament cec i impulsiu, o apar al contrari acompanyada i guiada pel càlcul i la prudència, i seguida de benèfics resultats? Fou la seva activitat ferma i segura estructurada, organitzada i adaptada a la realitat, o impetuosa només, o fanàtica, o abandonada a l'atzar i a la deriva?

Es, en una paraula, el canvi normal o anormal? Ben segur: massa i tot que s'exagera, però no de la banda de la credulitat. Ahir, un ahir

molt llunyà ja de nosaltres, tota manifestació intensa i extraordinària de vida religiosa, era reputada o divina o diabòlica. No tant, però, ni tan generalment com alguns creuen.

Avui, en canvi, un avui, tanmateix, que declina ell també cap a la posta, l'Omnipotència i la "potestas tenebrarum", molts la reputen un mite. Tot és obra de la natura.

Es clar; si un hom porta a l'estudi de la història tal criteri, els personatges esdevenen fantasmes, i mite la realitat històrica. La hipercrítica occeix la crítica. El passat, que és llegenda, no resisteix davant la crítica; els fantasmes s'esvaneixen a la llum de la ciència, la qual, al contrari, nimba de clarors divines la bellesa vera. Així succeeix amb el nostre personatge. La glòria del present Centenari no és solament un homenatge popular, o regiliós, o patriòtic; és també l'homenatge de la ciència i de la psicologia religiosa. La qual, amb tot el seu rigor, amb tota la seva malfiança, amb tota la seva exigència un xic petulant, explicable tanmateix, de neòfit, no gosarà a emetre un judici desfavorable sobre la persona del gran assisenc.

Alguns principis o advertències serviran de guia en el nostre estudi.

Es parla sovint de seny, d'equilibri, de normalitat i dels defectes contraris. Mes per on passa la ratlla divisòria? Ací encara ens trobem en ple relativisme. El gest, les paraules, la conducta, l'activitat dels individus i de la mateixa collectivitat ara seran normals i ara no ho seran.

Tot és relatiu, relatiu a l'estat anímic en primer lloc, i en segon lloc, a les circumstàncies externes.

El covard, el tou, el mansoi, l'egoista, el fred, l'indiferent, el pobre d'esperit, de pathos, de vida psíquica, albirarà i condemnarà el desequilibri en tota manifestació intensa de la vida. Realment, pensa ell, això seria un desequilibri. El captenir-se peculiar d'un poble serà per aquest cosa normalíssima, mentre per un altre seria una follia. Per això es diferencien els pobles i sovint encara no s'entenen. D'exemples, en tenim avui mateix a Europa. I el que passa amb els pobles és més freqüent encara en els individus. Seny! Seny! sentim cridar, i lloar-lo i vanar-se'n. Seny! Però si és buidor d'ànima, indiferència, pobresa psíquica, que no permet ni de veure ni de comprendre ni de sentir una grandesa superior a la de la menja o de la caixa, nosaltres el detestem. On hi ha riquesa psíquica, hi haurà manifestacions que el pobre d'esperit no comprendrà. Cal només aclarir prèviament si és lògica, si és humana, aquella exuberància interna; si el sentiment que commou l'esperit i l'inflama i l'exalta és un fantasme o una realitat.

Això, en primer lloc. Segonament, s'ha de mirar si l'activitat de relació o social que tal exuberància psíquica inspira és mesurada, estructurada, organitzada i adaptada a la realitat; si té virtut i eficàcia d'atènyer—oh! això sovint és impossible—, d'acostar-se almenys a l'ideal objecte del complexus psíquic en qüestió, de promoure un moviment a ell favorable, de no entrebancar-lo en tot cas, i sobretot de no malmetre'l i perjudicar-lo. La sentència definitiva, tractant-se de fets que foren, com és ara el nostre cas, ha d'inspirar-se en la llei: "ex fructibus eorum cognoscetis eos".

Els efectes hem de considerar en cas de dubte, i ultra això, l'època en què l'activitat discutida es desplegà.

A casa nostra mateix, tenim dues figures colossals de l'Edat Mitjana, d'una opulència psicològica extraordinària: Sant Vicents Ferrer i sobretot Ramon Llull. L'un i l'altre, glòria nostra i de qualsevol altre poble, ofereixen punts criticables. Quant al primer, si com fou un gran Apòstol, hagués estat encara un gran Fundador, la discussió entorn seu haguera estat portada més a fons. Cal, però, tenir presents les condicions especials de l'època en què actuà aquell home extraordinari, qui, tanmateix, com la resta dels mortals, podrà en algun detall o pràctica de la seva *mateixa vida apostòlica* ésser discutit i discutible.

I ara tornem a Sant Francesc d'Assís.

Reproduïm primer abreujadament i fidel el procés històric de la seva conversió, no sobtada, però sí relativament ràpida.

Tornant del seu empresonament a Perugia, emmalaltí. Fou durant aquesta malaltia que sentí en el seu esperit les primeres veus que el desvetllaren invitant-lo a una altra vida. Convalescent encara, i sostenint-se amb una preciosa mangala que sa mare li havia procurat per al cas, ix de casa a respirar aire fresc; s'aboca al magnífic panorama de la vall espoletana, i ell, l'enamorat de la natura, resta fred, indiferent. Li semblà que tot era canviat al voltant seu.

Guareix del tot; recobra vigor i forces i reprèn la vida alegre d'altre temps; tornen els somnis de glòria, per bé que el llevat transformador segueix calladament dins el seu esperit la seva obra.

Un cavaller d'Assís, cobejós de glòria i de diners, volgué aplegar un estol de joves aventurers i temptar fortuna, anant a combatre a les ordres del famós Gualter de Brienne. Francesc s'hi ajuntà i es prepararen tots per a la campanya de la Pulla. La vetlla de la sortida tingué un somni. Sent que el criden per son nom. El prenen per la mà i l'introdueixen en un superb palau; penetra dins i ressegueix les espaioses sales, totes ornades d'armes de cavaller. Contempla encara en mig d'aquell espectacle de glòria cavalleresca una jove esposa d'extraordinària

gràcia i beutat. I, per a qui, demana, serà aquest palau? "Per a tu, li fou respost, i per a aquells qui et seguiran." Somni? Al·lucinació? Déu?

L'endemà parteix l'estol d'expedicionaris a la volta d'Spoleto. Francesc, si no en la persona, en la glòria i riquesa de les seves vestidures, eclipsava tots els companys i al mateix cap de l'estol. Ell se'n sentia orgullós. Pero heus ací que, en sortir d'Assís, s'encontra amb un senyor de la ciutat, un temps ric i ara caigut en gran misèria. Bota de la sella; cobreix el dissortat amb les seves riques sedes, que barata amb els parracs del pobre.

Munta de nou a cavall i així trasmudat arriben aquell mateix dia a Spoleto. Mentre a la nit descansa, ara, però, mig despert, altra volta sent la veu que li parla, dient-li "A qui et sembla que és millor de servir: a l'Amo o al servent? A l'Amo, penso; respon.—Doncs, bé; torna-te'n a Assís i allí sabràs el que has de fer."—Al·lucinació? Déu? Aquell mateix dia reprengué la via d'Assís.

No hi ha dubte que les visions han operat fortament en son esperit. Una commoció, una febre, un somni de grandesa el domina; però està canviat. Se n'adonen els seus companys, amb els quals encara qualque volta fa festa. Però no és ell mateix.—I, doncs, li demanen, què et passa? Que penses casar-te?—Sí, respon; i la meva esposa és la més noble, la més rica, la més bella que imaginar podeu [15]. I us asseguro, els digué altra vegada, que jo un jorn esdevindré un gran príncep [16].

La relació entre les visions i tal estat psicològic és evident i innegable.

Però ací termina el primer període de la vida de Francesc i comença el segon. Aquest home que porta al cap tals somnis de grandesa i de glòria, què fa? Comença una vida nova, retirada, misantròpica, mística, dispendiosa a favor del miserable i de les coses pies; però, a tal punt, que sembla un foll. Tothom se'n meravella. Visita sovint l'Esglesieta de Sant Damià fora la muralla. Allí sent la veu del Crucifix que li ordena de reparar l'Església. Torna a casa. pren teles precioses i a cavall es dirigeix a la veïna Foligno, on ho ven tot, teles i cavall, i lliura la copiosa suma al sacerdot qui té cura de Sant Damià, el qual tantes vegades havia refusat d'acceptar les seves ofrenes. La crisi interna es precipita. Ni el món, ni el pare de Francesc, no el comprenen. Totes les esperances de la família, totes les perspectives dels conciutadans són a terra. Només la mare, la delicada i perspicaç provençal, guiada del seu amor matern i d'una intuïció fina, sense, tanmateix, capir el misteri del seu fill, el cobreix amb la seva protecció i amb el seu afecte.

[15] Llegenda dels tres Companys, III, 7, 8.
[16] S. Bonaventura, I, 3.

Un dia, el pare porta Francesc al Tribunal dels Cònsols de la ciutat, i després al del Bisbe i el deshereta. Francesc no protesta, ans lliura a son pare el vestit mateix que portava, dient: "D'ara endavant podré dir en veritat: Pare nostre qui estau en lo cel" [17].

El tomb, el canvi és profund, total, definitiu. Francesc abandonat, però joiós i content, com sempre, però amb una joia nova, va pel món com un captaire, fet l'objecte de la maledicció del seu pare i de la rialla i befa del món. I ell canta encara, i canta sempre, i somnia glòria. Un jorn, a entrada de fosc, deixa la ciutat i errabund s'enfila Guberio amunt. S'encontra amb una colla de bandolers que infestaven aquelles rodalies. —I, qui ets tu, li criden, i on vas?—Jo? Jo sóc l'Herald del gran Rei [18].

"Herald del gran Rei", heus ací la història, la vida abreujada de Francesc: reflex, expressió, actuació externa de l'ideal de la seva vida interna.

Servir, no al servent, sinó a l'Amo; no al món, sinó a Jesucrist; i servir-lo com a Príncep, com a Herald, amb glòria i magnificència; servir-lo en amor i per amor; servir-lo fent regnar i triomfar; servir-lo en la seva obra en mig dels homes: obra de pau, concòrdia i germandat; obra de santedat, puresa i noblesa; obra de renúncia, de sacrifici i abnegació, única via d'arribar a la pau i concòrdia entre els homes, i a la perfecció i noblesa i santedat, que és el regne de Jesucrist damunt la terra.

Es aquest el programa d'un boig? D'un anormal?

Potser ho serà la manera pràctica i peculiar amb què Francesc s'esforça a actuar aquest programa.

Dues paraules, per acabar, sobre aquesta idea.

Si un historiador verament imparcial examina la història religiosa medieval en l'aspecte que ara ens interessa, ço és, els moviments socials, hereticals, místics i patològics, restarà de seguida colpit i favorablement sorprès davant el fenomen franciscà.

Res de campanyes catastròfiques, pessimistes, apocalíptiques; res d'extravagàncies doctrinals o perilloses en matèria de fe, o en qüestions socials i jeràrquiques que apassionen aquella societat en fermentació

---

[17] El vincle entre pare i fill és tan íntim, que un desequilibri en aquest punt seria de gran importància. Doncs, bé: és precisament en aquest punt que el respecte i amor filial de Francesc és admirable. Del seu pare, Francesc no vol els béns de la terra; suporta la seva incomprensió, però no pot aguantar que el maleeixi. "Escolta, amic—diu a un seu company—; quan ens encontrarem amb el meu pare i sentiràs que ell em maleeix, tu em donaràs tantes benediccions com malediccions oiràs de mon pare". (Tres Companys, VII, 13.)

[18] Ego sum praeco magni regis. Tres Companys, VII, 13.

contínua; res d'anormalitat sexual, ans al contrari, precisament en aquest punt, una delicadesa i frescor i respecte a la santedat de la vida humana, portada en la persona de Francesc i en la seva obra a una perfecció encantadora; res d'eixelebrament en la imposició de l'esperit o tendències personals; ans submissió, absoluta, incondicional, programàtica a l'autoritat de l'Església, única garantia de seguretat i de reeixida en la gran empresa. En una paraula: visió exacta, justíssima de la realitat contemporània i adaptació de la pròpia obra a aquesta realitat.

Es tal conducta, demanem encara indici d'anormalitat o de follia?

Dues coses només en la vida de Francesc contorben alguns dels nostre mateix camp i demanen un aclariment.

Es, en primer lloc, l'exuberància extraordinària de pathos en l'ànima d'aquest home singular, que s'esbrava sovint, es desferma i quasi esclata en paraules, actituds, gestos i obres que semblen excedir la mesura. Poca cosa, en veritat, mirada en conjunt la seva vida. La gràcia no destrueix la natura, la *sublima*. Francesc, en el regne de Déu, és el Francesc joglar, cantaire, expansiu, apassionat del regne del món. I res més. Hom parla encara de mesura. La mesura, però, qui la dóna? Home de ciència, el més exigent, el més malfiat, el més crític que tu siguis; jo et demano: qui prefereixes tu com a valor de la vida nostra, els milers i milions d'homes de seny i equilibrats que res no donen a la humanitat, o aquest estupend i sublim i meravellós exaltat qui respon al nom de Francesc d'Assís?

Una altra dificultat més important i més sòlida trobem en la vida de Francesc que demana i exigeix d'ésser aclarida. D'ella s'han ocupat llargament els escriptors franciscans en els nostres dies. La dificultat la encloem en la següent pregunta:

Sant Francesc organitzà realment ell mateix la seva obra? L'obra franciscana, *a la mort del Sant*, era ben bé la seva obra?

Comencem per un episodi. Es coneguda entre els crítics la controvèrsia entorn de les famoses Cartes o Lletres de Recomanació. La primera expedició franciscana tramesa a Alemanya fou un fracàs. Diverses en foren les causes. Una d'elles el defecte de Lletres Comendatícies. En altres llocs encara se'n feren sentir les conseqüències.

Ara bé: Sant Francesc volia que els seus Fills, com els Apòstols, es lliuressin a la Divina Providència. No volia Lletres Comendatícies, qualssevulla ne fossin les conseqüències. Li semblava un desviar-se de la simplicitat que ell desitjava imprimir a la seva obra predilecta.

L'oposició, per cert no gens infundada, fou ben forta, de part del mateix Cardenal Ugolino, gran amic de Francesc i gran protector de l'obra franciscana. Com era natural, no prevalgué el criteri del Sant.

Aquest episodi s'eixampla i aclareix la dificultat en una altra qüestió d'abast incomparablement superior. Alludim la controvèrsia sobre la regla franciscana i la manera d'entendre i practicar la pobresa, i la qüestió, encara, de la ciència dins l'Ordre franciscà.

Per tractar amb tota l'amplitud aquesta controvèrsia, hauríem d'entrar en l'exposició del gran Cisma que es manifestà dins l'Ordre franciscana a les darreries de la vida del Sant.

No hi ha dubte que les divisions intestines amargaren els últims anys de la vida de Francesc. No hi ha dubte, encara, que l'oposició de la tendència d'una part més mitigada i de l'altra més jurídicament organitzada contra la primitiva concepció més simplista, més ingènua i més rigorosa del Patriarca, acabà per triomfar. Però fou aquí on es manifestà l'equilibri i la perspicàcia de Sant Francesc. Comprengué d'una ullada que la batalla era perduda. D'altra banda, no era precisament la simplicitat i rigor de la vida allò que el preocupava. Temia, i no sense fonament, que la desviació que s'iniciava portés a conseqüències més desastroses.

Davant d'un fet consumat, no es desesperà. Es aquest, ho confessem, un dels episodis que més ens entusiasmen en l'epopeia de l'heroi.

Demanà al Papa que designés una persona de confiança per tal d'arranjar satisfactòriament la situació difícil. Fou designat, per desig del mateix Francesc, el Cardenal Ugolino, qui semblava patrocinar, i en part era així, la causa dels dissidents. En realitat, però, el Cardenal admirava i extraordinàriament amava aquell home de Déu. Tota la seva habilitat de jurista i d'home de negocis l'emprà a favor de l'obra de Francesc, salvant al més possible el pensament i l'orientació del Fundador.

I ve ara l'última qüestió de la ciència i de la cultura en l'Ordre franciscana. Mons. Faloci, damunt citat, dedica una de les seves conferències, la cinquena, a aquesta matèria, tractada encara amplament per altres autors moderns.

Ha estat Sabatier un dels qui amb major vigor ha sostingut que no triomfà el pensament i la idea de Francesc, el qual cedí, per debilitat psíquica, a l'oposició triomfant.

Sabatier, no obstant la seva cultura franciscana, porta, ens sembla, a la discussió els seus prejudicis religiosos contraris a l'Església Catòlica.

Hi ha fets i expressions en la vida del Sant que donen una aparença de raó a aquesta opinió de Sabatier. El conjunt, però, dels fets històrics, a base dels documents més antics, projecten la controvèrsia d'una manera ben diversa.

La gran preocupació del Sant era el pensament de l'Apòstol "Scientia inflat". La temença que l'anomenada cultura i ciència, que si no va acompanyada d'una vertadera pietat, infla de vanitat, d'orgull, i destrueix l'obra de Déu, penetrà en la seva Ordre. La simplicitat franciscana no era en el pensament del Fundador, l'idiotisme i l'analfabetisme, sinó el menyspreu de la glòria humana, de l'ambició que de tants desastres ha estat causa en l'Església de Déu. Per això els crits d'angoixa, les protestes, els admoniments, els exemples sobretot de Francesc serviren "a subratllar vivament en la tendència franciscana l'orientació pràctica de la cultura, a subordinar la intel·ligència a la pietat i a la santedat".

Prou. "Passando per l'Umbria e per l'Italia, nudo e povero, ammalió le genti; e come al passaggio di Cristo, le genti lo seguirono sorridenti e commosse. Qualche virtù traspariva da lui: era la virtù di una grande sinceritá, che ricadeva sul labbro suo, e che non divideva la vita sua in un ipocrito smembramento. L'amore, la sincerita, erano le doti fondamentali della sua mentalità, *nella quale si cercherebbero invano* disordini ed anomalie" [19].

"Quae stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes; et infirma mundi ut confundat fortia" [20]. Tal és Francesc d'Assís.

PERE VOLTAS, C. M. F.

---

[19] Sacerdote Calanuta. La persona di S. Francesco d'Assisi. Note di Antropologia, 1912.

[20] I Cor. I, 27.

PROBLEMES PEDAGOGICS

LLIBRES DE TEXT

El llibre de text no és un mal el motiu del qual radiqui en ell mateix; qui es proposa saber un tractat no acostuma a fiar-se d'un sol llibre, i si es dóna el cas que una persona discreta ho faci, serà perquè el llibre mereix aqueixa confiança.

El llibre de text no és pas adoptat per saber una disciplina, sinó únicament per examinar-se'n. Té per fi proporcionar a l'examinador un sistema d'estudiar que li basti per poder omplir el temps de l'examen recitant una sèrie de paraules ordenades.

Mentre existia l'absurd de l'examen; absurd perquè consisteix a deduir tot el que sap l'estudiant i àdhuc el que pot fer d'una tirallonga de mots dits en moment de tensió d'ànim, natural en una persona en el moment que es juga l'esdevenidor i que té el perill de promoure un conflicte familiar, existiran els llibres de text, no tan sols auxiliars de la vagància o de la peresa intellectual, sinó també una arma lleugera i segura per la campanya que interessa a aquests examinands, que usualment en diem opositors.

El llibre de text no és l'única cosa que el professor imposa als seus deixebles, a voltes amb hipocresia, a voltes amb desvergonyiment, els imposa també els apuntaments que una Acadèmia de preparació per a oposicions improvisa a corre cuita en heure esment d'una convocatòria, i abusa dels colloboradors als quals paga misèrrimament aprofitant-se que com a intellectuals tenen necessitat de guany i estan poc avesats a mercadejar; i els ven cars, perquè té el monopoli i perquè els compradors tenen daler d'adquirir-los.

Racionalment, el llibre de text és una d'aquestes dues coses: o bé és un llibre de textos, útil per a l'exercici de la carrera, que el professor glossa davant dels estudiants—un llibre d'Aristòtil, un codi—o és un compendi que l'examinand repeteix el dia de la prova. Històricament, un llibre no es declara de text, si no adquireix condició de mercaderia

que un professor examinador obliga a comprar als seus deixebles, abusant de la força moral que li dóna el seu càrrec.

Entre qualsevol dels llibres de ciència i els llibres de text són palpables, si més no, aqueixes diferències:

I.—Un professor savi, de pocs alumnes, no publica un llibre perquè serveixi de text. Un professor, encara que estigui mancat de coneixements científics, si ha d'examinar molts estudiants, publica tants llibres com ensenyaments tingui.

II.—Espanya imprimeix pocs llibres; els grans autors espanyols no produeixen copiosament i reediten ben poc; en canvi, l'abundància de llibres de text és extraordinària, en nombre de llibres i d'edicions, baldament els seus autors siguin totalment desconeguts en el món savi.

III.—En tots els països, àdhuc a Espanya, hi ha llibres elementals que tracten de diverses matèries, ben editats i econòmics, i la majoria dels llibres de text tenen el paper dolent, la impressió deficient alguns d'ells, l'enquadernació de batalla, són cars, i, així i tot, es venen més que no pas els altres.

IV.—A Espanya, els llibres tenen poca venda; els de text molta; si es fes una estadística de llur consum, veuríem que s'hi despenen milions de pessetes anuals; no cal sinó comprovar el nombre de disciplines on això s'esdevé, el nombre d'alumnes matriculats i el preu dels llibres que ha d'adquirir l'alumne.

V.—A les llibreries només compra llibres qui vol; i un cop els ha comprat, pot deixar-los a tothom que li plagui; amb els llibres de text no passa el mateix. L'autor els ven de vegades a casa seva, els imposa a cada alumne, n'envia a cada Director de Collegi, donant per descomptada l'adquisició de tants exemplars com alumnes tingui matriculats en l'assignatura del seu llibre, encara que dos d'ells siguin germans, o encara que algun repeteixi el curs. L'ensenyador-examinador-autor vol que li diguin la lliçó tal com és en el llibre de text; exigeix que li repeteixin els exemples del text; de vegades rubrica i numera l'exemplar requerit a la càtedra a cada alumne. No tots els professors que usen llibres de text en la seva ensenyança obren d'aquesta manera, però de cada una d'aquelles maneres de fer es donen casos repetits.

VI.—Molts grans mestres accepten per guia de l'alumne qualsevol llibre. Ensenyadors-examinadors sense renom, estrenus en llurs ensenyances, tenen llur criteri docent inconciliable amb el de tots els ensenyadors que els han precedit o amb el d'aquells amb qui conviuen; i cadascun publica una Gramàtica llatina, francesa o castellana, o una Aritmètica o una Algebra, o una Geometria, o una collecció de frag-

ments escollits, sense cap mena d'originalitat, unes taules de logaritmes i de línies trigonomètriques on ja l'originalitat ni és possible.

Generalment, els llibres sobreviuen els seus autors. Els de text tot el contrari; els qui enriquiren l'autor i aconseguiren gran nombre d'edicions, es venen a pes quan aquell mor, i abans i tot; simplement quan no examina.

Això ha canviat, i no precisament perquè la qualitat dels llibres sigui millor, ni perquè l'opinió del públic hagi evolucionat. El canvi consisteix en això: que ara existeixen saldistes de les edicions i fins dels drets de propietat literària dels autors morts o jubilats, que venen els llibres que han comprat a pes més cars que no els venia l'autor per als alumnes de l'assignatura. Per aconseguir això no cal sinó donar el 50 per cent de comissió.

VIII.—Usualment els llibres serveixen per a llegir; entre els de text, en trobaríem que també serveixen per a escriure, en els quals hi ha espais en blanc que l'alumne ha d'omplir, inutilitzant-lo, per tant, per a un altre alumne.

Això succeeix molt sovint en els quaderns de dibuix i calligrafia. Els alumnes tenen la preocupació de no poder aprovar aqueixes assignatures, si no han adquirit bastants quaderns dels que edita el Calligraf Examinador; i és curiós de fer notar que molts professors de Calligrafia estan convençuts que per escriure bé és indispensable d'emprar la seva personalíssima pauta.

IX.—Vendre llibres és una operació senzilla; el comprador es queda amb un exemplar compost d'un o varis volums i el paga. L'adquisició d'un llibre de text ja és més complicada. De vegades el primer volum d'una obra acaba en dues síl·labes i un guió i, en vendre'l, es cobra aqueix primer volum i el que l'ha de seguir, però que encara està per compondre i que potser no ho serà durant tot el curs. D'altres vegades, un llibre no es ven sense el programa que n'és l'índex, ni l'índex sense el programa.

X.—El respecte als autors de llibres de gran valor científic no atura pas la crítica que sol atacar-los asprament; en canvi, els llibres de text sedueixen els crítics; me'n vingué un a les mans on es parlava de "descompondre el sofre per produir l'àcid sulfúric", l'autor del qual fou declarat "de mèrit per a ascens en la seva carrera". Posteriorment, n'he llegit un altre que especificava el nombre de valls eixuts o bé amb aigua, que hi havia a la protohistòrica ciutat capital de l'Atlàntida, i deia que contenia jardins per als deports, i casernes per a les tropes; i aqueix llibre ha obtingut d'una corporació oficial i sàvia un informe lau-

datori, en el qual entre altres coses es fa constar que l'autor del llibre és molt jove.

XI.—Sembla que a cada alumne correspondria un llibre de text per assignatura, però no és així; a més a més, hi ha la traducció, els mapes, els exercicis pràctics... I si es dóna el cas que un ensenyador comenci a mig curs, l'alumne ha d'arreconar els llibres del qui ha cessat i proveir-se dels del substitut.

He dit ja prou coses sobre aquest assumpte, que serveixin totes d'argument a la meva tesi de sempre: el règim autonòmic de l'ensenyança més equitatiu no serà aquell durant el qual no governaran els qui la serveixin, sinó aquell durant el qual governaran els qui han de servir-se'n per als seus fills.

EL BATXILLERAT

Si la Universitat de Barcelona hagués gaudit del règim autonòmic, bom hauria pogut cursar-hi les ensenyances de Facultat, tot i no essent batxiller.

Aquestes ensenyances forçosament haurien estat mancades d'efectes acadèmics; a Espanya, l'exigència del batxillerat és més fonamental que la Constitució de l'Estat; si no es considera necessari el batxillerat per entendre estudis de Facultat, seria un abús exigir-lo per a cursar totes les carreres civils majors, i d'aquest abús seria víctima tot el jovent espanyol que hagi de cursar una d'aqueixes carreres.

Encara resulta més punyent l'epigrama quan es presenta l'ocasió d'examinar de batxillerat molts batxillers; això ho observen els catedràtics d'Universitat que demanen als seus alumnes de Física o Química de fer una divisió d'enters, o en altres assignatures els pregunten en quin segle més o menys visqueren Juli Cèsar, Jaume el Just, Calví, Lluís XIV, o quan fou el Concili de Trent, o la pau de Westfàlia. Però encara serà més còmic el cas, si el professor, veient el fracàs de la prova, vol esbrinar quina nota obtingué l'alumne en l'assignatura preguntada; moltes de vegades trobarà que fou una de les més distingides.

L'experiència ha compost una dita que ningú no pot objectar si no és en nom de la bona criança: "Bachiller en artes, burro en todas partes".

De tot això, en podem deduir una ensenyança trista i humiliant: la paciència indecorosa de la classe mitja damunt la qual plana el pes del batxillerat. Es un títol que no serveix per res i ella el comporta; té

dret a obtenir, mitjançant aquest títol, una preparació per estudis superiors i no l'obté, i ni es queixa ni hi posa remei; té prohibides totes les carreres sense aqueix tràmit que és un tràmit de sis anys que ocasiona moltes de despeses, moltes de contrarietats i molts de sofriments, i no protesta; tots aquests danys recauen sobre els seus fills, i no es prepara a defensar-los; està convençuda de la inutilitat del sistema en allò que es refereix a la part científica, i del seu poder nociu per a la joventut, i no lluita contra aqueix enemic dels seus fills, que, d'altra banda, és un enemic de fira.

Cap tirania magisterial no és comparable amb aqueixa; davant d'un grup escolar n'hi ha un altre, i un hom pot escollir entre els dos; davant d'un escola pública n'hi ha una altra, i d'altres de privades, i es pot prescindir de totes i servir-se de l'ensenyança domèstica; hi ha cinc Facultats d'on provenen deu carreres diferents; hi ha set escoles d'Enginyeria civil, dues d'Arquitectura, cinc Acadèmies militars. La jovenalla s'escampa per totes les professions, i cap carrera no pot monopolitzar-la. De més, si un grup docent es dedicava a vexar els alumnes durant els anys de carrera, ben segur que hi perdria. El jovent, que d'ordinari és respectuós i sofert, és terrible quan s'exaspera.

Però en la segona ensenyança no hi ha elecció possible; a tothom cal passar pel mateix camí, i això, quan s'és infant, aleshores que l'home encara no ha adquirit la plenitud de forces necessària per a fer valer el propi dret.

Hi hagué un batxillerat acceptable en ell mateix, sols abusiu en tant que obligatori. Constava de dos cursos de llatí, dos de matemàtiques, altres tants de retòrica, filosofia, història natural amb fisiologia, física, agricultura; dos cursos de lliçó alterna de francès, sengles de lliçó alterna de geografia, història d'Espanya, història universal. Aquests estudis repartits en cinc anys, dels deu als quinze, i en uns temps en els quals mitjançant sis mil rals la joventut es deslliurava del servei militar.

D'aleshores ençà, els legisladors d'Instrucció pública, i també d'una manera indirecta, però igualment eficaç, els qui en són fora s'han dedicat a inflar el pla docent i a dificultar-lo, i ara consta de trenta assignatures, i no és permès de començar-lo abans dels onze anys, i un cop aconseguit el títol, l'experiència sol donar la raó als catedràtics de primer any de ciències que comencen les lliçons per la divisió d'enters, als d'idioma castellà que repassen les declinacions com a l'escola, i als d'història que, mitjançant un llibre de text compost per a l'Institut, ensenyen qui fou Viriat. I aquests alumnes a qui ha calgut arribar a tenir

setze anys per a ingressar a Facultat Major, són obligats d'interrompre llurs estudis a causa del servei militar.

La llei d'Instrucció pública de l'any 1857, imposava a Madrid un mínimum de dos Instituts. En proporció a l'augment de població i de cens escolar, avui dia Barcelona i Madrid haurien de tenir quatre Instituts, València i Sevilla, tres Saragossa, Bilbao i Màlaga, dos; i tan sols Madrid en té dos i la resta de les poblacions que hem anomenat i a més Sant Jaume de Galícia, Reus, Figueres, Cartagena, Xereç, Baeça, Cabra i Tàpia, un. D'aquesta manera, en les poblacions grans no hi ha cap professor que en acabar el curs conegui bé tots els seus alumnes, i les classes són un amuntegament de nois. D'uns quants anys ençà la concurrència femenina a la segona ensenyança complica el problema.

Té més importància l'afer de deslliurar la joventut de la tirania de la segona ensenyança obligatòria, que no pas molts d'altres en els quals intervé amb gran interès la Lliga dels drets de l'home. Dret de l'home és que no l'obliguin a malversar en un mer tràmit oficialesc, sis dels millors anys de la seva vida.

I amb més motiu, si es té en compte que, un cop desaparegut l'entrebanc del batxillerat obligatori, sense canviar-hi res més, tot seguit començaria d'ésser profitosa i bona la tasca dels Instituts, perquè n'haurien desaparegut els obstacles per al bé i les temptacions per al mal.

JOAN MONEVA I PUYOL

EL RITME EN LA POESIA DE JOAN ALCOVER

I

EL RITME

El ritme és necessari a la nostra intel·ligència. Per bé que ella tingui un nombre indefinit de coses per compendre, de fet les ha de veure l'una darrera l'altra limitadament. Una intel·ligència humana és com un mirall, que té la potència d'emmirallar un nombre indefinit de coses, però de fet, a cada moment no emmiralla sinó allò que pot cabre dins els seus límits.

En el trànsit d'una cosa a l'altra, la intel·ligència no ha de perdre la llum; i el trànsit lluminós és l'eurítmia. Però els nostres límits humans són estrets, i per no perdre la llum, per no rompre l'eurítmia, hem d'atendre'ls. I quan cerquem una expressió bella li donem una eurítmia que s'acordi amb la mesura humana, un ritme que no ens dugui a la fadiga. L'artista, fent això, diu que dóna proporcions a la seva obra; cerca, en efecte, que sigui entenedora i, per tant, plena de llum; però també com a avinent a la mida de l'home, limitada.

I encara l'eurítmia exigeix atendre's als límits dels sentits. Una pintura, una obra d'arquitectura, no són belles si els nostres sentits no les poden compendre. Els sentits s'adiuen amb la intel·ligència; amen l'harmonia; però exigeixen harmonies més breus, més limitades: l'eurítmia no ha de rompre les harmonies que volen els sentits (harmonies de sons, de colors, de línies) i vol que concordin amb la harmonia intel·lectiva. Així en un vers, en una prosa, l'eufonia dels mots i les frases, cada pausa, cada accent, cada part, ha d'obeir una eurítmia sensitiva que concor-

di amb el concepte que exprimim; una pausa no ha de rompre'n el sentit; és allò que Boileau exigia dins la preceptiva:

Ayez pour la cadence une oreille sevère:
que toujours dans vos vers, le sens coupant les mots,
suspende l'hémistiche, en marque le repos.

El respir, el batec del cor, la resistència de la veu, tot condiciona el ritme. I tot cal que s'acordi amb el concepte. L'accent, les harmonies de la dicció, han de lligar talment amb el sentit del que es diu, que no és indiferent el lloc de les paraules, o si dins el vers s'eleven musicalment o en són a la caiguda. Jean Moréas deia que per un bon escriptor la puntuació escrita era sobrera perquè la música verbal aidaria a fixar el concepte, i el concepte també guiaria el ritme musical. Aquesta dita de Moréas, un xic paradoxal, en el fons és vera. Sinó que l'expressió no és sempre perfecta, i a més l'aprenem en llenguatges diferents i variables. Però el camí de la perfecció en la poesia, seria la perfecció de la paraula cantada, i no és illògic que Alfred de Vigny posés com una causa de decadència poètica haver estada substituïda la poesia cantada per la poesia només llegida, haver estada substituïda la paraula pels signes gràfics.

Així, en estudiar el ritme d'una obra poètica, no solament examinem de la vora l'obra artística, sinó que arribem a la seva concepció primera. I qui diu en poesia diu en filosofia; la divisió i les proporcions d'una obra, els seus principis, llur aplicació repetida, la manera de deduir, donen el ritme del pensament filosòfic, diuen l'art amb què és exprimit, i duen al pensament originari.

Cada poeta, i també cada prosador, té el seu ritme, com podríem dir que el té cada obra. Però el ritme extern ha d'obeir el ritme intern d'on deriva. I així el ritme de la poesia no és arbitrari, sinó imposat pel ritme intern que l'exigia. Per això Shelley deia que tot allò que es podia escriure en prosa no s'havia d'escriure en vers.

En prosa alguns autors tenen un ritme tan marcat o tan propi que, tant com el lèxic, el ritme els denuncia. G. Pailhès descobria pel ritme uns escrits de Joubert qui en la seva prosa sovint donava un seguit d'octosíllabs [1]. En la prosa de Frederic Mistral de vegades hi veiem el vers de sis síllabes:

---

[1] Exemple dels seus octosíllabs francesos, en la prosa d'una lletra:
Ou vous voudrez etre en effet / ce que vous pouvez devenir, / et alors vous serez parfaite / (ce qui sans doute est le meilleur) / ou vous ne voudrez, au contraire / que demeurer ce que vous etes / et vous ne serez que charmante / (ce qui peut sembler suffisant).

Aquelo capeleto, / veritable bijout / perdu dins la mountagno, / à la Revolucioun, / de bràvi gènt l'avien / sauvado en i'empielant / souto lou porge uno / làupi de balaus que / n'escoundié la porto.

Com alguns en la prosa tendeixen a uniformar el ritme, altres en canvi sembla que en el vers el desfacin. Tal En Joan Maragall; però sempre obeïa el ritme intern. "Rebia la inspiració, diu En Ruyra, i sabia traduir-la austerament sense deixar-se portar d'embriagueses; i la seva obra és profundament governada. Unicament en la seva rítmica sembla que hi manca algunes voltes aquest govern indispensable. Mes jo recomano al lector que no precipiti en aquest punt el seu judici, car les més de les vegades, si en la poesia maragallenca es pretereixen les raons d'igualtat o de simetria, no és per incúria sinó per introduir-ne d'altres que l'autor considera més poderoses. Vegin-se alguns exemples. En *El Comte Arnau,* poesia *L'Anima,* s'hi troben els dos versos següents :

Només fa mil anys que corre
el Comte Arnau... i està cansat.

Indubtablement el segon és desmesurat en el ritme, feixugós i recarregat d'ans tòniques; però repari's que, com més recalcadament se'n pronuncien les síl·labes i els accents, més clarament se percep en ell una música que expressa la fadiga i els "ha, ha" repetits d'una respiració esbufeganta. En la poesia *La Sardana,* d'una sonoritat prodigiosa, el vers novè de cada estrofa sofreix una regirada de ritme sorprenedora. Cal tenir en compte que imita el contrapunt, el qual, segons l'autor, *el bell ritme estrella.* Podríem multiplicar les cites acompanyant-les d'observacions similars; mes basten les indicades per donar idea de la finalitat que es persegueix en aquesta mena de poesia. Tal com fins d'orella eren aquells follets de la mitologia escandinava, els quals diu que sentien l'inaudit créixer de les herbes, tal així el nostre poeta era fi de percepció; i no podem menys d'admirar-lo àdhuc quan, per massa minúcia en el sentir, ens sembla que s'extravia."

La puresa expressiva no és una puresa externa, sinó que ha de provenir d'una puresa conceptiva. Voleu escriure bé?, deia Boileau; doncs, comenceu per pensar bé. No escriviu sinó allò que sabeu, deia Goethe. El bon art es posa límits per totes bandes per no enterbolir amb impureses la bellesa preconcebuda. Aquesta temença la tingué en la seva poesia catalana l'Alcover, amb tota consciència artística. No escrivia

gaire; però aquell volum únic de les *Poesies* conté tota la seva visió poètica.

I I

"AGAR"

L'Alcover té en la seva obra poètica una profusió de ritmes. No ja solament en el vers lliure, sinó en les estrofes simètriques. El ritme es trenca o s'allarga on calgui per seguir bé el pensament del poeta, la seva visió, la nota descriptiva o la narració planera. Té versos que donen una pura línia melòdica, com aquell en que diu d'Agar:

mudar de servitud no li dolia.

Aquest vers tan dolç dóna l'aire del sentiment de l'esclava: era una melangia dolçament resignada, una esclavitud bonament acollida; no se'n dolia, però es sentia enyorívola de la seva terra:

Mudar de servitud no li dolia,
mes enyorava el lloc de sa naixença,
i seguint Abraham, cap al migdia,
per la planura immensa...

El contrast entre la seva terra i el nou senyor, entre Abraham i el lloc nadiu, es mostra bé en la cadència; i de seguida el vers s'allarga amb un ritme suggeridor del desert:

cap al migdia, per la planura immensa;

i després esdevé una prosa rítmica, l'endecasíllab a penes dóna el compàs, la rima es perd gairebé dins el ritme, i aquell enyorament és difús, vague:

flotaven a sos ulls les visions
de l'Egipte i sos déus, i les voreres
del riu, i els monuments i les palmeres
i els rites de la cort dels Faraons [1].

[1] Segons el ritme:

flotaven a sos ulls les visions de l'Egipte i sos déus
i les voreres del riu,
i els monuments i les palmeres.
i els rites de la cort dels Faraons.

I amb aquest oneig imprecís pot sobrevenir així el canvi més fàcilment:

Llavors el patriarca edificà
un altar solitari
entre Betel i Ahí, per invocar-hi
el nom de Jehovà.
Alçà les mans al cel i, humiliada,
caigué la multitud en tremolor,
sentint baixar, com una gran ventada,
l'esperit del Senyor.
I s'esvaí la boira llagrimosa
de l'enyorança en l'ànima d'Agar.

La narració planera pren un caient de meravella i troba la forma de l'estrofa cadenciosa i acabada. Agar oferia de bon grat "ànima i vida al servei de la casa d'Abraham",

Sols que de sa labor la casta ofrena
acollís el prohom, de tard en tard,
deixant caure sobre ella la serena
dolçor de son esguard.

Dins un mateix metre el vers s'allarga en calma, s'atura, o esdevé ràpid:

Una nit, del treball de la jornada
reposa, dolçament afadigada,
al portal d'orient de la vivenda,
fruint la quietud de la vesprada
en el silenci de la vasta hisenda.

Els dos primers versos sembla que segueixin el respirar d'un repòs en llur divisió interna. Ve un vers purament descriptiu i de trànsit, i dels altres dos, un s'allarga en síl·labes àtones que expressen bé la quietud, i l'últim llisca com per no rompre l'encís:

fruint la quietud de la vesprada
en el silenci de la vasta hisenda.

Els moviments de la passió, els moments diversos dels sentiments

també van exprimits pel ritme. Quan Sara veu la seva esterilitat, i decideix dur l'esclava al tàlem del seu espòs:

ja que el voler del cel no li és propici
perquè ella doni el fruit anunciat,
s'estreny el cor amb ferma voluntat,
i va resoltament al sacrifici.

La decisió és exprimida per un ritme breu, seguit d'un d'encalmat i ple:

s'estreny el cor / amb ferma voluntat.

I després el darrer vers expressa l'aire decidit de l'acte que va a acomplir.

I aleshores el contrast de les dues dones, Sara i Agar, l'una ferma i decidida, l'esclava amb temor, dòcil, dolça com sempre, arriba fins al final de la poesia:

—Agar, alça't—li diu. Per escoltar-la
s'alça la jove, palpitanta, muda,
l'astorament als ulls. Sara li parla
amb veu fins allavors inconeguda.

El vers es trenca, vacil·la, quan parla d'Agar; reprèn el ritme segur que acaba el període, quan parla de Sara. Les paraules que diu a l'escollida són fermes, gairebé tranquiles, i s'adiuen amb el darrer gest:

Diu, i amb un geste de sacerdotessa
pren Agar suaument per la mà balba,
i al tàlem d'Abraham l'acondueix.
I la jove, sense esma, s'estremeix
com una fulla d'àlber.

Els dos versos últims són meravellosament expressius. Es de gran artista haver sabut donar ensems a les últimes paraules tota la inquietud i el misteri de l'avenir, la sorpresa de la pobra esclava atemorida, i alhora que la música del vers acabi tan precisa i cadenciosa.

III

FRAGMENT DEL "COL.LOQUI"

Si a l'espona del llit,
quan se glaçava el cos, quan l'agonia
els ulls enterbolia
del jove moribund, li haguessen dit
de part de Déu: "Minyó, te'n vols anar?"
ell, què hauria respost?—"Me dol deixar
la família, la terra on nasquí;
és prest, la vida riu, eixa amarganta
copa de fel, decanta-la de mi;
jo me sotmet; ta voluntat és santa,
però, si et plau, Senyor, deixa'm aquí..."—
No pogué ser. I se tancà la porta
de ma casa, una nit, sens que ell tornàs.

Si escoltem el ritme d'aquests versos hi sentim com un panteix emotiu que va seguint el panteix agònic del jove: "Si a l'espona del llit, quan se glaçava el cos, quan l'agonia...". I també tot hi és dissert: "Ell, què hauria respost?". L'emoció no torba la claredat discursiva. En els mots que posa en llavis del jove moribund, el ritme és breu, com seguint la fadiga, però els conceptes es lliguen bé.

me dol deixar
la família, la terra on nasquí,
és prest, la vida riu...

Ja està dit tot: és la visió de l'adolescència illusionada: "és prest, la vida riu". No hi ha res que solament hi sigui insinuat i sobrentès: tot hi és clar, explícit.

De seguida la súplica s'eleva músicalment després d'un oneig on sembla que el plor ja no es pugui contenir; s'eleva com un darrer esforç: una onada, i el ritme s'aplana de seguida amb la sumissió:

és prest, la vida riu, eixa amarganta
copa de fel decanta-la de mi.
jo me sotmet, ta voluntat és santa,
però, si et plau, Senyor, deixa'm aquí.

I aquest darrer vers és una davallada rítmica meravellosa. Després ve el buit immens de la mort: els silencis s'allarguen, el ritme esdevé més greu:

"Jo me sotmet, ta voluntat és santa,
però, si et plau, Senyor, deixa'm aquí."
No pogué ser. I se tancà la porta
de ma casa, una nit, sens que ell tornàs.

Comparem aqueix fragment amb la poesia d'En Joan Maragall *En la mort d'un jove*. Si en aquell fragment s'hi veia l'Alcover, en aqueixa poesia s'hi veu ben bé En Maragall. L'agitació del sentiment en l'Alcover esdevé reflexiva, la raó l'ordena, el mateix sentit que té de la vida l'explica.

En la mort mateixa troba consol en la immortalitat de les ombres amades, que esperen a l'altra riba, que ens acompanyen en aquesta, en els jardins solitaris, en el toc de les campanes del capvespre, en la quietud del temple. Però el sentit de la vida esdevé tràgic; l'alegria ja no és la illusió esperançada de l'adolescència; una serenitat més pura plana damunt la tragèdia de la vida:

mai la vegí tan bella com és ara
la vida d'aquest món
que d'un encís cruel tota s'amara.

La dolor ja roman a la vida per sempre; no era una tempesta que passa; ha imbuït l'esperit de l'home i li ha dat un nou sentit de la vida:

No us allunyeu, memòries doloroses.
Si féssiu nosa aquí, quan venc a seure
a la festa pairal, jo no hi seria.
Mai com al beure el vi de l'entusiasme,
sent tan aprop les enyorades ombres.

L'agitació del sentiment en el poeta barceloní, esclatava en una agitació del ritme, i la resolia una nova visió serena, com després d'una tempesta la blavor del cel:

Beneita sies, tempestat passada
perquè ens fas alçar els ulls a la llum nova.

Tot és visió que ve, s'imposa, i canvia, agitada o serena, i els seus canvis duen el ritme de la poesia. El poeta confiava que el ritme propi de la visió ja es resolia en harmonies. El jove moria un capvespre molt dolç:

T'en vas anar amb aquell ponent dolcíssim.

Era una joventut plena del daler de la lluita, de daler de glòries. La primera visió és serena. Els versos són ràpids, tranquils. Es l'esperança. Els primers vels de la mort fins embellien:

Ai la mort, i que n'ets d'embellidora!
Aquell teu primer vel quan el llançares
damunt de l'hèroe en flor, tots somriguérem
sota els plors estroncats, que una serena
va començar a regnar en el pit i el rostre
del moribund. L'alè anava i venia
suaument emperesit.

Ja era l'agonia. El ritme va seguint-ne el panteix serè que es va extingint. En aquesta serenor la mort sobta més; gairebé l'oblidàvem. El gran buid el sentim aleshores:

L'alè anava i venia
suaument emperesit, fins que esperàrem...
I no tornà... Llavores esclataven
més alts els plors al Cel... Ell ja no hi era...

Veieu el silenci de l'esperar: "fins que esperàvem... i no tornà". Tot és visió, tot és intuïtiu. "Ell ja no hi era". I als nostres ulls admirats, humits del plor, es mostra la dolcesa del ponent al camp.

Ell ja no hi era.
Pro a fora, al camp, era un ponent dolcíssim...

No és que el poeta no tingui problemes, ni mai no el torbin, ni que no cerqui la manera de resoldre'ls. Es que els hi resol la poesia, i ell espera de la poesia. La seva visió poètica és d'un ritme lligat a les coses; fàcilment el torben, fàcilment el distreuen; és com el mirall d'un estany, que tot el commou,

le moindre vent qui d'aventure
vient rider la face des eaux;

però les aigües tornen d'elles mateixes a l'equilibri i al repòs. L'agitació que el torba com la visió que l'asserena és la música interna de les coses mateixes que no hem de fer més que endevinar-la, oir-la bé quan ens és revelada, i tornar-la a repetir en veu alta, tornar-la humilment a la Divinitat d'on provenia. La bellesa de la mort, amb els plors, amb l'agitació, duia un ritme que es seguia amb la visió del capvespre tranquil. Abans hi havia l'angoixa sense la solució serena que l'art, segons En Maragall, havia de tenir.

Així es comprèn que En Maragall digués que el concepte venia pel ritme. I per ritme entenia, no la mètrica del vers, sinó la visió que s'unia al sentit i a la música més íntima de la paraula.

En l'Alcover el pensament regia la visió; les seves visions eren imbuïdes de reflexió, disertes, en pendre la forma del vers. I de quina manera les imatges i el pensament es penetraven en el seu esperit i la seva obra?

IV

L'Alcover em deia un dia que quan no solia escriure en la seva llengua, era fàcil a deixar-se dur per un tema que li lluís un xic a la fantasia; no li costava gens de dar-li un argument, de trobar-hi un assumpte, i en feia de seguida una poesia. Però entre la vèrbola d'aquelles poesies us sobtava, més encara que no l'habilitat del compondre, trobar-hi de vegades una imatge, un pensament, una forma, que venien d'endins, que eren de bon poeta. Però no arribaven a fer-ne més que un poeta elegant, com el veia Valera. "Abans era, diu ell mateix, dels qui procedeixen per aclimatació de les invencions i les imatges en l'atmosfera tèbia del propi sentiment." I així fins algunes poesies catalanes d'aquell temps diu que "desentonen un poc dins el criteri dominant en l'edat madura, més influïda per l'emoció que per l'espurneig de l'enginy i les fórmules arbitràries de la fantasia. Es clar que sempre és essencial sentir l'assumpte per poetitzar-lo, i mai crec haver infringit a gratcient aquest principi." No l'infringí mai; sempre alguna cosa d'intimitat, alguna bellesa compensava aquella frivolitat literària qui escondia a tothom el gran poeta que era. "Ara, escriví, som dels qui esperen que l'assumpte brolli per si mateix en la intimitat de l'ànima, i persegueixen la forma d'irradiació més pura.

més directa i més agradosa, perquè el sentiment se trasmeti amb tota la netedat i escalfor possibles."

Què havia passat, que ell canviés de criteri? Hi havia hagut dues coses. Una, era les dolors de la vida vingudes sobtadament per la mort dels seus fills; i el dugueren a escriure per íntim esplai i ja no per agudeses literàries; i una altra era els mateixos anys, el temps llarg en què les visions havien germinat i demanaven una forma. La primera el dugué, diu ell (i jo crec que totes dues) a pendre definitivament la llengua pròpia com a mitjà expressiu insubstituible.

Sols ella arribar podria
de mon cor fins a la rel.
Si altra esposa fou ma Lia,
ella serà ma Raquel.

Sembla que parli d'ell mateix quan diu: "Alfred de Musset no passava d'ésser un poeta elegantíssim; mes el fiblà la fúria d'un desengany amorós, fent-lo esclatar en llàgrimes i senglots, com un desgraciat qualsevol; i llavors, sols llavors fou el gran poeta de la *Nit de Maig.*" Ell no fou un desengany amorós, sinó l'ombra de la Mort, que el féu un gran poeta. Però vora la dolor per la qual escriví aquelles elegies immortals, hi havia també una plenitud d'esperit que no s'havia d'esvanir, i li prenia forma en les *Cançons de la Serra.* "A l'edat madura, no sé com ni per què, m'entrà un ram d'enyorança de l'escenari rústic, impregnat de mos records personals, que guaita enfora, per sobre el clos de la vida ciutadana. L'imperi de blavors esquerpes despertà en mon esperit un desig concupiscent de llibertat i comunicació directa amb la naturalesa. D'aquesta set nasqueren les *Cançons de la Serra;* i moltes d'altres n'apuntaven com a brotons, esperant l'hora de badar-se. Mes un vent d'infortuni me corsecà, glaçant en flor la nova primavera."

Mestre en la gran art, es malfià de més en més de tota forma frèvola, de tot acudit, de tot pensament que no respongués a un interés viu, permanent, profund del seu esperit:

S'aixeca un pensament i em diu: —Espolsa
la peresa que t'arna i et consum.
Què esperes per cantar? La lira polsa
i fes-me eixir a la llum.—
Jo li responc: —Fill de la nit, en l'aire
de matinada ton encant se fon:

si a mi mateix no m'interesses gaire,
com vols atreure el món?

El seu pensament dit amb una sobrietat mestrívola, el trobem complet a la seva obra de maduresa. Les visions de la seva terra trobaren argument en les *Cançons de la Serra* i les *Endreces;* el seu pensament familiar es troba principalment a les *Elegies,* com el seu pensament humanitari i polític en els *Poemes bíblics.* I els *Proverbis* amb algunes poesies disperses complementen aqueix món poètic. A la seva obra de prosa hi ha el seu pensament estètic i crític.

L'Alcover té l'art de no enterbolir la seva visió amb coses sobreres. *Ne quid nimis.* El desenvolupament de l'assumpte sempre és clar i sobri; tota complicació n'és banida. La música de cada paraula, la música de cada bordó, el ritme, pren més importància cada cop, al servei únicament de la visió pura que palpita.

Abandona la visió darrera, que no ha hagut de resistir la prova del temps. Se'n malfia, tem de no governar-la bé. Hagueren de passar anys i més anys, abans l'Illa soleiosa no anès esdevenint imatge

dintre del mirall de sa fantasia.

I aleshores en pogué dir en les poques *Cançons de la Serra* i una vuitena d'*Endreces* tota una visió: les soleiades i les ombres, les viles, les feines camperoles, les masies i llur gent amb aquella fadrina que li suggeria tota la dolçor de l'Illa. Amb la seva art suprema tot ho condensa en poques poesies; passa d'una visió a l'altra amb una franquesa i una eurítmia que no ens adonem de l'art que ens guia. Les visions ens passen per la fantasia, harmonioses, variades, precises, intenses. A *La Serra,* per exemple, des d'aquell començament on la visió s'insinua, fins que esdevé clara, i després torna al punt d'inici quan

se converteix
en llum solitari lo que era visió,
en llum solitari dins la majestat
de la serralada
tota silenciosa i tota nimbada
de serenitat...;

i fins a l'última visió lluminosa:

O esquerpa cadena de puigs gegantins!

Ginebrons balsàmics, estepes i pins;
sitges que negregen sota l'alzinar;
soleiada ardenta que besa el pinar;
ombra esmeragdina del fullatge espès.

Aquest mateix pinar que la soleiada besa, el coneix també de nit a la claror de la lluna:

Aquí la llegenda hi té son hostatge,
palau de columnes que s'alcen a mils;
van, al clar de lluna, per sota el ramatge,
blanques visions de túniques subtils.

Aspirem en la seva poesia les intimitats de la vida mallorquina, que li haurien estat amagades si no hi hagués tingut una llarga convivència. Vora l'alegria i l'amor sap el

tritlleig de campanes que el vilatge endola.

Veu la vida tranquilla i humil a la badia de Pollença:

Sé una rústica badia
solitària dia i nit;
sembla el sojorn escollit
de la pau i l'harmonia.

Sols la barca pescadora
la solca, vinclant l'antena,
o s'ajau damunt l'arena
de la cala protectora.

El mar hi és "perfumat de rustiquesa". Una flota anglesa fondejant-hi li suggereix una comparança planera i viva:

fa pensar en la senzilla
vivenda del jornaler,
on s'hi veu des del carrer
feinejar la tendra filla.

I un gran senyor s'hi atura
sovint a passar l'estona,

i és garrida la minyona,
i el veïnatge murmura.

Així, la flota de guerra,
què festeja dintre l'aire
pagesívol de la serra?

Aquestes comparances tretes del viure de cada dia i dites amb un llenguatge de poble amb tanta exquisitesa, indiquen una art com la volia el poeta. "A totes bandes, per a que l'art prosperi és convenient que s'oregi, que perfumi l'atmosfera social i s'incorpori a la vida collectiva."

Amb la prova del temps, aquells records i visions havien afegit a la solidesa del pensament, la vivor del sentits. I les paraules, així, són acolorides, musicals, suggeridores d'un món riquíssim de sensacions. La sobrietat expressiva no fa sinó donar-li vigoria. En el *Record de Sóller,* per exemple, diríeu que tots els sentits intervenen per suggerir aquella horta a l'hora de migdia:

L'hort m'oferí refugi, dosser la verda branca
del taronger; en l'herba me vaig tombar; l'eixam
d'insectes, com espurnes, brunzia per la tanca,
i em feia pessigolles al front l'espès herbam.

Eren les verdes tiges profunda columnada;
filtrava, ran de terra, l'esguard per allà endins;
dansaven les corolles de fulla acarminada,
com baiaderes entre pilars esmaragdins [1].

Però aquesta mateixa abundor de sensacions no fóra tan rica si no fos dominada. La sensualitat és inconnexa; no lliga gaires coses: és pobra; no coordina, dispersa, dissipa. En la poesia de l'Alcover, al contrari, totes les sensacions conflueixen a la contemplació; totes ajuden, completen, perfecionen la visió pura. La llum aclareix i no enlluerna, no hi ha esbalaïments sinó equilibri, no hi ha mollesa sinó vigoria. Com li digué un poeta amic:

Són vostres cants de rara fortitud
que enlairen l'esperit i el vigoritzen
com un alè de fresca joventut.

Aquelles sensacions van unides a les suggestions més diverses. Sons, flaires, recordances, colors, llums, remors; i tot ho coordina; i una cosa li és suggerida per una altra, i forma així vastes harmonies que tenen les arrels a l'instint, i el govern a la raó, que vetlla perquè aquelles harmonies que ella no ha creades, res no les pertorbi. La raó és una part solament de l'harmonia humana. Les harmonies que els sentits perceben, la raó les ha de respectar com a provinents de la intel·ligència divina qui féu l'home. L'Alcover sabia la valor contemplativa de totes les harmonies que penetren els sentits. I com també eren part de l'harmonia les suggestions contemplatives que unes coses susciten de les altres: una estrofa duu la sensació de perfums de rustiquesa, i acudint en el silenci, remoreja com una abella:

Qui me duu l'estrofa plena de perfums
abella brunzenta de ma soledat?

En fer un elogi de les cançons populars, unes coses li en susciten d'altres a la fantasia, que ell les veu lligades per un vincle contemplatiu: "Jo no sé com dir-ho, jo no sé quin encant inexplicable, quina fortor de vi ranci, quina aspror de roba de fil cru teixida a casa, quin mig badar-se misteriós d'idil·lis i tragèdies aponcellades, quin ressò de tenores llunyanes cap al ponent, quina blavor de muntanyes excelses, quina fragància de poncims collits fa estona a l'hort paradisenc, qui perfumen la caixa de noguer, renovant la visió patriarcal de l'heretat antiga; jo no sé quina virtut meravellosa tenen per a mi aquestes humils cançons..."

El conjunt de formes suscitades en una harmonia poètica, de vegades és indestriable i només podem dir: quina poesia! Són formes musicals de cada mot i de la frase, de cada vers, de cada estrofa; formes de tots els sentits, sentiments, imatges, records, idees, confluint en una harmonia, ascendint tot cap a la llum contemplativa.

Els pensaments de l'Alcover de vegades provenien de llargues meditacions i d'una llarga experiència; tenia una observació aguda, contínua; un desig d'unitat ideològica; un bon sentit de l'ordre que l'allunyava de la dispersió inconnexa. Quan al volt del seu pensament hi confluïen les imatges íntimes amb el sentiment del ritme, la poesia que en componia ja duia des del seu origen un aire de cosa pensada, i pensada de temps, un caient disert, no de poeta que està sorprès de la mateixa visió que té, sinó d'artista que la domina. Vora el visionari hi ha l'home reflexiu que no s'allunya dels altres, sinó que expressa, fins

quan parla d'ell, sentiments i pensaments comuns, d'una humanitat profunda que penetra, enlaira i oreja la vida collectiva.

En una poesia d'aquest aire, la visió s'haurà d'avenir a la cadència de l'estrofa o del període musical. I dins aquesta música, el poeta amava la polifonia, que acoloria les paraules i les enriquia de la sensació que havien d'exprimir; el joc de síl·labes àtones i tòniques que la llengua li oferia, li duia al vers cadències de dàctils, un joc de sonoritats lluire i àgil; per bé que una estrofa sigui rompuda interiorment, acaba cloent el període rítmic:

L'hort m'oferí refugi, dosser la verda branca
del taronger; en l'herba me vaig tombar; l'eixam
d'insectes, com espurnes, brunzia per la tanca
i em feia pessigolles al front l'espès herbam.

La llibertat del ritme no tingué pel poeta més lligam exterior que el nombre de síl·labes del bordó, els accents que això exigia, i acabar la candència amb l'estrofa. La mateixa riquesa polifònica li dóna més llibertat. Una línia melòdica pura deixaria sentir de seguida la menor irregularitat. Però aquella música verbal complexa, de vegades torna una irregularitat en una nova música. De vegades la cesura no és ben exigida pel sentit del vers, i la pronúncia obliga a fer-la sentir quasi sense voler; en el vers,

com baiaderes entre pilars esmaragdins;

després del mot "entre", el sentit queda suspès, la cesura és quasi imperceptible però suficient.

I així, amb aquesta llibertat, el seu ritme es plega al pensament que

---

[1] Observem que el poeta corregí l'estrofa, que abans deia:

L'hort m'oferí refugi; capsal la soca blanca
del taronger.

No té errors a les seves poesies. Excepcionalment, en els versos:

Vós qui caceu libèl·lules en la presó del rim
prenent-les per les ales amb tanta subtilesa
que no se perd un àtom del matisat polsim.

A *La Serra*, quan el jove retorna de festejar, el poeta descriu el país: *els bous que pasturen, el parell que llaura, les dones que renten i la que entrecava.* S'oblidà que la nit anterior havia dit que era "la nit del dissabte"; i que l'endemà, diumenge, la gent fa festa. Però la intenció poètica és més vistent que no aquest oblit acidental. i el poeta ni ningú no se n'havien adonat. Un dia que ell recità *La Serra*, una dama l'hi advertí. Ell m'ho contava somrient i em deia que no havia sabut corregir aquella inadvertència i que li semblava que no calia.

hi serpeja en correntia interior, i a l'emoció, amb una força expressiva meravellosa [2]. Una visió tan intensa i clara, uns sentiments vinguts de tan endins, un pensament tan madur, no podien obeir fàcilment una forma exerna de convenció. I quan el poeta adopta com a avinent una de les formes exteriors admeses tradicionalment, i que, per tant, s'adiu amb el geni de la llengua, li dóna una vida nova amb el ritme intern que duu. Un arbre no té dues fulles idèntiques; una llengua no té dos ritmes idèntics. La vida pròpia de cada vers, en un poeta com l'Alcover, implica per cada vers un ritme que té vida pròpia. Si es sotmetia a alguna norma mètrica, més que una submissió era una harmonia; era la forma escaient a la seva visió tan dominada i serena; eren formes que li oferia el geni de la llengua. I en això sí que la seva fidelitat era volguda: per ella el ritme de la seva poesia és harmònic dins una llibertat aparent, per ella no contradeia algunes normes externes de la preceptiva que li eren normes d'eufonia.

JOSEP MARIA CAPDEVILA

---

[2] Algun cop la forma reflexiva domina damunt el ritme que el vers exigiria, i per un moment sembla que quasi es perdi. Per exemple:

també ve l'hora que, sentint-se fill
de dona, com els altres, a la humana
flaquesa se rendeix, i a Déu demana
que el tregui de la lluita i el perill.

El ritme seria:

també ve l'hora que, sentint-se fill de dona,
com els altres,
a la humana flaquesa se rendeix
i a Déu demana
que el tregui de la lluita i el perill.

DEL PAIS DE LES COSES GRANS

EL 28. CONGRES EUCARISTIC INTERNACIONAL

I

Com si el món cristià hagués sentit el màgic so de les trompetes d'una nova croada, pelegrins de totes parts han girat els ulls vers la gran metròpoli industrial i comercial de Xicago, i els imposants transatlàntics i els ferrocarrils devoradors de distàncies han dut en aquesta ciutat una afluència de forasters com mai no s'havia vist, entre els quals hi ha centenars de Bisbes i Monsenyors, Prínceps de l'Església, Primats de les principals nacions mundials, l'especial Delegat pontifici i milers de clergues i centenars de milers de fidels de totes edats, sexes i condicions; la multitud més cosmopolita que mai no s'hagi vist als Estats Units, formada per indis americans, esquimals, sacerdots de Punjala i Sudan i de tots els països d'Europa i de l'Amèrica llatina.

Altrament, Xicago ha rebut els pelegrins de la manera més digna possible, els ha procurat bons allotjaments i ha vençut una pila d'inconvenients per tal que el milió i mig de forasters que aquests dies fan acte de presència a les grandioses festes del Congrés Eucarístic Internacional, gaudeixin de totes les comoditats possibles en mig d'una concurrència de multituds que no té parió en el món i que només aquest país colossal pot manejar amb seguretat d'èxit. Diuen que per vivendes s'han arranjat vagons de tren en indrets a posta, vaixells amarrats en les riberes del Mar Michigan, magatzems grandiosos, a més a més de les nombroses cases particulars que han ofert els seus estatges sobrers als organitzadors d'allotjaments.

A cada pelegrí se l'omple de guies, prospectes i programes, i se l'adreça a les esglésies on troba qui parla la seva llengua.

En les voreres i en el centre del carrers, en els tramvies, en les columnes dels fanals públics, en les esglésies catòliques, en els comerços, en les cases particulars, en els edificis públics, en les façanes dels Ho-

tels, arreu s'enlairen senyeres combinades amb ramells de flors que adornen les insígnies del Papat, i la multitud embussa els carrers tot esperant amb una paciència digna de lloança la comitiva d'algun Cardenal, el seguici del Delegat, o l'escorta d'algun funcionari del govern que, precedits sempre de la ronda de policies posada a les ordres dels Prelats illustres, passen furients, mentre les motocicletes dels policies demanen pas lliure amb els xiulets estridents de les seves botzines especials, les úniques que hem sentit sonar en aquesta ciutat dels automòbils. I durant tota la nit la ciutat roman illuminada en honor del Congrés.

Tota l'Amèrica del Nord pren part activa en les festes del 28.e Congrés Eucarístic per tal que l'Església Catòlica assoleixi l'èxit que li pertoca, precisament en aquest poble que forma part d'una de les nacions de constitució més genuïnament protestant. Tot i això, Xicago compta amb 238 esglésies catòliques, algunes d'elles de veritable importància, i a despit de la pugna laboriosa amb altres religions i les sectes dissidents, el catolicisme segueix la seva creixença progressiva i cada dia més ràpida, havent aconseguit arrelar-se en el Nord Amèrica d'una faisó insospitada, particularment en les grans ciutats com Nova York i Xicago. I aquest avanç en mig d'una lluita espiritual formidable, no està supeditat al càlcul, perquè la religió és un do de Déu que no pot abastar-se per la força dels nombres ni per la valor dels dòlars, sinó pel noble esforç del cor adreçat a l'assoliment d'un ideal suprem.

Durant aquests dies, es reben innombrables adhesions i, ço que és més encoratjador, l'adhesió completa i poderosa de tot el poble americà a les tasques del Congrés, adreçades al conqueriment de la preponderància eucarística en aquest món nou, tot entronitzant el catolicisme damunt dels fonaments d'una societat creada sense religió i només amb l'esperit del més pregon materialisme.

Actualment, aquesta terra està ben assaonada per a gaudir de la transformació espiritual suara esmentada, i assabentat el govern dels Estats Units de la transcendència que aquesta transformació pot dur al seu poble, no escatima mitjans per l'èxit del Congrés, ans ofereix el seu valuós concurs oficial, i malgrat la fama de no tenir religió, fa solemne acatament a tots els actes religiosos i els fa respectar per tothom, tot afirmant per boca del seu ministre de la Suprema Cort de Justícia dels Estats Units que "la vida de la república depèn de la qualitat del seu poble, i tot el que fortifica la religió farà augmentar el respecte mutu i aixecarà la santedat de la llar, realitzant llavors la integritat de la família i amb això la seguretat nacional. Les creences religioses eixamplen la moral, tant privada com pública, tot fent possible l'es-

tructura dels sers quasi perfectes. L'Església contribueix a que cada ciutadà esdevingui un ajut del govern i així rellueixi la justícia, predomini la pau interior i exterior i puguem continuar rebent la Santa benedicció de la llibertat i llegar-la a les generacions esdevenidores. L'esperit diví es revela arreu del món; la religió catòlica salvarà el món i farà una humanitat més perfecta sempre que tots els homes acatin els designis de Déu i no s'oposin als mandats de la Providència".

Entenent-ho així, les Companyies poderoses de ferrocarrils del Nord Amèrica, han contribuït d'una manera directa al bon èxit del Congrés Eucarístic, perquè han donat passatge gratuit a tots els sacerdots i missioners de Nord Amèrica que hi han volgut assistir.

Aquest procedir, que de primer antuvi sembla influït només per l'esperit religiós, està fonamentat també en la manera d'entendre el negoci. L'emigració mexicana dóna un contingent enorme d'obrers a les companyies de ferrocarrils, gent poc instruïda i per tant difícil d'educar en la seva comesa i de fer-la obeir. Els mexicans són treballadors, econòmics i cobren petites soldades, a la qual cosa no s'avenen els ianquis, i aquesta gent treballadora serà de bon governar el dia que el seu esperit fruirà d'una veritable religió, que certament serà un fre poderós a les concupiscències i a les passions exagerades. Fa poc temps que el Govern dels Estats Units pretenia fer extensiva a Mèxic la llei d'emigració i les companyies ferroviàries s'hi oposaren amb el pretext que sense els obrers mexicans es veurien forçades d'anar a la ruïna.

Gairebé tots els mexicans que emigren del seu país en cerca de treball romanen dintre del més profund obscurantisme, i la necessitat de transformació explica pla bé el perquè de la concessió de passatges gratuits als missioners, amb l'abnegació dels quals compten les companyies, car els missioners, corrent d'ací i d'allà, tenen cura d'inculcar els principis religiosos en els cors més rebecs i en els esperits extraviats, i van a la saga de formar homes creients i dòcils. I, certament, ho aconsegueixen com ens ha demostrat amb detalls convincents un missioner excellent català i bon amic, amb el qual férem coneixença totjust arribats a Xicago. —Nosaltres, els capellans, som molt respectats i galejats—ens deia entre altres coses, l'honorable amic—, ens donen més diners dels necessaris; ens fan regals d'importància; jo fins posseeixo un magnífic Studebaker, que ara pretenen canviar per un altre de millor perquè ja fa dos anys que corre. Déu me'n guard de tenir un Ford; fóra un rebaixament per un capellà, que els mateixos feligresos no ho consentirien.—

Certament que això demostra l'esplendidesa de les almoines que fan augmentar cada dia més les ordres religioses i el seu camp d'acció. Es

encoratjador de constatar aquesta preponderància de la religió catòlica, ço que ha donat la major força a l'organització del 28.e Congrés Eucarístic Internacional, que aquests dies se celebra a Xicago on nosaltres sojornem.

La formidable empenta del catolicisme segueix impertorbable la seva ruta i certament que mai no reculará. Les manifestacions externes i les pràctiques que aquests dies fan els pelegrins dintre les esglésies, en les quals es donaren més d'un milió de comunions en un dia, palesa a bastament l'espiritualitat que regna en els cors dels creients, la qual cosa és una garantia de solidesa que fins als indiferents colpeix l'ànima.

Cal només assenyalar l'excellent impressió que produeixen les cares alegres de les multituds, que, adalerades i curulles d'entusiasme i de sentiment religiós, assisteixen a l'arribada del tren vermell que dugué a Xicago l'special Delegat del Papa, Cardenal Bonzano, juntament amb els Cardenals O'Donnel, primat d'Irlanda; J. Hayes, Arquebisbe de Nova York; Charost, Arquebisbe de Rennes; Reig i Casanova, Arquebisbe de Toledo; J. Dougherty, de Filadèlfia; Ernest Dubois, Arquebisbe de Paris; Michael von Faulhaber, Arquebisbe de Munich; Frederik Gostavus Piffl, Arquebisbe de Viena; John Czernoch, Arquebisbe de Strigonia i primat d'Hongria. En baixar del tren foren rebuts pel Cardenal Mundelein, el batlle de Xicago Mr. Deverk i gran nombre de comissions religioses i representacions de societats comercials i industrials d'aquesta ciutat, mentre totes les campanes dels cloquers brandaven i els xiulets de les fàbriques sonaven fent una gatzara indescriptible i els centenars de milers de persones, de genolls en terra al pas de la comitiva, es descobria i agitava els seus mocadors i capells.

I aquesta mateixa multitud que d'arreu del món assisteix al primer Congrés Eucarístic que es celebra als Estats Units, després de rebre els nou Cardenals i el Delegat Pontifici el dia 17 de juny, l'endemà assisteix a la solemne recepció oficial en el Coliseu, durant el qual el governador de l'Estat, Mr. Lew Small, pronuncià el discurs de benvinguda en nom de l'Estat de Illinois. El dia 20, oeix missa i combrega en nombre de més d'un milió i després fa acte de presència a la Missa Pontifical que el Cardenal Bonzano celebrà a la Catedral del Sagrat Nom. A la tarda del mateix dia, pren part en les reunions dels congressistes, en les seves diferents seccions segons la llengua i nacionalitat, i a les vuit de la nit prega en l'Hora Santa que se celebrà en totes les esglésies catòliques de Xicago.

El dia 21, la multitud envaeix l'Stàdium per tal de retre homenatge a l'obertura del Congrés, oir la Missa Pontifical celebrada pel Cardenal Bonzano i presenciar ensems la festa dels infants, la més formosa i

solemne de totes les que han tingut lloc a Xicago durant aquests dies.

El dia dedicat a les dames, que fou el dia 22, la multitud tornà a omplir de gom a gom les graonades de l'Stàdium, oeix missa i escolta atentament els discursos del Cardenal Charost, del Jutge de la Cort Suprema dels Estats Units i el del Cardenal Piffl.

El dia 23, dedicat a l'Educació Superior, l'Stàdium s'omplí per tercera vegada i el Bisbe Auxiliar de Xicago celebrà la Missa Pontifical, i el dia 24, darrer dia del Congrés Eucarístic, la immensa multitud es trasllada a Mundelein, residència del Cardenal de Xicago, situada a 40 milles de la ciutat, per tal d'assistir a la processó final al redós del Seminari de Santa Maria del Llac, per entre els arbres frondosos que ombregen el venerat Santuari.

I en mig del tràfec religiós d'aquests dies, totes les dignitats eclesiàstiques, persones de la noblesa europea, representants dels governs polítics i nombrosos seglars, encara tenen temps per visitar la ciutat, per assistir a recepcions i prendre part activa en les deliberacions de les seccions respectives, ço que ha posat a prova la resistència física dels pelegrins, sostinguda certament per la febre que dóna el conqueriment d'un ideal profundament humà, que té per basament la poderosa gràcia divina.

Aquesta multitud, barreja de tot el món, que amb el seu entusiasme ret el més fervent tribut a l'obra missionera, assisteix al moment més solemne d'aquestes terres de llibertat, les quals, a bastament assaonades per l'esforç insuperable de les missions, han vist germinar profundament la preada llavor del catolicisme.

En aquest país de les coses grans, amb la seguretat que ells mateixos donen a l'organització i a la previsió, que en qualsevol dels nostres països esdevindria ridícula, el Congrés forçosament havia d'esdevenir d'una magnitud superior a tots els altres Congressos celebrats fins ara. Heus aquí una nació que només consideràvem envaïda pel materialisme del dòlar i de la vida moderna, insensible a les coses espirituals i lliurat per complet a les coses materials, però que avui s'aixeca com un gegant per assabentar a tot el món que vol ésser espiritual.

LES JORNADES DE L'STADIUM

I I

L'espectacle més imposant, l'escena més colossal, més corprenedora, més estupenda dels nostres segles, que certament constitueix la demostració més important de la fe i de pietat religiosa que mai s'hagi vist

en els Estats Units, i tal vegada en tot el món, és la que presenciàrem en la gran missa solemne que es celebrà en l'Stàdium de Solder's Field, o Camp del Soldat, el dia d'obriment de les sessions generals del Congrés.

L'Stàdium s'escau en el Park Grant, davant mateix del Llac Michigan, on han tingut lloc els actes de Congrés dels dies 21, 22 i 23 d'aquest mes, dedicats, respectivament, als infants, a les dames i als homes.

Durant quatre hores, que ens semblaren curtes, tot el grandiós moviment d'aquesta ciutat manufacturera del dòlar, parà l'enorme maquinària productora, i d'aquestes hores valuosíssimes que valgueren a la ciutat centenars de milers de dòlars, en féu ofrena al Congrés Eucarístic el dia 21 de juny de l'any 1926. Heus aquí l'enorme força de la religió que comença d'influir en les consciències dels ianquis per tal d'adreçar-les on els dicta el mandat de l'esperit.

Des de les primeres hores del matí, desafiant la tempesta que es covava en les altures, milers i milers de persones s'adreçaven a l'Stàdium per a presenciar la gran Missa Pontifical que havia de celebrar el Legat del Papa, Cardenal Bonzano, durant la qual cantarien més de 60 mil nens i nenes de les escoles catòliques de Xicago.

Nosaltres també sortírem de bon matí de l'estatge i en adreçar-nos a l'Stàdium, seguim la riuada de gent que embussava materialment tots els indrets pròxims, i especialment un ample pont de fusta que protegia infinitat de vies ferrades, per damunt de les quals calia passar.

Ben aviat les nombroses portes de l'Stàdium, obertes de bat a bat, no pogueren engolir l'allau humana que pretenia entrar, i els estacionaments de la multitud es succeïen molt sovint. Tota la policia de Xicago i dels pobles veïns tenia cura de l'ordre i un exèrcit de la Creu Roja estava a l'aguait de qualsevol accident.

I furgant, furgant per entre mig de la riuada de gent de tot el món, arribàrem matxucats enfront de l'Stàdium, d'aquest edifici que de fora estant ja es veu que és colossal, fet de ciment armat en l'estil clàssic, i sense donar-nos-en compte ens trobàrem en mig dels nens i nenes de les escoles que anaven entrant per les respectives portes per tal d'evitar accidents de cap mena. Nosaltres pretenguérem entrar per aquest indret reservat; però els policies ens barraren el pas amb bones maneres. Aquest curt incident ens permeté de fruir d'un espectacle emocionant per excel·lència, car al nostre entorn només vèiem infants vestits de blanc amb la senyera distintiva en el capell, que en apretats arrenglerraments, constituïen un immens camp de joventut que talment semblaba una planúria coberta per la puresa de la neu. En aquest moment,

beneírem les pretensions dels policies, perquè ens proporcionaren l'avinentesa de trobar-nos entre els 60 mil infants que esperaven de prendre part en la missa solemne que a les onze s'havia de celebrar dintre l'Stàdium, d'on sortia una cridòria aixordadora produïda per més de 350 mil persones que pretenien acomodar-se, i per la d'altres que s'empenyien a les portes, detingudes pel sobreiximent de l'interior.

L'espectacle que presenciàrem en aquest moment d'espera anguniosa, és indescriptible. Per una banda les exigències d'una multitud enorme desconeguda per nosaltres, entre la qual vèiem gent de les cinc parts del món, blancs, negres i de color d'aram, que feia esforços incalculables per a trencar la barrera de policies, sense, però, aconseguir-ho; per altra banda, la bellesa encantadora de la joventut que entrava ordenadament per les portes assenyalades, i entre una i altra, una tanca humana de policies protegida per unes fortes baranes de fusta gruixuda, que molt sovint grunyien al pes de la multitud. Ací i allà, brolladors d'aigua potable per apagar la set, que, sortosament, no era molt accentuada, perquè els núvols ens protegien del sol, que, altrament, hauria estat insuportable.

Tot plegat formava un quadro grandiós, d'efecte sorprenent i inesperat, i malgrat la molèstia que representava de servar-nos drets, no ens cansàvem de llambreguejar al nostre entorn; no tan sols per la seva bellesa, bon xic esblaimada per la boira de la pols i la manca de sol, sinó per la seva grandiositat, que per nosaltres era desconeguda.

Mentrestant, els collegis de nostre redós anaven entrant de mica en mica i amb ells nosaltres arribàrem a la porta i una darrera condescència de la policia, que respectava el nostre distintiu, ens empenyé fins a dins de l'Stàdium, en la gran planúria central on s'asseien els 62 mil nens i nenes cantaires. Abans, però, sota de les graonades, albiràrem llocs de begudes i de menjar, waters, telèfons, radiotelefonia i la Creu Roja.

A la primera ullada restem encantats. Els esforços per a copsar tota la magnitud de l'espectacle que de cop i volta se'ns presenta a nostre albir, resten ofegats pel més pregon abatiment.

Dintre d'aquest immens quadrilàter a cel obert, s'aixequen en tres costats alteroses graonades, dues de les quals, situades davant per davant i les més llargues, aguanten al cim una robusta columnata coberta per un peristil, sota del qual altres graonades serveixen de seient; i les dues columnates s'alcen majestuoses recordant les festes profanes de molts segles endarrera i retent tribut d'admiració a l'estil greco-romà, que en mig de la taca multicolor de la gent que materialment s'apinya esdevé d'una realitat corprenedora.

L'aspecte general de l'interior de l'Stàdium, era veritablement sorprenent i meravellós. Les tres graonades estaven plenes de gom a gom. En el centre seien, en interminables bancs de fusta, els 62 mil infants de les escoles catòliques de Xicago, tots amb vestits blancs i capells adornats amb llistes de flors vermelles. Per tots els àmbits de l'immens Stàdium voleiaven senyeres de tots els països En la part Nord, ho i fent-li de formosa prespectiva el Museu Field, s'aixecava una plataforma graonada coberta amb una catifa de color verd i passadissos vermells, d'on s'alçava una artística cúpula sostinguda per quatre columnes daurades d'estil corinti, sota de la qual hi havia l'altar on devia celebrar la missa pontifical el Cardenal Bonzano. Quatre àngels daurats, que assenyalaven els quatre punts cardinals, es destacaven de cada una de les cantonades de la cúpula, que estava sobremuntada per un món i una creu, per tal de significar el predomini espiritual de la religió catòlica.

I aquest altar de 40 metres d'alt, s'aixecava gegantí com pretenent tocar la grisor del cel amb la seva enorme cúpula, al davant d'una estructura colossal que ens feia pensar en les graonades del Coliseum romà. Damunt, un cel gris prenyat de pluja; a un costat, la immensitat de les aigües del llac Michigan; abaix, omplint les graonades, omplint-ho tot fins el més petit recó, una multitud respectuosa i cosmopolita es bellugava frisosa tot esperant oferir a Déu l'escorta d'honor.

Tot mirant d'ací i d'allà, avançàrem fins a situar-nos en l'indret reservat als clergues, davant mateix de la graonada que pujava al baldaquí que cobricelava l'altar i al centre de les representacions eclesiàstiques; des d'on poguérem fruir a bastament de l'emoció que encomana la proximitat i ensems tinguérem l'avinentesa de contemplar de ben prop tot el quadro polícrom de la festa.

En mig de l'expectació general dels centenars de milers de catòlics, les trompetes d'argent donaren els tocs d'atenció que anunciaven l'arribada dels Cardenals, els quals anaren entrant l'un darrera l'altre acompanyats pel seguici de les seves respectives ambaixades, i dels quals fou el primer el Cardenal Reig i l'últim el Cardenal Mundelein. Després entraren nombrosos Arquebisbes i Bisbes, les mitres dels quals es destacaven d'entre el conjunt predominant dels vestits morats dels uns i de les pròpies vestimentes dels altres.

Un segon toc de trompetes papals anuncià l'arribada del Legat de S. S. Pius XI, Cardenal Bonzano, escortat pels cavallers del Sant Sepulcre i de Sant Gregori el Magne; s'agenollà davant d'un reclinatori situat prop de l'altar i després de pregar breus moments, s'assegué en el Tron que expressament s'aixecà al costat esquerre de l'Altar.

Per tercera vegada els sons de les trompetes trencaren el respectuós silenci que surava en l'Stàdium i ben aviat es començà la Missa. En aquest instant de pietat i de recolliment, els 62 mil infants entonaren l'Introit de la Missa dels Angels, i els núvols que fins aleshores només havien evolucionat i amenaçat, deixaren anar una pluja menuda que anà augmentant fins als moments de la Consagració, sense que per això s'apaguessin les argentines veus infantils que es deixaven sentir amb tota claredat, ni els 400 mil catòlics aquí reunits deixéssim de romandre atents i respectuosos a les solemnes serimònies que probablement no presenciarem mai més.

Després d'un sermó que féu el Bisbe de Haylau, radiotelefonat a tots els àmbits de l'Stàdium i a tot el món, les trompetes tornaren a aixecar els seus escaients sons i aleshores tothom caigué de genolls en terra, els Bisbes es tragueren les seves mitres i els clergues els seus bonets, i només els Cardenals romangueren coberts de cap.

En aquest moment de corprenedora emoció, S. E. el Cardenal Bonzano aixecà lentament la Sagrada Hòstia, sonaren les vibrants clarinades de les trompetes papals, brandareu les campanes de totes les esglésies catòliques, mentre núvols d'encens s'aixecaven fins al cel confosos amb les fumerades dels centenars de xemeneies de Xicago i s'esvaïa la pluja com per art d'encantament.

El quadro era superb i commovedor, digne d'ésser immortalitzat pel pinzell de l'Angèlic. En el fons del magnífic escenari s'albirava el grandiós edifici del *Field Museum* que completava la formosor del quadro esplendorós, a bastament enlairat pels 12 Cardenals, que des d'unes tribunes aixecades al redós de l'Altar, presidien la festa, per 400 Arquebisbes i Bisbes, entre els quals n'hi havia molts de Ritu Grec, que cridaven l'atenció per la senzillesa de les vestimentes; 200 canonges, vuit mil clergues, 600 seminaristes, 10 mil monges, 62 mil infants i un exèrcit de reporters i corresponsals de tot el món, que amb els aparells telefònics a l'abast i la màquina d'escriure a punt, escampen arreu la importància insuperable d'aquest Congrés Eucarístic. A més a més, cal comptar les 350 mil persones que formaven el nucli d'acció popular que és l'exèrcit de salvació.

En acabar la Missa, el Cardenal Bonzano donà la benedicció en nom del Papa Pius XI, i aquest moment, d'una solemnitat insuperable, esdevingué ple de color i de llum, per la policromia dels vestits de cerimònia de les altes dignitats de l'Església, que, arrenglerats en l'ampla graonada de davall de l'altar, produïa un efecte sorprenent i perquè el sol brillà amb el seu magnífic esplendor com si la natura volgués pre-

senciar la festa i els raigs del sol haguessin sentit el desig d'enlairar-la encara més.

A la una de la tarda s'acabaren totes les cerimònies, que començaren a les 10 del matí, i malgrat l'hora tardana, la multitud mai no donà mostres de fatiga, ans servà fermament les molèsties d'una pluja, els raigs caniculars del sol que després caigueren com llosa de plom damunt de nostres espatlles i les exigències de l'estómac que demanava auxili.

Després, tota aquesta multitud es llançà al carrer, i com rius fora de mare, anà envaint poc a poc la ciutat i els estatges.

L'endemà al matí se celebrà la segona diada a l'Stàdium, dedicada a la dona cristiana, i l'Stàdium es tornà a omplir de gom a gom de dones de totes les classes socials, que a peu i en mig de la pols s'hi adreçaren per tal de mostrar la seva fe i la seva pietat. En el mateix Altar del dia abans se celebrà una missa pontifical; cantaren deu mil veus perfectament disciplinades de monges, que assistien al solemne acte; les músiques tocaren el *Star Spangled Banner*, himne nacional; el Cardenal Piffl pronuncià un discurs enlairant els actes del Congrés, i Mr. Pierce Buttler, membre de la Cort Suprema dels Estats Units, en pronuncià un altre que fou una exhortació a la concòrdia i a la pau universal. I la diada finalitzà amb la benedicció papal.

El dia 22 de juny, altra vegada dues centes mil persones es reuniren al Stàdium per assistir a la cerimònia del *Dia de l'educació superior*, en la qual prengueren part 70 mil estudiants de les escoles i collegis catòlics. Les mateixes escenes, el mateix fervor que en els dies anteriors han caracteritzat els actes religiosos d'aquest dia. Els acords harmoniosos de les músiques de l'exèrcit i de la marina, situades en diferents indrets a posta de l'Stàdium, s'uniren a les veus que aixecaven un cor format per 30 mil estudiants, agrupats pels seus respectius estendards. La missa fou celebrada pel Bisbe Auxiliar de Xicago, predicaren mants oradors sagrats i el Cardenal Bonzano també donà la benedicció papal. Després, els estudiants cantaren alguns himnes patriòtics i religiosos per finalitzar la festa.

Aquestes foren les festes que el 28.e Congrés Eucarístic Internacional de Xicago celebrà en l'Stàdium, evidentment les més grandioses, mai vistes en la història mundial, que han ressonat per tots els àmbits del món i han fet vibrar les fibres de tots i cada u dels milers de cristians.

Nosaltres en servarem un record etern.

F. DE P. BLASI

Xicago, 25 juny.

(*Acabarà.*)

ELS JOCS FLORALS

CRITIQUES I ANECDOTES

(*Continuació**)

XII. L'ABUNDOR DE POETES

Un dels motius que havia aportat més pingüe farciment a "Els Jocs Florals de Canprosa", de Santiago Rusiñol, fou el de l'abundor de poetes. I en el número corresponent al dia 8 de maig de 1902 de la revista *Joventut*, en la crítica que Emili Tintorer feia, contrària a l'esmentada obra russinyolesca, es llegeix:

"Quant a la fallera que tot d'una s'ha apoderat dels pobles, viles i viletes per celebrar-ne (de Jocs Florals), ens produeix el mateix horror que una epidèmia. Per ells (els Jocs Florals) la plaga dels versaires buits i presumptuosos s'estén ràpidament infestant les lletres catalanes, i dia vindrà, si això continua, en què de cada tres catalans dos seran *trovadors*."

Es dit i redit, amb un to si és no és despectiu i burlesc alhora, que sota cada col, si us hi fixeu, trobareu un poeta.

L'etern pesombre del "massa poetes!". A cada època reapareix aquest mateix plany o tòpic, com si cada època descobrís la malura, una malura abans inexistent. Es natural: al capdavall la vida és un procés de successives descobertes de coses mil anys ha comprovades, però que no havien entrat a formar el patrimoni de la consciència de cadascú. Es comprèn que així sigui; ningú no s'adona ben bé d'una cosa fins que en una forma o altra, agradable o desagradable, l'impressiona, el colpeix.

El públic, en general, la societat experimenta una mena de fòbia contra els poetes, sobretot per això: perquè n'hi ha tants! Ni un pugó!

(*) Vegeu LA PARAULA: mesos de juny, juliol, agost i setembre 1926.

Qui és que, una hora tonta, no ha fet versos? Aleshores, si es pot dir que tothom ha sentit, un moment o altre, la coïssor de l'estre diví ¿no sembla estrany qque existeixi aquesta sorda tírria contra els inofensius estols que canten la lluna, dits per mal nom poetes? No és paradoxal? No. Aquest acarnissament *contra l'abundor de poetes,* que en el fons és una dissimulació de l'acarnissament *contra els poetes* (massa o pocs), no és, tal vegada, més que el producte d'un de tants fenòmens de reacció de l'home qui, arribat a un tomb del camí, abandona la ruta empresa, per una raó o altra, generalment per una raó de fracàs, car el fracàs pot revestir i revesteix formes de moltes maneres. Aleshores hom s'avergonya del fet, del temps perdut, dels passos debades, se n'avergonyeix i voldria esborrar-ho si podia; illusió d'aquest esborrament és el blasme: és clar, d'allò que blasmes, n'ets lluny, pensa; i sembla una cosa evident. Tanmateix sovint s'esdevé que un hom blasma el defecte que més té, és a dir el fracàs d'on més pateix. Heus aquí una de tantes versions del "totes les masses fan mal", en altres termes dit "els extrems es toquen".

Pels jardins, pel bosc, pels cors,
pertot, per tot surten flors.

(De *L'Any Nou*, calendari per a l'any 1875).

Altrament, l'abundor de poetes per donar i per vendre s'entén molt bé si hom considera que per a entrar al camp de la poesia no cal pagar l'entrada! Volem dir que per cap codi, reglament ni estatut no són exigides garanties. No hi ha per al poeta sanció, com és per a tot altre mester o carrera quan hom manca a la llei. No volem dir que el poeta es trobi exempt de sanció, però; també té la seva, especial, dura, implacable, potser més que no cap altra; precisament la poesia és el país on menys es toleren els qui no fan la talla.

Aqueixes consideracions o ignorades o deixades de banda, avui també parlem ¡uf! d'aquest núvol de poetes que és portot! No som lluny que atribuïem una crescuda proporció de la culpa d'aquesta mosquitada

al femetar dels Jocs i certàmens per l'estil de lletres. Hi havia la mosquitada endèmica o sedentària de cada ciutat, vila, llogarret i fogar, hi havia l'epidèmica que es mobilitzava a diverses represes d'ací i d'allà, atreta pels Jocs innúmers. I això que dèiem avui, ho deien—ja ho hem vist—fa vint-i-cinc anys, quan els Jocs no havien assolit la profusió darrera; ho deien, encara, cinquanta anys ha, quan ja no eren, ni de bon tros, tantes les gaies festes. Com en donen fe els adjuntos dibuixos d'època.

No ens fem illusions, el món era descobert prou abans de nosaltres. Per a res no es parlava de Jocs Florals, molts i molts anys abans de llur restauració, i ja la "plaga" dels poetes era denunciada, com podem veure en el document que transcrivim:

Per poetes no ploreu,
que tot un vagó 'n rebreu.

(De *Lo Xanguet* per a l'any 1869)

"Plantant llorers junt a les cristallines
limfes, que foren del Pegàs unglades,
estaven una d'estes matinades
les muses fetes unes clavellines.

"Veu-les Apol, i com ja les divines
colors d'aquelles cares delicades
mostressin clarament quant fatigades
restaven de plantar les pobres nines,

"Volgué'ls dar entenent que s'ofenia
de trobar-les a totes tan discretes,
dels oficis tocants a ses persones.

"I per disculpa li digué Talia:
ja són tants el qui avui fan de poetes
que ens faltaran llorers per les corones".

L'autor d'aquests versos que, doncs, *semblen d'ara*, és el Rector de Vallfogona; són del segle XVII.

No ens seria difícil de trobar documents similars d'èpoques molt més reculades.

XIII. ELS PREMIS EN "METAL.LIC"

Es una qüestió que ha estat suscitada mantes vegades i que sembla haver escandalitzat molt, ha estat objecte de dures reprovacions i acerbes crítiques. Tal vegada no seria, per molts, aquest lloc el més avinent a tocar, per bé que un xic d'esquitllentes, aqueix tema. Car és sabut que la "tara" dels premis en "metàllic", ço és els premis en diners als Jocs afecta els altres, no els de Barcelona, objecte de les presents ratlles. Al contrari, les invectives més fermes i pertinaces contra la "moda" dels premis en metàllic diríeu que són de part d'aquells (no els únics, però)

(Il·lustració, sense llegenda, a la crònica d'*El Borinot*, agost 1924)

qui més afectats es senten a alguns grups o personalitats qui més sostenen la tendència i els prestigis dels màxims Jocs Florals barcelonins. Amb l'oferta de diners—diuen—com a premis per a poesies hom dóna a la festa gaia, espiritual per excellència, un marejador dring mercantilista, causa de moltes turpituds. Per culpa dels premis en metàllic, un gran nombre de Jocs Florals dels qui han estat profusament celebrats arreu de Catalunya han pres tot l'aire d'un assalt esclafidor, amb un ròssec de "combinacions" nauseabund. En aquest ram, la literatura de blasme ha estat singularment abundosa als darrers temps, en els quals ha estat situada d'una manera especial la malura.

Però els altres premis, els d'honor purament, en forma d'*objectes d'art*, també han sofert les flingantades de la censura més agra i les punxadetes fines, penetradores, de la sàtira. Recentíssimament—el concepte en perdura i el record n'és ben viu—, encara un escriptor com Joan Puig i Ferreter, més aviat retret i allunyat sempre dels certàmens floralescos,

amb quatre ratlles ens en dóna una impressió, en la seva darrera obra: *Servitud* [1], quan diu:

"...començà a fer versos gentils parlant de les flors, dels ocells, de les papallones i les damiselles, i a concórrer als Jocs Florals de barriada. Tenia la casa plena de cintes barrades i de llaços; de bibelots ridículs, d'aquells objectes d'art estrafolaris que es donen a les festes poètiques de la nostra terra.

Des de llavors, la ideologia d'En Prunera havia estat el barcelonisme. El barcelonisme era també la seva estètica, la seva política i la seva filosofia. Vivia en caseta pròpia, al afores de la ciutat; tenia un jardinet, criava conills, coloms i gallines..."

«HUELGA» EN PERSPECTIVA

(dibuixos d'Apel·les Mestres)

Segons m'assegura persona ben informada, l'any vinent es declararan en *huelga* els poetes floralistes. Heus aquí el que demanen:

Que es substitueixi la *Flor Natural* per una *Torreta a Sant Gervasi*

L'*Englantina* - el premi de *pàtria* - per un abonament d'un any a casa Justin

Y la *Viola* per un *complet* de Segador de les festes

(De *L'Esquella de la Torratxa*, de 10 maig 1901).

Potser no és el damnatge que als Jocs Florals es donin premis en metàllic; als mateixos de Barcelona en trobem sovint, i recordem els de l'any 1888, per exemple, en què n'eren oferts també. El greu potser és en la mesquinesa de molts, de quasi tots d'aquesta mena de premis. No, ai las!, no s'hi faran els poetes cap torra, com pintava l'Apelles Mestres ja a l'any 1901 (la pruïja no és, doncs, exclusiva dels últims temps).

(Continuarà)

L. BERTRAN

[1] Pàgina 240.

CRONIQUES DE L'ESTRANGER

COM ESTA LA QÜESTIO DE LES CONGREGACIONS

Uns fets recents, dos anys de vida del Cartel de les esquerres que tornat a posar en primer terme les diverses qüestions religioses, els incidents d'Alençon i d'Eviant, on unes religioses foren amenaçades d'expulsió, els de suara d'Evaux les Bains, les campanyes de la Federació Nacional Catòlica, la Constitució de la D. R. A. C. o Lliga dels drets del religiós ex-combatent, les enquestes que aquesta Lliga ha fetes i el ressò que han trobat en l'opinió pública, tot això ha ressuscitat en certa manera a França la qüestió de les Congregacions; de mica en mica l'evidència de la iniquitat que fou comesa a començos del segle present acaba per aparèixer als esperits menys previnguts i hom pot esperar ara que arribarà una hora, més pròxima que hom no hauria cregut fa un quant de temps, en què les Congregacions religioses retrobaran a França un estatut equitatiu.

Es coneguda la legislació present a l'esguard de les Congregacions. Dues lleis regulen la matèria. La primera és la llei d'1 de juliol de 1901, títol III. Cap Congregació religiosa no pot formar-se sense una autorització donada per una llei que determina les condicions del seu funcionament. Per a la fundació d'un establiment nou, cal un decret fet en Consell d'Estat. La dissolució d'una congregació o la clausura de tot establiment poden ésser dictades per decret fet en Consell de Ministres. Tota congregació formada sense autorització es declara il·lícita; els que n'hauran estat membres podran ésser penyorats amb una penyora de 16 francs a 5.000 francs, i amb empresonament de sis dies a un any; la pena és doblada contra els fundadors i administradors.

La segona llei és de 7 de juliol de 1904. L'ensenyament de tota mena i de tot ordre és interdit a les congregacions. La llei afegia: les congregacions autoritzades a títol de congregacions exclusivament ensenyants, seran suprimides dins d'un terme màxim de 10 anys; aquesta supressió ha estat de fet realitzada.

A uns francesos que jurídicament res no distingeix d'uns altres, aquestes lleis neguen l'ús de drets essencials, dret a la vida collectiva, el lliure esmerç de l'activitat. En contradicció amb el dret públic, aquestes lleis permeten a un òrgan polític de retirar al que ha estat acordat per una llei. D'una manera general, lliuren al més complet arbitrari la sort de tota una categoria de ciutadans. En la *Revue des deux Mondes*,

de 15 de desembre de 1924, M. Hébrard de Villeneuve, ex-president del Consell d'Estat, és a dir la més alta autoritat administrativa de la França, escrivia: "durant els 23 anys ocorreguts d'ençà de la promulgació de la llei d'1 de juiol de 1901, cap sollicitud per a la creació d'una nova congregació no ha obtingut l'aute legislatiu necessari; les sollicituds formulades per tal de regularitzar la situació de milers d'establiments particulars han estat d'antuvi sistemàticament ajornades durant més de 10 anys; després no han estat admeses, a desgrat de les tendències liberals del Consell d'Estat, més que en una ínfima proporció."

Tots els juristes han reconegut a aquestes lleis de 1901 i de 1904 el caràcter de lleis d'excepció. Així M. Léon Duguit, degà de la Facultat de Dret de Bordeus, en el seu *Traité de Droit Constitutionnel* (p. 642), escriu: "La llibertat d'associació essent avui reconeguda i organitzada, el règim especial de policia sota el qual les lleis de primer de juliol de 1901 i de 7 de juliol de 1904 han posat les congregacions, no pot justificar-se en dret més que si existeix un criteri jurídic cert que permeti d'establir una diferència determinada entre les associacions ordinàries i les congregacions. Ara, sembla que aquest criteri no existeix pas... Que una congregació sigui o no autoritzada, els vots emesos pels seus membres no tenen cap valor jurídic; són actes de la consciència íntima que resten sense efecte civil i que se sostreuen a la llei; que els ciutadans hagin o no fet actes religiosos, que siguin afiliats a la congregació dels jesuïtes o a una lògia maçònica, el legislador no pot saber-ho, així són actes que ell no ateny; són actes que poden lligar la consciència moral del qui els ha fet, però que no poden ocasionar-li cap mena d'incapacitat; el legislador que desconeix aquest principi fa un acte tirànic... Tot això és com de dir que tot francès suspecte d'haver emès vots és suspecte als ulls de la llei; pot ésser atès de condemnació penal i de destitució, esdevé una mena de pària obligat d'anar a cercar asil a l'estranger per viure-hi segons la seva consciència. I és una llei així que hom gosa declarar intangible quan en el món res no hi ha de definitiu..."

Un altre jurista, M. Planiol, professor de dret civil a la Facultat de Dret de París, en el seu *Traité élémentaire de droit civil* fa cap a les mateixes conclusions: "En tant que reglamenta les associacions ordinàries, aquesta llei no ve a ésser més que la consagració del que abans d'ella de fet existia. En tant que apunta a les congregacions és una llei de combat".

Finalment, *Les Cahiers des Droits de l'homme*, òrgan de la ben laica i àdhuc maçònica Lliga dels drets de l'Home, en el seu número de 25 de juny de 1926 escrivia aquestes ratlles significatives: "Es sabut que la llei de primer de juliol de 1901 sobre les associacions ha posat les congregacions fora del dret comú. En efecte, quan les associacions tenen permís per constituir-se sense autorització ni declaració prèvia (Article 2), quan una simple declaració els és prou per obtenir la capacitat jurídica (Article 5), i llur dissolució, tret dels casos de dissolució voluntària o estatutària, ha d'ésser dictada pel Tribunal Civil (Article 7), les congregacions són obligades a sollicitar i a obtenir una autorització particular que altrament no pot ésser atorgada més que per una

llei especial a cadascuna d'elles i llur dissolució pot ésser dictada per decret (Article 13). Aquestes disposicions legislatives que priven tota una categoria de ciutadans francesos dels avantatges del dret comú, han semblat a nombrosos lliguers en oposició flagrant amb la Declaració dels Drets de l'Home i del ciutadà, de 1789, la qual enuncia en el seu article 10: "Ningú no ha d'ésser inquietat per les seves opinions ni que siguin religioses", i amb la Declaració de 1793, on llegim: "Tots els ciutadans són iguals davant la llei (Article 3)... la llei és la mateixa per tothom, tant si protegeix, com si castiga (Article 4)."

Si en efecte considerem les congregacions en general, es veu ben clar que la facultat per l'home d'associar-se als seus semblants és eminentment de dret natural. Aquesta facultat no emana pas del legislador, el qual solament pot reprimir-ne els abusos en l'interès de l'ordre públic del qual té compte. Mentre l'objecte de l'associació és honest, i el seu descabdellament no pot moure la seguretat de l'Estat, la llei no ha d'intervenir per a permetre-la; encara menys pot defendre-la.

L'associació conté, doncs, en ella mateixa els elements de la seva pròpia vida. Puix que és una aplicació del dret natural. Sens dubte els seus fundadors hauran tingut personalment el designi de promoure les idees que té per objecte de defensar, de perseguir el fi que es proposa d'atènyer. Però en crear-la hauran assenyalat llur voluntat de donar a la defensa d'aquestes idees, a la persecució d'aquest fi un ajut, un òrgan que no podia ésser més que cadascú d'ells; constituir aquest òrgan els haurà semblat necessari per acomplir la tasca, instituir l'obra que desitjaven, però que no podia ésser realitzada per individus isolats. L'associació s'ha trobat així encarregada, investida d'interessos propis d'ella que des d'aquest moment són distints dels interessos, individuals, dels seus membres.

Ara si els primers interessos dignes de protecció són els de l'home mateix, n'hi ha d'altres als quals no pot ésser refusada protecció semblant, són els de grups humans perseguint un fi honest. Als interessos de l'home la llei forneix protecció assegurant-li el mitjà de posseir, de defensar els drets que hi corresponen; per això veu en ell un subjecte de drets, li reconeix una personalitat jurídica. Devent protecció igual als interessos dels agrupaments honestos, la llei no podrà deixar d'assegurar, també a aquest agrupament, el mateix mitjà de garantir-lo; per consegüent, ha de reconèixer-los la personalitat.

Altrament, aquí no hi haurà sinó adaptació dels principis a la realitat dels fets. L'associació té una existència pròpia d'ella, existència lícita, puix que l'objecte que ella s'assigna és respectable. Per la seva missió general, la llei deu garantir pràcticament aquesta existència: el reconeixement de la personalitat jurídica serà la realització d'aquesta garantia. Encarregat de mantenir l'ordre social, l'Estat tindrà sens dubte el dret d'assegurar-se de la respectabilitat de l'associació. Amb aquest títol, podran ésser prescrites mesures tals com el registre dels Estatuts, noms dels proposats a la direcció. Però aquí finirà el seu paper. No serà pas l'Estat qui conferirà a l'associació la seva personalitat. Aquesta personalitat amb tot el seu abast jurídic, l'associació la tindrà d'ella mateixa; l'Estat no farà més que registrar-la. Com a conseqüència, no havent

creat, acordat la personalitat, l'Estat no ha de tenir el dret de retirar-la arbitràriament. L'associació no podrà perdre-la més que si deixa d'ésser-ne digna. El retirament de la personalitat no podrà ésser acordat més que per causa determinada. Com per tot arreu on es tracta de regular sobre el manteniment i la supressió dels drets, només el poder judicial hi serà competent.

Tenint la seva vida jurídicament assegurada, l'associació deurà tenir els mitjans d'assegurar-la materialment. La facultat de posseir un patrimoni serà el primer efecte de la personalitat jurídica. L'associació podrà adquirir a títol onerós.. Haurà de poder, també, rebre lliurement els dons i els llegats: una associació persegueix un objecte que m'és agradable: jo em proposo en vida o després de mort per disposicions testamentàries, acréixer els seus mitjans materials per a atènyer aquell objecte; l'associació estima que aquest acreixement de recursos li serà útil; amb quin dret impedirà hom la realització d'aquests ben legítims desigs? Que la llei reprimeixi tot allò que seria atemptar a la lliure voluntat dels donadors o testadors, que declari nulla tota liberalitat no eixida d'aquesta voluntat lliure; aquí com arreu, això serà justícia. Però que d'una manera general intervingui o limiti perquè s'adrecen a una determinada associació liberalitats que, destinades a particulars, tindria per intangibles, no se'n veu la raó.

Tal és el dret.

Evidentment quan s'ha tractat de refusar a les congregacions el benefici de disposicions, que seguint els principis de dret natural, la legislació francesa concedia a les diverses formes d'associació, s'han posat per davant una sèrie de sofismes. Però un pic passada la part violent de la lluita anti-catòlica, aquests sofismes han aparegut als ulls de tothom el que eren. I pleret a pleret, han estat batuts. L'esperit francès enamorat de justícia, àdhuc quan sanciona amb els seus vots les pitjors injustícies, quan deixa cometre's les més greus iniquitats, com fou el cas en l'afer de les congregacions, resta accessible a les idees clares, a ls idees justes i torna al temps en què el bon sentit que és tot simplement el sentit comú acaba per triomfar.

Què s'havia dit per tractar legalment com uns pàries els membres de les congregacions? "Aquesta legislació severa de les congregacions no és pas nova, és la reedició, no solament de lleis de la Revolució contra les congregacions, ans també de regles de l'antic règim" (un edicte de 1749 prohibí a tots estaments i comunitats d'establir-se ni per finalitats religioses sense lletres patents del rei).

Es ben veritat que aquesta legislació existia, però remarquem que no és en res comparable a la nostra. D'antuvi, en el sentit que era aplicable per gent que tenia una certa coneixença, un cert respecte de les coses religioses i que les legislacions són ans que tot segons l'esperit amb què són aplicades. Altrament, cal no oblidar que sota l'antic règim, associacions i congregacions no eren lliures. El règim corporatiu comportava un sistema de policia i de vigilància extremosament estricte: les congregacions eren, doncs, posades sota el règim de dret comú. Avui, el contrari, la llibertat és el dret comú; per què no ha d'ésser aplicada a les associacions?

Diuen encara: "Si deixem les congregacions que visquin i pul·lulin, s'enriquiran, acapararan el que s'anomena béns de mà morta... Cal evitar costi el que costi la mà morta". Cal reconèixer que aquest perill de la mà morta és ben exagerat i, per emprar una expressió popular, sembla, sobretot a l'hora present, un espanta-pardals. En qüestió de mà morta n'hi ha una de singularment més temible, més inquietant, més pesant: la mà morta financiera. En l'Estat, actualment les finances juguen un paper infinitament més greu i més suspecte que no podria fer-lo cap mà morta congregacionista. De més, en la mà morta congregacionista hom troba tot sovint un gran nombre de béns que són afectats a la utilitat general. Del moment que apareixen monjos i convents, també apareixen esglésies, escoles, hospitals. Es que tenim massa escoles, massa hospitals? En un temps en què l'Estat s'ajup sota el feix de les càrregues financieres de tota mena i en què el ministre de la Instrucció Pública ens ve a dir: "Els reclutes no saben de llegir", hom gosa tancar escoles perquè són de persones qui tenen una certa concepció filosòfica. Això no és molt enraonat, per dir el menys que pot dir-se.

Aquesta objecció contra la crescuda de la mà morta a penes s'aguanta. El contrari, hom pot considerar com desitjables els patrimonis de les congregacions perquè es tradueixen en un conjunt de béns que són destinats a la satisfacció de certes necessitats collectives a les quals l'Estat no dóna l'abast.

Altrament, és sempre possible de prendre mesures legislatives d'ordre fiscal per impedir una crescuda massa considerable d'aquesta mà morta. Amb les nostres diverses lleis de successió i els drets exorbitants que graven el transferiment entre persones sense lligam de parentiu, hom pot considerar que una fortuna per grossa que sigui ara desapareix enterament entre les mans del fisc a la seva terça mutació.

Diuen encara (i és l'objecció que fa més gràcia): "Els monjos constitueixen un perill per la societat moderna". Pobra societat moderna si és tan feble, si té menester de defensar-se suprimint els seus adversaris: no trigarà a desaparèixer. No sabíem que fossin tan frèvoles les famoses grans conquestes de la civilització moderna que uns homes o dones vestides de negre o de blanc les posin en un tal perill! Afegeixen: "Aquests monjos contrauen vots perpetus i la societat moderna repugna a engatjaments perpetus. Adhuc per llur manera de vestir es posen fora de la vida normal; viuen sota una regla les prescripcions de la qual s'han compromès a seguir; acabat menen una vida comuna. Tot aquest règim va contra els interessos i aspiracions de la vida moderna".

Sí, els monjos fan vots; però no hem vist que l'Estat no reconeix els vots! Els vots són uns engatjaments qui, com a d'ordre religiós, són d'ordre intern. L'Estat els desconeix. Per consegüent, és del tot illògic d'invocar els vots per proscriure un gènere de viure que implica vots. Quant a dir que els monjos han d'ésser proscrits perquè persegueixen en comú una vida religiosa que no correspon a les exigències de la vida moderna, és inadmissible en un règim fonamentat sobre el principi de la llibertat. En realitat, fora de la passió religiosa, no hi ha

cap raó que motivi l'estrany règim de proscripció al qual la llei de 1901 sotmet les congregacions. Aquest règim és tal, que a hores d'ara difícilment hom troba jurisconsults que vulguin defensar-lo. Fins i tot els qui apareixen més despresos de creences religioses condemnen de vegades amb virulència les prescripcions de la llei de 1901.

L'enquesta feta durant tota la primavera passada per la D. R. A. C. (Lliga dels drets del religiós ex-combatent) ho demostra de sobres. Heus aquí l'opinió de M. Mestre, professor a la Universitat de París: "Aquesta llei de 1901 en realitat no presenta més que les aparències de la llei si ens atenim a les grans definicions de les lleis. En conec dues de principals que, diríem, es fan ressò a través dels segles: la d'Aristòtil i la de Montesquieu. Montesquieu ha dit: *les lleis són les relacions necessàries qui resulten de la naturalesa de les coses.* La naturalesa de les coses en aquesta matèria és tan poc copsada que les mesures votades en 1901 són inaplicades i inaplicables. Es moralment impossible de reduir a expatriació uns homes que han ofert llur vida per la pàtria i que han vessat llur sang per ella. Hom no gosarà. Doncs, és que la llei de 1901 no respon a la naturalesa de les coses. Heus aquí ara la immortal definició d'Aristòtil: *la llei és la raó despresa de tota passió.* Pot dir-se que la llei de 1901 és despresa de tota passió? No és un dels meus confrares, M. Duguit, degà de la Facultat de Dret de Bordeus qui ha respost dient: "Es una llei de combat"?—No és una llei de raó.

M. Rousse, qui fou president de l'ordre dels advocats, no deia molt justament: "Es l'esperit sacerdotal, l'esperit religiós que els enemics de les congregacions volen atènyer; per parlar francament és la idea catòlica, la idea religiosa, per dir-ho tot, en fi, i en una sola paraula, és la idea que volen agafar i destruir. No sé si en tenen prou força; sé que no en tenen el dret".

M. Ferdinand, el vell laïcitzador, escrivia pel febrer de 1925, en el molt republicà *Progrès civique*: "Sant Joan Baptista de la Salle tenia per a la seva església la mateixa ambició que tindria més tard la República per a la nació esdevinguda sobirana: instruir graciosament els fills del poble... Aquest educador original i ardit vol donar als fills del poble sota una forma abreujada i pràctica els coneixements que els obriran nombre de professions. Al costat de la sala de classe, institueix tallers de treball manual. Descobreix, 150 anys abans de Duruy, l'ensenyament secundari especial... Fem malament de demanar que el poble se'n recordi?"

Finalment, M. H. Toussaint, advocat del Tribunal d'apellació de París, en una recent conferència que ha fornit els elements d'un article de la *Revue des deux Mondes* i que després ha estat reproduït en un fullet, s'expressa així: "Els religiosos són ciutadans com els altres. Debades hom oposarà els vots que professen, debades hom pretendrà que pel fet d'aquests vots es priven de drets als quals ningú no és autoritzat a renunciar, que aquests mateixos vots constitueixen per la seva part un engatjament perpetu prohibit per l'article 1780 del Codi Civil. La nostra legislació actual no reconeix els vots; no poden ésser els vots un motiu de disminució jurídica. A tot tirar, uns engatjaments

que són contraris al Codi Civil serien nuls; per això mateix no engendren cap prescripció...".

Afegim encara a aquests diferents testimoniatges, els dos darrers de professors de la nostra Facultat de Dret, que en els Tractats de Dret civil o constitucional que han redactat s'ocupen de la qüestió. L'un és un mestre de dret civil, és M. Planiol, el qual en el seu *Traité élémentaire de Droit Civil* (I. p. 925), escriu: "Es per motius d'ordre polític que aquesta llei sobre associacions que dormia d'ençà de tants anys en els arxius parlamentaris, ha estat presentada i votada tan ràpidament i amb un partit pres tan ferm en la majoria, que cap esmena no ha pogut passar sobre la qüestió de principi, a desgrat dels esforços enèrgics i perseverants de la minoria de les dues Cambres". En el seu *Traité de droit constitutionnel* (p. 381), M. Duguit és encara més formal: "L'article 14 de la Llei de juliol de 1901 constitueix vertaderament una taca en la nostra legislació i els qui pretenen que hi ha un principi intangible, són inspirats per la passió política i no pels principis generosos del dret. Sense això, són ignorats i imprevisors, car de cap llei ningú no pot dir que és intangible. Hi ha hagut potser en un moment donat raons polítiques que poden explicar la prohibició de la llei de 1901, però res no la pot justificar, i no hi ha un jurista digne d'aquest nom que no protesti contra ella...".

El conjunt d'aquests testimoniatges és concloent. La llei de 1901 ja no és defensada per ningú. El temps, atenuant les passions antirreligioses, els catòlics mantenint amb fermesa, amb lleialtat, el punt de mira del dret i de la justícia, han assolit que la llei caigui en desuetud en els esperits i en els costums abans d'ésser definitivament esborrada de la nostra legislació. Per altra banda, un seriós esvoranc havia d'ésser fet en aquesta llei de 1901.

En efecte, en els darrers mesos de la precedent sessió parlamentària, fou deposat un projecte de llei d'iniciativa governamental que tendia a concedir a certes congregacions missioneres l'autorització de tenir a França convents i noviciats, fins i tot d'obrir escoles que els permetrien un reclutament normal. El projecte es basava sobre l'interès evident que tenia el país a veure com descabdellaven aquestes ordres religioses llur acció a l'estranger, llur influència i llur esplendor de les quals la França sens dubte s'aprofitava. Els dominics, els franciscans, els pares del Sant Esperit, els germans de la doctrina cristiana havien d'ésser els beneficiaris d'aquestes mesures governamentals. Hi havia en la Cambra acord quasi unànime i M. Herriot, aleshores només cap del partit radical, donava la seva adhesió a aquestes iniciatives. Però la votació d'aquests projectes fou retardat pel Govern, que desitjava tenir de primer l'acord de Roma sobre les associacions diocesanes. Aquest acord, que no vingué fins a la fi de gener de 1924, arribà en un moment en què començava la crisi del franc; calgué votar mesures financieres, després vingueren les eleccions de l'11 de maig i el trabucament de la majoria. Calgué prendre paciència, però tanmateix una situació de fet era creada i les ordres, l'autorització de les quals era en suspens, obtingueren la possibilitat de reinstallar-se en la major part de llurs dependències. Així hem vist els dominics o els germans de la doctrina

cristiana recomençar, àdhuc a París i a províncies, una certa vida en comú.

Una situació, però, essencialment frèvola, puix que és tota a l'arbitri ministerial. Tanmateix, és palès que l'unió pública no permetria un novell exiliament d'aquests homes que han vessat llur sang en la gran guerra i que, exiliats i tot com eren, han continuat a portar arreu l'amor de la pàtria i el bon renom de les virtuts franceses. Hom ho ha vist quan preparant-se la guerra religiosa, els ministres de M. Herriot, M. Chautemps i François Albert, feren algun assaig sobre humils religiosos. La resistència dels catòlics, ajudada pel consentiment gairebé universal de l'opinió pública, ha triomfat dels volers sectaris del Govern i l'ha obligat a recular.

Aquest mateix assaig de guerra religiosa ha tingut el seu avantatge, en el sentit que ha transportat fora dels recintes parlamentaris, de les negociacions de grups o de personatges oficials i oficiosos, la qüestió de les congregacions, reivindicació essencial dels catòlics. S'ha pescut tota una campanya que s'és perseguida per mitjà de cartells, conferències, enquestes, consultes jurídiques prop de personalitats pertanyents a tots els partits polítics i hom ha vist de costat catòlics i protestants, sacerdots i pastors, creients i incrèduls, reclamar a favor de la llibertat necessària de les congregacions. Tan bé que a l'hora present, davant l'opinió, pot dir-se que la causa és guanyada. Quin canvi de situació amb 25 anys enrera en què hom veié les congregacions partir en mig d'una indiferència quasi general!

Però quin règim poden a l'hora actual esperar a França les congregacions?

M. H. Guernut, secretari general de la Lliga dels Drets de l'Home, en *Les cahiers des droits de l'homme* (25 juny 1926) ens respondrà: "Per què en presència de tantes dificultats, no assimilar pura i tot simplement les congregacions a les altres associacions i no sotmetre-les al dret comú? Ni el vestit, ni la vida en comú, són trets característics o exclusius de la congregació. L'obediència a alguns vots essent de l'ordre més íntim, no pot ésser denunciada".

El dret comú de les associacions, és a dir la llei de 1901 amputada del seu títol III, que sotmet a un règim especial els membres de les congregacions religioses!

Una darrera citació serà la conclusió de tot aquest estudi del qual ens ha fornit els elements essencials l'enquesta feta per càrrec de la D. R. A. C.; és manllevada a M. Hébrard de Villeneuve i resumeix tot aquest debat:

"Entre les llibertats que un home d'Estat cèlebre ha qualificat de llibertats necessàries i els progressos de les quals assenyalen exactament les etapes de la civilització, no n'hi ha cap de més preada i de més digna de respecte que la llibertat religiosa... La llibertat de consciència és de dret natural; neix i es desplega dins el nostre fur interior en el qual les lleis positives no poden atènyer-la directament, car té el dret d'ésser protegida fins i tot contra els atacs indirectes i les temptatives de pressió per mitjà de les quals hom pot intentar de violentar-la. El legislador de 1905 cregué, doncs, haver de recordar aquest principi i posar-lo a

tall de sentinella al frontispici de la carta moderna de les relacions de les Esglésies i de l'Estat. Heus aquí una declaració solemne que és una penyora per a l'esdevenidor i pot ésser la condenació de pràctiques recents indignes d'un govern republicà. La inquisició laica ens sembla avui un anacronisme tan intolerable com ho podria ésser el restabliment de la Inquisició religiosa. La llibertat de consciència ara és sòlidament assentada i definitivament fonamentada en el nostre país sobre la triple base de la llei natural, del dret positiu i de l'opinió unànime de la gent millor de tots els partits."

Aquesta opinió de l'eminent jurista que fini la seva existència en càrrec de vice-president del Consell d'Estat, si s'expressa amb fórmules que els catòlics no emprarien, tradueix els sentiments actuals de la gent sensata de tots els partits; també és la de tots els ambients de professors de dret, de juristes; resta que esdevingui la dels parlamentaris.

Això, ara, ja no pot trigar gaire.

VICTOR BUCAILLE

Conceller Municipal de París

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

LA FAMILIA SEGÚN EL DERECHO NATURAL Y CRISTIANO, pel M. Iltre. Dr. Isidre Gomà, Ardiaca de la Seu Metropolitana de Tarragona. R. Casulleras, editor. Barcelona.

El docte i eloqüent canonge tarragoní, un dels primers prestigis de la nostra clerecia, va augmentant contínuament amb un treball prodigiós, la seva abundant bibliografia. Són nou ja amb aquest, els títols que enriqueixen la seva llista de llibres, tots ells suggestius i prometedors de doctrina abundant i d'estil saborós.

El llibre que acabem de rebre i de llegir és un estudi de la família en tots els ordres: filosòfic, teològic, jurídic, polític, econòmic, religiós. A penes es podria trobar absent d'aquesta obra una idea, una suggestió, una notícia, que digués relació amb aquesta desarrelable institució de Déu.

Analitzem-ne el contingut: Grandesa de la família com a societat autònoma i com a element social i polític. Naturalesa de la societat conjugal: causa, essència, fins, unitat i indissolubilitat del matrimoni. Dignitat, drets i deures de la paternitat i de la maternitat. Qüestions de dret sobre l'educació: concepte, drets dels pares, de l'Estat, de l'Església, dels fills.. Condicions de l'educació: missió dels pares, educació religiosa, temps de l'educació, criteri sobre premis i càstigs, vigilància i exemple. Deures i drets dels fills: els deures filials, dret a l'herència paterna, fraternitat. El pervenir dels fills: elecció d'estat, matrimoni, sacerdoci, vida religiosa, solteria. Els servents: amos i criats, patrons i obrers. Religió i família: pensament cristià i vida cristiana en la família, la parròquia i la família. L'Estat i la família: actuació de l'Estat, l'Estat i la família a Espanya. Els enemics de la família: externs i interns. La Família ideal: la temor de Déu, treball, sobrietat, estalvi, la família nombrosa, benaurança de la família perfecta.

Per aquest programa, bastant som, el lector pot veure l'extensió de les matèries tractades en aquest llibre. A nosaltres només ens toca d'afegir que el Dr. Gomà les tracta amb plena competència, amb possessió de nombrosos coneixements marginals d'aquells que decoren tota obra erudita i amb bon llenguatge castellà. Encara ens cal dir que l'ilustre canonge sap intercalar traçudament en cada tractat les qüestions anexes, per exemple el malthusianisme, en tractar dels fins del matrimoni, les intromissions de l'Estat en l'educació dels fills; el dret d'herència i la qüestió de primogenitura o institució d'hereu (aquesta, en espe-

cial, admirablement tractada), l'obligació de l'Estat de respectar la constitució jurídica de la família en els diversos territoris, etc.

El llibre es llegeix amb gust i no se'l deixa sense sentir-se enriquit amb moltes idees, i, ço que importa més, assabentat de molts deures sagrats que la gent fàcilment oblida, si és que alguns han arribat mai a saber-los. Per això seria molt desitjable que el llegís tothom, car no ens en pervindria sinó un augment de moralitat, de natalitat, de bona educació i d'esperit cristià.

Per acabar, no voldríem donar al Dr. Gomà l'efusiva enhorabona que es mereix sense pregar-li, amb tota la reverència que la distància comporta, que vegi de desempallegar-se d'aqueixa eloqüència planyívola, ponderadora dels mals i desconeixedora de les excel·lències del nostre temps, estil molt segle XIX, que resulta endarrerit ara que el renovellament, *fins en l'ordre moral,* és, si no un fenomen de massa, un fenomen de selecció d'aquells qui preludien les transformacions collectives, prou visible als ulls de tot observador espiritual. No volem que això sigui censura: més aviat voldríem que fos el tema del nou llibre amb què ens delectarà el Dr. Gomà dintre un parell d'anys.—C.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica doncs, conformitat plena amb llur contingut.

La decadencia de la psico-analisi en la literatura anglesa.

J. B. Beresford escriu a *Mercure de France* (número d'1 de setembre de 1926) un estudi parlant de la decadència de la psico-anàlisi en la novella anglesa. Beresford conreà també el "freudisme", i la seva novella "God's Counterpoint" és considerada per ell mateix com la primera que clarament s'aprofita dels punts de mira aportats pel "freudisme" aprofitables per un escriptor. Ell situa el període àlgid de la influència i del conreu del "freudisme" dins la novella anglesa durant els anys 1918 a 1922.

Diu que ara la seva moda passa, si és que ja no ha passat completament; la rapiditat de la seva posta mereix especial atenció. D'ençà que la crítica hagué perfecte esment (car de cop no se'n va adonar) del que era l'anàlisi freudiana i la seva "aplicació" a la literatura anglesa, condemnaren sense vacil·lar aquesta aplicació. Una de les causes d'aquest judici es troba sens dubte en l'actitud essencialment britànica de sospita i de repugnància extremes enfront de tot el que és novell.

Cal recordar aquella dita de Sir Augustine Birrell: "Cada vegada que surt un llibre nou, en llegeixo un de vell".

Un altre motiu, de significació més profunda és que l'aplicació del "freudis-

me" comporta massa obertament temes considerats "malsans" i "desplaents"; doncs, inacceptables per al lector anglès. Car a Anglaterra hi ha una ratlla ben diferenciadora entre ço que es pot o que no es pot publicar. Situacions de permanent immoralitat sexual, adulteri o seducció, no són pas condemnades mentre l'autor no s'arrisca a descripcions detallades. Però aquest censor anomenat "el gust públic" no tolera cap estudi de psicologia mòrbida, cap suggestió de ço que podria aparèixer com a pecat antinatural, ni cap revelació d'actes sexuals que no es comprenen i que per això es diuen anormals.

J. D. Beresford esmenta el cas de "The Rainbow", l'obra de D. H. Lawrence, que fou objecte d'intervenció judicial i fou segrestada, mentre una novella de tendències infinitament menys morals, com "A Bed of Roses", de W. L. George, és deixada córrer.

Crítics i lectors foren plenament d'acord quant a l'aplicació del "freudisme" dins la literatura i, vers l'any 1922, tot novellista qui volia ésser ben rebut per crítica i públic no ignorava a quines restriccions s'havia de cenyir en temes de psico-anàlisis. Eren tolerats alguns aspectes, com és ara certs sentiments entre mare i fill o entre pare i filla, coneguts per "complex d'Edip", i àdhuc podien ésser descrits mentre hom no fes allusió al caire sexual. Les anomalies, en les idees o en els actes, que tenien per origen un "retorn" sexual, eren tolerades, sols aquesta anomalia no prengués la forma d'una perversió sexual. I així i tot, aquestes insinuacions eren rebudes amb fredor o amb una ganyota d'enuig. Els crítics advertien a l'autor que el "complex d'Edip" passat de moda, atrotinat, ja no oferia interès.

I els autors anglesos es donaren compte que crítica i públic tenien probablement raó, i que la vena no era de gaire bon explotar en novella.

En primer lloc, la vena ja havia estat explotada per alguns autors; després, el que romania inexplotat era més apte per a discussions de clínica que no per a pàgines de novella; i això no sols perquè semblants temes solen ésser considerats com "indecents", ans també perquè no ofereixen més que tipus anormals per satisfer l'instint artístic el qual cerca el retrat del tipus representatiu. Les millors novelles franceses i angleses no són aquelles que descriuen "el tipus", més ben dit, les qui han creat un tipus que ensenyen al lector a reconèixer en la realitat? Es a dir, l'acceptació d'aqueixes teories psicològiques implica necessàriament límits a les seves concepcions generals de la vida, i minva la seva utilitat com artista.

Festa Major.—Entre l'agost i el setembre s'escau el bo de les Festes Majors. No tot hi és menjar i ballar; s'han registrat nombrosos actes culturals, amarats de sentit ètnic. La premsa diària n'ha parlat a bastament. Nosaltres ens limitem a recollir el fet optimista, expressat d'una manera molt palesa en la publicació d'alguns números de revistes, que en llur conjunt mereixen un esment especial. Tals són: *L'Amic de les Arts*, de Sitges; la *Gaseta de Vilafranca* i *Acció* (especialment "Quaderns mensuals") de Vilafranca; *Revista d'Olot* i *Poble Nou*.

La Mare de Déu de la Serra.—Enguany s'ha escaigut el vigèsim aniversari de la coronació canònica de la imatge de la Mare de Déu de la Serra, de Montblanch. En aquesta avinentesa, *Aires de la Conca*, el periòdic de Montblanch,

publica un número especial dedicat a exalçar les glòries seculars vinculades al santuari de la venerada imatge. No es cenyeix el periòdic a la conservació d'unes quantes frases elogioses, sinó que fa conèixer interessant documentació antiga; entre altres coses, s'hi dóna compte d'un manuscrit del segle XVIII, i hi són transcrits també uns goigs antics.

ELS BENEFACTORS.—Entre els benefactors de la terra ocupen un bon lloc els germans Ribas, institutors d'un llegat de 10 milions de pessetes per a obres culturals i benèfiques. Gràcies a aquest llegat foren bastides les superbes "Escoles Ribas", de Rubí. Enguany s'escauen els primers deu anys de la fundació de les esmentades escoles; a aquest dècuple aniversari és dedicat un número especial de *Saba Nova*, de Rubí, ple de collaboració estudiant la personalitat dels esmentats germans Ribas i llur obra exemplar.

CERDANYA.—Al número corresponent al dia 15 de setembre de *L'Eveil Catalan*, de Perpinyà, sobresurt una poesia de P. Francis-Ayrol, sota el títol de "Cerdanya". Copiem:

"Nits fredolenques, boires del Cadí,
fressa de tramontana, cant diví,
fressa del vent en el pinar,
fressa que fa pensar al soroll del mar.
Músiques ignotes, notes rondallaires
que corren pels aires;
i nits somioses,
pobles encaputxats de lloses,
trip trap d'esclops, cants de pastors, gloses."

ELS MAÇONS QUE HI HA AL MÓN.—En l'anuari per a 1926 que publica la Revista internacional de les Societats secretes, de Leipzig, trobem unes dades curioses relatives a la situació de la maçoneria mundial.

Segons aquestes dades estadístiques, a Alemanya hi ha 632 lògies amb 82.180 membres. Aquestes lògies són agrupades en nou Grans Lògies que tenen llurs estatges a Berlin, Dresde, Leipzig, Hamburg, Darmstadt, Francfort de Main, Bayreuth.

Ara, heus aquí l'estat de la resta d'Europa:

Títols	*Seus*	*Lògies*	*Memb.*
Gran Lògia d'Anglaterra	Londres	3.889	258.320
" " d'Irlanda	Dublim	540	43.000
" " d'Escòcia	Edimburg..	1.107	50.000
" " de Suècia	Stockolm...	46	20.200
" " de Noruega	Oslo	17	6.000
" " de l'Estel Polar (Noruega)	Trondhjen	4	800
" " de Dinamarca	Copenhague... ...	17	6.600
" " de Polònia	Bruselles (?) ...	13	?

Gran Orient dels Països Baixos...	La Haya...	114	8.160
" " de Bèlgica	Bruselles...	24	4.100
" " de Luxemburg...	Luxemburg	1	100
" " de França	París	419	44.000
Gran Lògia de França	París	164	8.000
" " de Suïssa	Ginebra	38	4.800
" " de Viena	Viena...	14	1.300
Gran Orient d'Itàlia...	Roma...	502	25.000
Gran Lògia dels Jugoslaus	Belgrad	18	600
" " de Romania	Bucarest...	14	614
" " de Bulgària	Sofia	11	1.000
Gran Orient de Grècia	Atenes	18	1.000
" " de Turquia	Constantionble ...	10	2.600
" " d'Espanya	Madrid	70	5.000
Gran Lògia d'Espanya...	Barcelona..	21	950
Gran Orient de Portugal	Lisboa	80	3.000

El resum de les altres parts del món és com segueix:

Països	*Lògies*	*Membres*
Africa	91	3.450
Nordamèrica...	17.008	3.091.100
Amèrica Central...	274	29.270
Sudamèrica	574	35.930
Austràlia	1.225	103.600
D'altres...	150	21.000

En xifres rodones, un conjunt de 28.000 Lògies i un total de 3.860.000 de membres.

Nota: A Itàlia la Maçoneria ha estat dissolta i interdita per la llei de 1925 votada el 19 de maig a la Cambra i el 21 de novembre al Senat.

LA PERSECUCIÓ RELIGIOSA A MEXIC: EL PRIMAT DELS ESTATS UNITS ACUSA.—Michael J. Curley, Arquebisbe de Baltimore, Primat dels Estats Units de Nordamèrica increpa Mr. Coolidge, el President, el fa responsable de la persecució que sofreixen els catòlics de Mèxic. Publica aquest escrit la *Baltimore Catholic Review*, del qual extraiem els següents conceptes.

Coneixent—diu el Primat—, com coneixia en 1923 i 1924, com la nostra Administració de Washington coneix, les condicions del país del sud, jo us pregunto, Mr. Coolidge: Teniu o no teniu responsabilitat en la persecució de l'Església Catòlica a Mèxic?

Sento que em responeu que això són assumptes interiors en els quals el nostre Govern no pot ficar-se. Tanmateix el nostre Govern s'hi ficà per a perpetuar i salvaguardar els perseguidors. El nostre Govern no ha dit mai ni una paraula per condemnar el programa completament bolxevic d'Obregon i de Calles. El nostre Govern parla de les lleis de Mèxic com de cosa sagrada, com podria par-

lar de la nostra mateixa Constitució nordamericana. Tanmateix sap tan bé com els lectors d'aquesta Revista que els articles d'aqueixa Constitució, tocant a la Religió a Mèxic i les lleis orgàniques aprovades per a posar en pràctica aqueixa part de la Constitució, obliguen tan poc en consciència el poble mexicà, com obligaria el poble nordamericà una ordre del general Andrews, del Departament d'Estat, que prohibís d'oferir el Sant Sacrifici de la Missa.

No sols no estan obligats els mexicans a obeir aqueixos articles, mal anomenats lleis, emanats de les ments blasfemes de Querétaro, ans tenen el deure de donar llur vida per la Fe.

El President Coolidge i el senyor Hughes conegueren Obregon i Calles l'any 1924. Hom els digué què podia esperar-se de Calles. El "Washington Post" els ho va advertir solemnement...

Aquest article fou certament llegit pel president Coolidge i se n'assabentà també el Secretari d'Estat. Com poden romandre callades les nostres autoritats de Washington davant de les horribles condicions de Mèxic, quan és evident que Obregon i Calles han estat i encara són els bolxevics abrandats que han palesat que eren aquests darrers anys?

No tractem d'atacar l'Administració... No fem sinó interessar-nos pels sagrats drets humans i per l'actitud del nostre país vers ells. No hem de callar, per bé que ens ho demanin oficiosos missatgers de qualsevol poders. El silenci en les presents circumstàncies no fóra més que ignominiosa covardia.

Totes les Repúbliques sudamericanes, amb motiu de la nostra intervenció a Mèxic l'any 1924, estimaren que l'acció del President Coolidge equivalia a establir un quasi protectorat sobre Mèxic. Si Obregon romangué en el poder, degué ésser-ne molt agraït al President Coolidge. Si Calles va arribar al poder té el mateix deute de gratitud vers Washington. Torno a preguntar: no té responsabilitat el govern d'aquest país en la persecució de l'Església Catòlica a Mèxic?...

A REMARCAR.—Els següents escrits:

BONA PREMSA?, per "Luc", a *Pensament Marià de la Costa de Llevant*, de Mataró, número de divendres, 27 d'agost 1926.

EL COR DE MARIA, RELIQUIARI DE LA DOCTRINA EVANGELICA, pel Dr. Alfons M.ª Ribó, canonge, a *Aubada*, de Badalona, número corresponent a dissabte, 28 d'agost 1926.

EL BELL RETORN, per Jeroni Moragas, a *La Veu de Catalunya*, número del dia 2 de setembre 1926 (del retorn a la fe).

CALLES... I ELS "CALLISTES", per Josep Castellví, a *Pensament Marià de la Costa de Llevant*, de Mataró, número de 31 d'agost 1926.

LES RELIGIONS AL JAPÓ, per Hexàpla, al mateix periòdic, de la mateixa data.

L'ATLETISME CRISTIA, pel Dr. Salvador Rial, Pvre., al mateix periòdic, número de 3 de setembre de 1926.

LA LLIÇÓ DE MEXIC, editorial a *Catalunya Social*, de Barcelona, número de 4 de setembre de 1926.

ELS EXERCICIS PARROQUIALS, per Mossèn Agustí Burgas, a *La Veu de l'Empordà*, de Figueres, número d'11 de setembre de 1926.

CATALÒNIA MONASTICA, editorial a *El Dia*, de Terrassa, número de 10 de setembre de 1926 (glossa a la importància de l'actuació monàstica a Catalunya, davant l'anunci d'una nova publicació dels monjos de Montserrat).

UNES PARAULES CLARES, editorial a *Acció*, de Vilafranca del Penedès, número d'11 de setembbre de 1926 (sobre la condemna d'"Action Française").

LA CONDEMNA DE MAURRAS, editorial a *La Publicitat*, número del dia 12 de setembre de 1926.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

LES DOCTRINES DE L'"ACCIÓ FRANCESA" CONDEMNADES PER LA SANTA SEU.—En els documents que traduïm a continuació podran veure els nostres lectors el pensament de la Santa Seu respecte a les doctrines de l'"Acció Francesa", similars a l'ideari d'altres agrupaments polítics que enlluernen certs catòlics aimants de l'ordre, que no ho és si es fonamenta exclusivament en la força en comptes de basar-se en la justícia i el dret. Els donem integrament per desfer els malentesos que poden haver produït les confuses referències telegràfiques de les agències d'informació.

Resposta de S. E. el Cardenal Arquebisbe de Bordeus a una consulta que un grup de joves catòlics proposa sobre l'"Acció Francesa".

Cars amics: em pregunteu si hom pot seguir amb consciència segura, els ensenyaments donats en llur Institut i en llurs diverses publicacions, pels directors de l'"Acció Francesa". La qüestió és delicada, però no intentaré eludir-la, puix he de dir la veritat a tothom i principalment als joves, que són els homes de l'esdevenidor. He de dir la veritat a tothom, i la diré amb la franquesa necessària, a risc de sorpendre a homes, dels que admiro el talent però m'espanten les doctrines.

Si els directors de l'"Acció Francesa" no s'ocupessin sinó de mera política, si s'acontentessin de cercar quina forma de govern s'adapta millor al temperament de llur poble, jo us diria de seguida: Sou lliures de seguir els ensenyaments que donen de paraula i per escrit els mestres de l'"Acció Francesa". L'Església, intèrprete de la voluntat divina, permet a sons fills de tenir preferències respecte de la forma de govern. Per convencer-se'n no cal sinó llegir aquest paràgraf de l'Encíclica de Lleó XIII sobre el reconeixement:

"En aquest ordre d'idees, els catòlics, com qualsevol ciutadà, tenen plena llibertat per estimar-se més una forma de govern que una altra, perquè cap d'aquestes formes s'oposa, per ella mateixa, al dictamen de la raó i a les màximes de la doctrina cristiana."

Podríeu, encara, seguir els ensenyaments dels directors de l'"Acció Francesa", si, sense abandonar llurs preferències per una determinada forma de govern, en l'actuació política, (que no és pas independent de la llei moral) es limitaven a estudiar amb llurs deixebles els mitjans de fer votar bones lleis, i de corregir les dolentes i que, com les laïcistes, atempten els drets imprescriptibles de Déu, de Jesucrist, de l'Església, de les Congregacions religioses, de la família i de les ànimes. El S. Pare Lleó XIII reconeix la licitud de semblant ensenyament en aquest altre indret de la mateixa Encíclica: "Heus ací cabalment el terreny en el qual—deixant de banda els dissentiments polítics—la gent de bé ha

d'unir-se per combatre, per tots els mitjans legals i lícits, els abusos progressius de la legislació. No ho prohibeix pas el respecte degut als poders constituïts, el qual no suposa el respecte, i molt menys l'obediència ilimitada, a qualsevol mesura legislativa emanada dels esmentats poders."

Però els dirigents de l'"Acció Francesa" no s'ocupen pas exclusivament de la política que discuteix les formes de govern i regula llur exercici. Estudien davant de llurs deixebles molts altres problemes que afecten directament el magisteri eclesiàstic i dels quals els membres de l'Església discent—per més que sien sacerdots, capitostos o dirigents de l'"Acció Francesa"—no poden tractar si l'Església docent, representada pel Sant Pare i els Bisbes, no els autoritza en virtut d'una delegació donada a conseqüència d'un examen demostratiu de llur capacitat i ortodòxia.

Els directors de l'"Acció Francesa" no han cregut convenient demanar aquesta llicència que l'Autoritat eclesiàstica els hauria refusat a causa dels molts i greus errors comesos en l'exposició de llur sistema religiós, moral i social.

Els directors de l'"Acció Francesa" han tractat de Déu. Quina idea en tenen? El tenen per inexistent o incognoscible, i en aquest punt es declaren ateus o agnòstics. L'oracle dels dirigents de l'"Acció Francesa" publicà en sa joventut una obra titulada: *"El camí del paradís"* que ha reeditat en 1920 amb algunes correccions i supressions de pura forma. *"El camí del paradís"* és un recull de contes llicenciosos l'ateisme dels quals rivalitza amb el dels nostres contemporanis més refractaris a la idea religiosa.

Els dirigents de l'"Acció Francesa" han tractat del Verb diví encarnat en les entranyes de la Verge. Quina idea en tenen? Hom pot assabentar-se'n passant els ulls per una altra obra del mateix capitost de l'"Acció Francesa": *Antinea,* el títol primitiu de la qual fou *Passeigs pagans*. A l'edició de 1923 l'autor ha suprimit per conveniència quatre pàgines blasfemes sobre el Natzarè i la Nit del cristianisme, hi ha deixat, però, altres impietats i no s'ha retractat de res.

Els dirigents de l'"Acció Francesa" han tractat de l'Església. Quina idea en tenen? Refusen tots els dogmes que ensenya. Ella ensenya l'existència de Déu i ells la neguen, puix són ateus; ella ensenya la divinitat de Jesucrist i ells la neguen, puix són anticristians; ella ensenya que l'ha fundada el mateix Crist, Déu i Home, i ells neguen aquesta institució divina, puix són anticatòlics, malgrat els elogis, de vegades molt eloqüents, que adrecen a l'Església, i que no sempre són del tot desinteressats. Segons un cèlebre teòleg posat no fa gaire damunt dels altars, l'Església és "una monarquia temperada per l'aristocràcia" i aquesta organització d'ordre religiós pot atreure partidaris a l'organització semblant que els dirigents de l'"Acció Francesa" pretenen establir en l'ordre polític. Catòlics de conveniència i no de convicció, els dirigents de l'"Acció Francesa" es serveixen de l'Església, o almenys esperen servir-se'n però no la serveixen, puix refusen l'ensenyament diví que ella té encomanat de propagar.

Quan es renega de Déu, de son Crist i de la seva Església, és difí-

cil, per no dir impossible, de construir una moral, la moral vertadera, la moral tradicional, la moral de base religiosa, la moral del deure, expressió de la voluntat divina. Per ço els dirigents de l'"Acció Francesa", particularment llur capitost, que ells li diuen el Mestre, s'han hagut de refugiar en l'amoralisme. Han prescindit completament de la distinció del bé i del mal i han reemplaçat la recerca de la virtut per l'estetisme o culte de la beutat, i per l'epicureisme o amor del plaer. El capitost de l'"Acció Francesa" reprova qualsevol sistema que, com el cristianisme, de l'esforç per la virtut en fa regla dels actes voluntaris, base de les institucions socials i principi del progrés social de la humanitat. Caldrà estranyar que prodigui menyspreus i sarcarmes a tot el que ell anomena doctrines *virtuistes?*

Segons els dirigents de l'"Acció Francesa", la societat, el mateix que l'individuu, està exempta de totes les prescripcions de la llei moral i intenten justificar aquesta independència amb dos sofismes: l'estabilitat del tipus de l'home i la immutabilitat substancial de la societat regida com l'home per lleis físiques que exclouen la moralitat perquè impedeixen l'exercici de la llibertat.

Els dirigents de l'"Acció Francesa" invoquen en confirmació de llur tesi aquest altre argument fantàstic: el llinatge humà està dividit en dues classes o regnes: l'home analfabet, que el mestre d'aquesta escola anomena l'imbècil degenerat, i la flor i nata dels homes instruïts. El llinatge humà ha de conservar-se tal com la natura l'ha organitzat; està, doncs, condemnat a no tenir altra norma de conducta que l'immobilisme.

Per omplir el buit causat per l'absència complerta de la llei moral, els directors de l'"Acció Francesa" ens presenten una organització social totalment pagana en la qual l'Estat, constituït per alguns privilegiats, ho és tot i la resta del món no és res.

Així és que gosen a proposar el restabliment de l'esclavitud! No cal parlar-los de cap reivindicació de l'individu enfront del poder. La raó d'Estat és superior a qualsevol consideració de justícia i de moralitat, puix, diu el capitost de l'"Acció Francesa", "la moral natural proclama que l'única virtut és la força", i segons la dita d'un altre capdavanter de la mateixa escola "qualsevol força és bona mentre sia bella i triomfi."

Quant a la resta, les preteses lleis físiques de les quals depèn exclusivament la societat funcionen amb exactitud matemàtica: això ha fet dir al capitost de l'"Acció Francesa": "Prohibim que Déu entri en els nostres observatoris."

Els sociòlegs qui decreten aquest ostracisme tan ofensiu per la majestat divina tenen la pretensió de fer respectar ço que ells anomenen l'equilibri del món. Ells obliden la greu lliçó del reial profeta, tantes voltes confirmada per la història: "Si Déu no guarda la ciutat, és en va que vigili el qui la guarda."

Ateisme, agnosticisme, anticristianisme, anticatolicisme, amoralisme de l'individu i de la societat, necessitat per mantenir l'ordre, malgrat aquestes negacions subversives, de restaurar el paganisme amb totes ses injustícies i totes ses violències, heus ací, cars amics, el que els capdavanters de l'"Acció Francesa" ensenyen a llurs deixebles, i el que vosaltres heu d'evitar d'escoltar.

Jo us ho demano amb afany ple de tendresa, puix us parla un cor de bisbe i de pare; jo us ho demano en nom del que més estimeu, en nom de la vostra fe, de la vostra virtut i de les vostres esperances immortals.

Bordeus, 25 d'agost de 1926, festa de Sant Lluís, rei de França, qui s'anomenava l'agutzil de Crist i que sempre complí tan bé els deures inherents a aquest títol gloriós.—Paulí, Cardenal Andrieu, Arquebisbe de Bordeus.

Aquesta carta, que caigué com una bomba en el camp de l'"Acció Francesa", fou reproduïda en francès a l'*Osservatore Romano* del dia 5 de setembre, ço que li dóna encara més importància, i fou plenament confirmada pel Sant Pare en la lletra següent:

Al nostre dilecte fill Paulí Pere Andrieu, Cardenal Arquebisbe de Bordeus, Pius Papa XI salut i Benedicció Apostòlica.

Hem llegit amb plaer la resposta que V. E. adreça al grup de joves catòlics que us han consultat respecte de l'"Acció Francesa". Nós hi hem trobat un nou i rellevant testimoni de la cura pastoral i vigilància paternal de V. E. R. pel bé de les ànimes i particularment de la joventut amenaçada contínuament els nostres dies.

V. E. assenyala un perill tant més greu en el cas present, que, sense que moltes vegades ho sembli, ateny més o menys directament la fe i la moral catòlica; això podria insensiblement fer desviar el vertader esperit catòlic, el fervor i la pietat del jovent i ofendre amb escrits i paraules la delicadesa de la seva puresa, i el que és més, l'apostolat de la veritable acció catòlica a la qual tots els fidels, els joves sobretot, estan cridats a collaborar activament per estendre i consolidar el regne de Crist en els individus, en les famílies i en la societat.

Molt encertadament, doncs, V. E. deixa de banda les qüestions merament polítiques, per exemple la de la forma de govern. Respecte d'això, l'Església deixa a cada u una justa llibertat. No és, però, igualment lliure, com V. E. fa remarcar bé, seguir cegament els dirigents de l'"Acció Francesa" en les coses que atanyen la fe i la moral. V. E. enumera i condemna justament (en publicacions no totes d'antiga data) manifestacions d'un nou sistema religiós, moral i social, per exemple, respecte de la noció de Déu, de l'Encarnació, de l'Església, i en general del dogma i de la moral catòlica, principalment en les seves relacions necessàries amb la política, que està lògicament subordinada a la moral. En resum, en aquestes manifestacions hi ha els rastres d'un renaixement pagà al qual es relliga el naturalisme que aquestos autors han begut (Nós creiem que inconscientment, com tants altres contemporanis llurs), en l'ensenyament públic d'aquesta escola moderna i laica emmetzinadora del jovent, i que ells mateixos combaten sovint amb tant de braó.

Sempre anguniosos a la vista dels perills suscitats per tot arreu a aquest estimat jovent, sobretot davant d'aquestes tendències lamentables, per més que sia amb aparència d'una cosa bona com el lloable amor a la pàtria, Nós ens alegrem de les veus, que fins fora de França, s'han aixecat aquests darrers temps per avisar-la i posar-la en guàrdia: així

és que no dubtem que tots els joves escoltaran la vostra veu de Bisbe i de Príncep de l'Església; en ella i amb ella escoltaran també la veu mateixa del Pare comú de tots els fidels. Amb aquesta confiança, us donem coralment, el mateix que a la vostra clerecia i al vostre poble, la benedicció Apostòlica.

Donada a Roma, a Sant Pere, el 5 de setembre de 1926, any V de Nostre Pontificat.—Pius P. P. XI.

EL VATICA I LA SOCIETAT DE LES NACIONS.—*L'Osservatore Romano* de 20 d'agost de 1926 publica un editorial titulat "L'Esperit de l'Església i l'organització internacional dels pobles", en el qual palesa el pensament de la Santa Seu respecte a la Societat de les Nacions.

"En nom d'una moralitat humana imposada per la mateixa natura de l'home, en nom sobretot de la moral cristiana inspiradora de l'ordre i de l'amor entre els homes no és de desitjar que sia destroçat l'instrument de pau, encara que imperfecte, que han forjat les nacions l'endemà de l'horrenda tragèdia. Es un instrument fràgil i imperfecte, sobre el qual hem fet de bon principi les nostres justes reserves, però, sigui com sigui, exerceix i expressa una mena de solidaritat internacional, un vincle moderador de les ambicions bellicoses que ja ha fet algun servei a la causa de la humanitat, i en podrà retre d'altres bon tros majors si recolza en una consciència pública ben illustrada, i sobretot, inspirada sempre en els sans principis del dret i de la moral cristiana."

"Els catòlics, com tots els homes de bona voluntat, no poden restar indiferents davant del gran problema moral que avui pesa damunt de la societat ginebrina. Si alguns escamots l'assetgen per abatre-la o afeblir-la, cal que ells, defensors de la pau, prenguin resoludament la seva defensa, perquè no mori la Societat de les Nacions, sinó que es corregeixi i visqui."

Després d'aquestos paràgrafs tan clars i terminants, es desenrotlla l'article explicant la doctrina i l'actuació de l'Església respecte a la pau i a l'ordre internacional i acaba en els següents termes: "L'esperit de l'Església es manifesta en la fraternitat més perfecta que als vincles de la naturalesa ajunta els de la gràcia; en la justícia, informada i completada per la caritat cristiana; en la pau religiosa que conté en germen i facilita i assegura d'una manera estable la pau política entre les nacions. Seria, doncs, una desviació del seu esperit refusar l'ajut a les institucions que, encara que imperfectes, s'esforcen a aixecar en mig dels vents incessants dels egoismes nacionals la blanca senyera de la pau."

Aquest article ha estat el fonament dels vents que han corregut per la premsa estrangera sobre una suposada intervenció diplomàtica de la Santa Seu per evitar que certa potència catòlica es retirés de la Societat de les Nacions. L'esmentat periòdic ho desment rodonament en sengles notes oficioses publicades els dies 4 i 5 de setembre en les quals qualifica de fantàstiques aquelles veus.

L'ESGLÉSIA CATOLICA I EL NACIONALISME XINES.—El nostre SS. Pare Pius XI, amb data de 15 de juny d'enguany, ha adreçat als Pre-

lats de la Xina l'Epístola *Ab ipsis pontificatus primordiis* en la qual es plany d'un prejudici molt estès en aquelles terres respecte a la finalitat de les missions catòliques. Es vol fer creure als xinesos, especialment als joves, que "els treballs de l'Església Catòlica i dels seus missioners no es concreten als afers religiosos, sinó que estan al servei dels plans i projectes de les potències estrangeres, i per tant, són un obstacle perquè els pobles illustrats per la doctrina evangèlica es facin independents, o actuïn amb llibertat per assolir llurs aspiracions nacionals."

El Sant Pare qualifica aquesta doctrina d'error funest i injuriós a l'Església a la qual fa suspecta de posar insídies als drets dels pobles i dels governs, i que aparta les ànimes de la fe catòlica.

El Sant Pare refuta aquesta idea dient que l'Església Catòlica, com palesa el seu mateix nom (catòlic=universal) comprèn tots els pobles i nacions sense cap preferència; que no trameten els missioners els governs europeus sinó l'Església, la qual sempre ha treballat en pro dels pobles convertits, i ha defensat llurs drets; que ella exigeix rigorosament als missioners que treballin exclusivament per Crist i no pels interessos de llur pàtria; i recorda el que han fet ell i els seus predecessors per formar la clerecia indígena i posar-la en condicions d'igualtat amb els missioners europeus.

Acaba encomanant als Prelats xinesos que inculquin a tothom, fidels i infidels, que l'Església té cura sols del que atany al culte de Déu i a la salvació de les ànimes, "i es guarda prou bé de immiscuir-se en qüestions polítiques i negocis d'Estat, i no ha tolerat mai que els missioners, amb llur actuació, afavoreixin els projectes o fomentin els interessos de les potències estrangeres."

(A. A. S. vol. 18, pàg. 302.)

El P. Pius de Pietralcina.—La Congregació del Sant Ofici, per decret d'11 de juliol passat, ha prohibit un nou opuscle imprès a Roma i titulat "Giuseppe Cavaciocchi—Padre Pio da Pietrelcina.—Il fascino e la fama mondiale di un umile e grande francescano". Amb aquesta ocasió recorda i renova les anteriors disposicions en virtut de les quals resta prohibit visitar aquell religiós o sostenir-hi correspondència epistolar.

Aquesta insistència del Sant Ofici demostra clarament com l'Església no fomenta les supersticions ni la creença en miracles falsos o no prou comprovats.

(A. A. S. vol. 18, pàg. 308.)

Els llibres de Moscou.—Segons Michel d'Herbigny, en la seva obra "L'aspecte religiós de Moscou en octubre de 1925", que *L'Europe Nouvelle* recull, l'actitud del govern soviètic quant a cultes és *llibertat*: llibertat de la religió i llibertat de la irreligió. Diu que de fet, a Moscou, la major part de les esglésies resten obertes i dedicades al culte. Els oratoris han estat tots suprimits. Però, quant a les esglésies, per tot arreu on s'han constituït grups de ciutadans i han promès per escrit de mantenir l'immoble, els n'ha estat concedit l'usdefruit gratuitament.

Un nombre petit d'esglésies que no han estat reivindicades s'han vist desafectades.

Aquestes mateixes esglésies desafectades, si presenten un interès particular del punt de mira històric i artístic, han estat consignades als serveis d'arqueologia i de Belles Arts, els quals serveis han emprès i tot la restauració de mantes esglésies antigues. Les autoritats soviètiques—diu—oposen aquest esment de restauració al vandalisme de la Revolució francesa.

Ara, la llibertat d'exercir llurs cultes als ciutadans no ha disminuït l'activitat dels grups ateistes. L'activitat "científica" contra la religió s'organitza amb més braó cada dia. La quantitat i la importància de llibreries a Moscou colpeixen el viatger. A totes les grans artèries de la ciutat, allí on la vida és més puixant, immenses llibreries han estat installades pel govern. Innombrables—diu—, vastes, molt illuminades al vespre, atrauen els ulls durant el dia per llur estesa hàbilment variada i multicolor. Al costat dels rengles de llibres científics i històrics, d'economia política, d'esports, de cultura física... al damunt de tot el que és per instruir o adelitar, hi ha sobretot el raig de propaganda anticristiana, antireligiosa, atea... Junta a la propaganda escolar, aquesta difusió anomenada de l'ateisme ateny profundament la jovenesa. En això els parers són unànimes.

LES CATASTROFES.—Estiu de malastres ha estat aquest. L'aigua eixida de còrrecs, i encara en quantitat molt excessiva, ha mostrat tota la malastrugança que porten els elements quan obren fora del medi natural. No ens cal pas de repetir la relació de cap desgràcia. Ens bastarà de fer-hi un xic de filosofia.

Dintre la mesura del possible, hom ha senyalat mitjans per evitar aquests desastres, però ningú, que ho hàgim vist, no n'ha senyalat un que, si no decisiu, fóra eficacíssim: el moral. Se'n fa poc cas, és clar, i els qui en fan, se'l rumien per dintre i senten com una certa vergonya de parlar-ne. Però a nosaltres, ja ens escau.

La humanitat no para un moment d'assagetar el cel. Blasfèmies, defraudacions, calúmnies, adulteris, profanacions de festes, espectacles degradants, atemptats contra el més sagrat de la natura... Tot això són sagetes que l'home tira contra Déu, i si qui les tira és persona especialment obligada a la rectitud moral per raó de la seva educació, caràcter, situació elevada, etc., llavors són sagetes enverinades.

Es clar que aquestes sagetes no poden arribar al cel—el cel resta sempre tan lluny de la nostra migradesa!—, però poden tornar a caure a la terra. No sabem si el lector ha reflexionat bé el que és un crim desplomant-se d'endalt. Basta considerar el que és en el món físic un trabucament momentani de l'ordre normal benfactor de l'univers. Un petit excés de temperatura, un moviment desmesurat de l'aire, una pluja que surti de la regla, produeixen malalties, devastacions, estralls sense nombre.

Doncs la llei moral és en el món dels esperits ço que la llei física és en el món de la matèria. Ella sosté l'equilibri, conserva l'ordre, aguanta la solidtat interna d'aquell món illuminat, regit i alimentat directament

per Déu. Trencar aquesta llei constitucional del més elevat i el més delicat dels mons és molt pitjor que fer desbordar els rius, desencadenar els huracans i calar foc a les ciutats. Tots els tresors naturals i artístics del món de la matèria no són res en comparança del més petit joiell del món de l'esperit.

Atemptat contra l'ordre d'aqueix món altíssim és el mancament a la Moral, allò que de petits ens acostumen a dir-ne *un pecat*. El desordre introduït a la vida universal per un sol pecat no seria reparat ni per la destrucció catastròfica de tot el món material. I encara no ens estranyem que hi hagi tan poques catàstrofes?

Sort tenim que Déu no és solament un jutge, sinó, molt més encara que un jutge, un pare, i que aqueix pare atreu vers el seu cor les sagetes—àdhuc les enverinades—qui munten rancuniosament de la terra, per tal d'evitar que hi tornin a caure en forma d'aiguats, huracans, descarrilaments, terratrèmols, incendis, pestilències, guerres.

Tanmateix, però, quan l'home menys hi pensa, en deixa caure alguna, només perquè comprenguem pels seus estralls el molt i molt que el seu amor ens estalvia.

PREGUEM PELS NOSTRES DIFUNTS

A tots els nostres lectors demanem en el Crist una oració per aquest germà nostre que ens ha precedit en el senyal de la fe i dorm el son de la pau: Marian Serra, pare del nostre subscriptor Francesc Serra Barrecheguren.

Tots els mesos LA PARAULA CRISTIANA farà dir una missa en sufragi dels seus difunts, amics i afavoridors i llurs pròxims parents.

Agrairem, doncs, que ens siguin comunicades les notícies de defuncions a fi que pugui tenir-les el celebrant presents en les seves intencions.

CULTURA GENERAL

TRADUTTORE, TRADITORE.—L'excellent *Ami du Clergé* de Langres publica en el fascicle 33 d'enguany (19 d'agost) una llarga recensió d'un llibre de Mr. J. Baruzi, que forçosament ha d'ésser, a estones, molt divertit, a judicar pel tast que el collega en dóna. Però, primer, és de llei que donem la nota del llibre:

S. Jean de la Croix et le problème de l'expérience mystique, par. J. Baruzi (thèse de doctorat ès lettres); 1 vol. g. in-8°. de VII-790 p.; París. Alcan, 1924.

Aphorismes de S. Jean de la Croix; texte établi et traduit d'après le manuscrit autographe d'Andujar et précédé d'une introduction, par J. Baruzi (thèse complémentaire); 1 vol. gr. in-8 de XXIV-78 p. avec 3 planches hors texte; París, De Boccard, 1924.

El lector ja ha pogut endevinar que, amb aquest luxe de precaucions, fixacions del text i introduccions, l'autor es proposa de fer un estudi

seriosíssim. I com de fet, segons la recensió de *L'Ami du Clergé*, M. Baruzi no intenta menys que demostrar que Sant Joan de la Creu no era pas dogmàtic, sinó que la seva mística "abasta la vida espiritual d'aquells qui, a qualsevol confessió que pertanyin i tant si són com si no afectats a un dogmatisme determinat, hagin gitat de llur pensament tota representació i fins tota noció de Déu i s'hagin perdut dins una Fe qui, en un sentit diferent de la raó, però tan poderosament com ella, elimini els pensaments mediocres, l'antropomorfisme groller, les puerilitats, el contingut empíric arbitrari". Parlant de la fe de Sant Joan de la Creu, desentesa de tota "dada teològica", ço és, de tot dogma, diu que la seva "Fe pura és el mitjà propi de la unió i aquesta Fe no és pas l'adhesió minuciosa a uns articles dogmàtics, sinó l'abrivada (*l'élan*) informulada i vehement vers un Déu que jo poso sense conèixer-lo".

Es a dir, un modernista estil Loisy i Bonaccorsi.

Es vella la preocupació heterodoxa de discutir l'ortodòxia de tots els grans homes del Catolicisme. Però el menys que pot exigir-se és que qui així els discuteix entengui la llengua en què escriviren. Mireu com entén M. Baruzi el castellà de Sant Joan de la Creu:

Deia el sant escrivint una lletra durant sa darrera malaltia que no recordava res més a dir... "y por amor de la calentura también lo dejo, que bien me quisiera alargar". Traducció francesa: "...et par amour de la fièvre, je m'arrete, si desireux que je sois de m'étendre davantage". La traducció del sentit havia d'ésser: "et à cause de la fièvre, etc.". Encara gràcies si s'hagués limitat a una simple error de traducció, però el xiroi del cas és que M. Baruzi, a base d'aquesta interpretació, munta un castell de fantasies sobre la psicologia del gran místic espanyol:

"No és solament el gust del sofriment físic, tal com el trobem en tots els ascetes, és una curiositat psicològica ço que s'hi expressa, i puix que el mot hi és pronunciat, un *amor* d'una experiència més aguda, experiència torbadora i clara ensems, dolorosa i seductora alhora..." Segueix amb aquest esport d'enfilar fantasies sobre el canemàs d'aquell *amor de la calentura* i acaba reportant-hi un text de Rousseau (*Confessions*, liv. VII): "Oh, si hom podia dur el registre dels somnis d'un enfebrat, quines grans coses i sublims hom veuria eixir de vegades del seu deliri!"

Oh, si hom podia aconseguir que tots els traductors i comentadors coneguessin a fons l'idioma del traduït i comentat, quantes fantasies, errors i marrades estalviaríem a la ciència!

MOVIMENT INTERNACIONAL

ELS SOVIETS I LLUR POLÍTICA EXTERIOR.—Un document confidencial (així ho qualifica *Le Correspondant*), datat, segons sembla, dins el segon trimestre d'aquest any, és arribat a París. Es tracta d'un document que fa conèixer l'esmentada revista la qual ensems crida sobre ell l'atenció de les cancilleries diplomàtiques.

Es el text de la "memòria" secreta feta per Txitxerin, en una sessió a porta tancada celebrada pel comitè executiu del Comintern de Moscou. Els trets cabdals són força interessants. Vegeu:

Situació política general.—La situació creada a Europa després de la darrera reunió de Ginebra (es refereix no pas a l'última celebrada aquest setembre passat, sinó a l'anterior) és determinada per Txitxerin de la manera següent: "Després d'haver tapat de pressa i corrents les escletxes que s'eren produïdes anteriorment a Locarno, la diplomàcia europea sentí trontollar les seves bases fins al si dels diferents parlaments interessats. Si la nova reunió de la Lliga de les Nacions, pel setembre de 1926, no és suficientment preparada, els diferents delegats dels països que van a reunir-se (munits d'instruccions contradictòries) difícilment podran entendre's. El fardell que la Lliga de les Nacions imposa a Europa esdevindrà per això més i més enutjós.

Per consegüent, la política soviètica haurà de concentrar la seva atenció sobre els assaigs que faran els diferents països per entendre's fora de la Societat de les Nacions.

En sortiran nous agrupaments i caldrà vigilar particularment el treball diplomàtic de l'Anglaterra, de la Itàlia i de la Polònia."

Les relacions amb els Estats Units de Nordamèrica.—El partit comunista de la República dels Soviets sembla que desitja i que creu en un canvi de la política dels Estats Units esguardant els soviets.

En aquest punt, cal tenir ben entès que és completament inútil d'esperar que Washington, després d'haver perdut les seves illusions sobre l'Europa, es giri en sec vers el govern de la República soviètica.

Txitxerin declara: "Cal discernir en la política exterior dels Estats Units a Europa dos elements contradictoris: d'una banda, l'Amèrica desitja tenir tractes amb una Europa calma, apta per pagar els seus deutes i econòmicament assaonada per comprar al mercat americà una part de la producció industrial i primeres matèries.

D'una altra banda, una entesa ben bé amical i íntima entre els països de l'Europa podria fàcilment ésser adreçada contra els interessos vitals de l'Amèrica.

Washington vol ésser l'amo de la situació a Europa i es declara a punt per a sostenir pecuniàriament certs països qui depenen econòmicament de l'Amèrica.

Fóra ingenu de suposar que les dificultats ni àdhuc un esfondrament de la Lliga de les Nacions emmena un atansament dels Estats Units i de la República dels soviets.

No hi ha cap raó per suposar que l'Amèrica pugui adreçar a la República dels soviets exigències i fer-li condicions que puguin ésser acceptades en un estat socialista.

Els Estats Units són massa rics i massa imbuïts de llur majestat econòmica per venir-nos amb idees platòniques d'aproximació. L'Amèrica no ens adreçarà més que exigències humiliants que nosaltres no sabríem acceptar.

Les declaracions de Borah, de Fisch i d'altres homes d'Estat no són més que esclats d'ambicions no satisfetes, emesos per atraure's l'opinió

pública i per crear-se en certs ambients la fama d'homes d'iniciativa, la qual cosa és generalment estimada als Estats Units.

Totes les proposicions americanes fetes als soviets es resumeixen en una simple reglamentació de les relacions econòmiques entre els Estats Units i la República dels soviets en el sentit de garanties a fornir al capital americà.

El fet d'un obriment de conversacions directes entre Washington i Moscou hauria estat, sí, desitjable del nostre punt de mira, però seríem immediatament aixafats per l'avalanxa de les pretensions americanes, i tots els avantatges d'una combinació com aqueixa deixarien d'ésser reals. L'Amèrica és l'únic Estat de l'univers que hom no sabria satisfer amb concessions parcials, que no afectarien en res el conjunt del règim soviètic.

Per contra, àdhuc les relacions amb l'Anglaterra haurien pogut ésser considerablement millorades pel sol fet del reconeixement del deute rus. L'Amèrica no se n'acontentaria: vol adquirir a Rússia un mercat lliure per al seu comerç.

De més, tenim raons majors per no manifestar a la vista dels Estats Units una condescendència massa gran, perquè hauria complicat seriosament les nostres relacions amb el Japó.

El capital americà s'hauria llançat amb energia vers l'Extrem Orient soviètic i vers la Sibèria oriental, és a dir que entraria en col·lisió immediata amb el capital japonès interessat a afermar la seva situació en aquests països.

Cada concessió que nosaltres faríem a l'Amèrica repercutiria dolorosament sobre les nostres relacions polítiques amb el Japó, a les quals ens atenim i les quals no volem de cap manera ni sacrificar, ni afluixar."

El comissari de les finances Bruchanof pregunta si les compres fetes pels soviets a Amèrica eren políticament avantatjoses.

Txitxerin va respondre: "Si la qualitat de les mercaderies compradas a Amèrica no representava, mercès a qualitats excepcionals, un avantatge introbable enlloc, seria més enraonat d'oferir aquestes comandes a Estats europeus, perquè ací les condicions del crèdit en mercaderies són més fàcils i, encara, tals oferiments produirien un cert efecte polític.

Al meu entendre, si decidim de no comprar res més als Estats Units, tindrem més probabilitats de veure algun dia engatjar-se converses sobre un acord eventual amb aquest país."

Les relacions amb la Gran Bretanya.—Totes les ambaixades soviètiques són encarregades de vigilar el treball de la diplomàcia anglesa sobretot a Roma, Berlin, Varsòvia, Helsingfors, Reval i Riga. L'Anglaterra treballa per la creació en aquests països d'acords a detriment dels interessos de la República dels soviets.

Les relacions amb la França.—"A França les qüestions interiors, econòmiques i financieres, deixen a segon terme les qüestions de la política exterior francesa. Aquesta darrera d'ací un quant temps no serà constant ni estable.

Però la cosa que sobretot ens interessa és la situació de la França al Marroc i a Síria. El nostre interès és que les coses tirin llarg en aquests països per crear un factor de complicacions per a la França.

Nosaltres sostenim, per la intervenció dels turcs, el nostre lligam amb els drusos a Síria. Hi enviem els nostres emissaris i tres d'ells han sortit darrerament."

Les relacions amb l'Alemanya.—La diplomàcia alemanya, per tal d'obtenir concessions de l'Europa, tracta de fer valer les seves bones relacions amb la República dels soviets. Txitxerin diu que l'interès dels soviets exigeix de transformar aquests assaigs demostratius de l'Alemanya en èxits reals de la diplomàcia soviètica. Berlin s'esforça abans de tot a obtenir el maximum de concessions de part de la França. Stresemann és persuadit que l'Anglaterra continuarà la seva tàctica de cara a obtenir l'emancipació política de l'Alemanya.

Les relacions anglo-alemanyes es dediquen a millorar-se progressivament.

A Berlin temen que M. Briand no romangui prou temps al volant de la política exterior francesa, i aquesta és la raó perquè Berlin tracta de fer-se fer per la França com més concessions i tractats polítics millor, a fi que els successors de M. Briand ja no puguin recular. Fan valer, als ulls de la França, certes divergències econòmiques que es produeixen entre l'Alemanya i Londres, per invitar la França a omplir les llacunes de les relacions anglo-alemanyes.

Les relacions amb la Polònia.—Un moviment revolucionari a Polònia podria fàcilment esclatar en els grans centres industrials i tenir una repercussió en les províncies de la Rússia blanca. Aquesta revolució es faria naturalment sota el senyal de la bandera comunista. Es molt desitjada pel govern dels soviets, sinó que en aquests moments la dictadura de Pilsudski és una trava seriosa que impediria la realització d'aquest pla.

La política de la Polònia avui ha esdevingut netament antisoviètica i assenyala una aproximació sensible amb l'Alemanya.

Les relacions amb els països limítrofs de la Bàltica.—Darrera de Ginebra els països europeus negligeixen un poc llur política als països bàltics. La República dels soviets s'aprofita d'aquest interval per impedir aquestes contrades d'entendre's elles amb elles.

Sobretot Moscou treballa a fer més profundes i més amples les divergències i la concurrència econòmiques entre l'Estònia i la Letònia.

Les relacions amb la Xina.—A Xina avui hom procura entendre's sobre totes les qüestions amb el Japó.

Els revessos soferts en l'assaig de la campanya revolucionària a la Xina seran explotats en el designi d'atansar els soviets al Japó, per tal de no admetre que la influència anglesa pugui triomfar a la Xina.

Aquest punt de mira és inlassablement sostingut a Toquio.

Sembla que la diplomàcia japonesa s'acontenta amb les concessions que li fa el govern soviètic i no exigeix que renunciï a totes les fórmules comunistes revolucionàries que aplica a Xina.

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura governativa

Imp. Occitània - Mallorca, 410 - Barcelona